

Finansira
Evropska unija

Institut za
razvoj mladih KULT

Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih općine Bugojno

OPĆINA
BUGOJNO

Impressum

Naslov:

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH OPĆINE BUGOJNO

Izdavač:

Institut za razvoj mladih KULT

Za izdavača:

Jasmin Bešić

Sarajevo, 2025. godine

Umnožavanja i besplatna distribucija publikacije dozvoljeni su uz pismeno odobrenje izdavača. Nije dopušteno mijenjanje bilo kojeg dijela sadržaja publikacije.

Publikacija je izrađena u okviru projekta „Smislimo, kreirajmo i usvojimo politike prema mladima“ koji finansira Evropska unija a provodi Institut za razvoj mladih KULT u partnerstvu sa Regionalnom kancelarijom za saradnju mladih (RYCO), Vijećem mladih Federacije BiH, Mrežom omladinskih centara za animiranje, razvoj i trening Republike Srpske (M.O.C.A.R.T.) i Asocijacijom srednjoškolaca u BiH. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Instituta za razvoj mladih KULT i ne predstavlja nužno stajališta Evropske unije i partnerskih organizacija u projektu.

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA
POLOŽAJA I POTREBA MLADIH **OPĆINE BUGOJNO**

Sarajevo, maj 2025.

Lista skraćenica

BHAS Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

FZS Federalni zavod za statistiku

BiH Bosna i Hercegovina

EU Evropska unija

FBiH Federacija Bosne i Hercegovine

SBK Srednjobosanski kanton

BPK Bosanskopodrinjski kanton

KM Konvertibilna marka (valuta BiH)

NVO Nevladina organizacija

Popis Popis stanovništva u BiH 2013. godine

SPSS Statistical Package for the Social Sciences

Strategija Strategija prema mladima

Popis grafika

Grafik 1. Prikaz postotka mladih Bugojna po petogodištima	15
Grafik 2. Prikaz postotka mladih Bugojna po mjestu prebivališta	16
Grafik 3. Obrazovanje mladih u Bugojnu	19
Grafik 4. Stipendiranje mladih	25
Grafik 5. Dalje obrazovanje mladih u Bugojnu	25
Grafik 6. Razlozi zbog kojih mladi nisu nastavili školovanje	26
Grafik 7. Praktična nastava	27
Grafik 8. Adekvatnost obrazovanja	29
Grafik 9. Potrebne izmjene u formalnom obrazovanju	31
Grafik 10. Pohađanje kurseva	36
Grafik 11. Radni status	40
Grafik 12. Gdje bi mladi najviše voljeli raditi	41
Grafik 13. Vrsta ugovora	43
Grafik 14. Registrirani mladi na birou za zapošljavanje	44
Grafik 15. Uloga biroa za zapošljavanje	45
Grafik 16. Zlostavljanje na poslu	48
Grafik 17. Percepcija korupcije	50
Grafik 18. Vladini programi zapošljavanja	51
Grafik 19. Pokretanje vlastitog biznisa	53
Grafik 20. Potrebna podrška za pokretanje biznisa	55
Grafik 21. Doprinos kućnom budžetu	56
Grafik 22. Lični prihodi tokom mjeseca	57
Grafik 23. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva	58
Grafik 24. Ocjena ekonomske situacije	59
Grafik 25. Obavljanje sistematskih pregleda	63
Grafik 26. Vrsta zdravstvenog osiguranja	65
Grafik 27. Zadovoljstvo uslugama u domu zdravlja	65

Grafik 28. Bavljenje sportom i rekreacijom	70
Grafik 29. Pomoć psihologa	71
Grafik 30. Zanimanje mladih za politiku	73
Grafik 31. Utjecaj pojedinca na promjene u društvu	74
Grafik 32. Glasanje mladih na izborima	75
Grafik 33. Utjecaj mladih na donošenje odluka	76
Grafik 34. Članstvo u organizacijama	76
Grafik 35. Odlazak iz zemlje	79
Grafik 36. Zainteresiranost za odlazak u inostranstvo	79
Grafik 37. Svakodnevno korištenje interneta	82
Grafik 38. Druženje s prijateljima uživo i online	83
Grafik 39. Posjećivanje događaja iz kulture i umjetnosti	86
Grafik 40. Posjećivanje sportskih događaja	89
Grafik 41. Osjećaj vezanosti	90
Grafik 42. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom	92

Popis tabela

Tabela 1. Tematske oblasti u okviru analize položaja i potreba mladih	14
Tabela 2. Demografske karakteristike populacije mladih u Bugojnu	15
Tabela 3. Demografske karakteristike uzorka	16
Tabela 4. Broj upisanih učenika u osnovnu školu	20
Tabela 5. Broj upisanih učenika u srednje škole u SBK i Bugojnu	21
Tabela 6. Ukupan broj upisanih učenika prema vrsti škole	22
Tabela 7. Studenti prema mjestu prebivališta	23
Tabela 8. Zaposlenost u SBK-u po općinama	38
Tabela 9. Prosječna neto plaća u SBK po općinama	39
Tabela 10. Mladi koji nisu obavili sistematski po općinama	64
Tabela 11. Odlazak stanovništva iz SBK i Bugojna	78

Sadržaj

UVOD I METODOLOGIJA	13
KARAKTERISTIKE UZORKA	15
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	18
Obrazovanje	18
Osnovno obrazovanje	19
Srednje obrazovanje	21
Visoko obrazovanje	23
Stipendije	24
Razlog prestanka daljnjeg školovanja	25
Praktična nastava	27
Adekvatnost obrazovanja	28
Neformalno obrazovanje	36
ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJAVANJE MLADIH	38
Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju	42
Razlog nezaposlenosti	44
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu	48
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju	50
Vladini programi zapošljavanja	50
Pokretanje vlastitog biznisa	53

SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA	56
Doprinos kućnom budžetu	56
Stambeno zbrinjavanje	61
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH	63
Seksualna aktivnost	68
Konzumiranje duhana i alkohola	68
Bavljenje sportskim aktivnostima	70
Usluge psihologa	71
AKTIVIZAM MLADIH (učešće, volontiranje, mobilnost mladih)	73
Promjene u društvu	74
Organiziranost mladih	76
Mobilnost	77
Odlazak iz države	78
INFORMIRANOST MLADIH	82
SLOBODNO VRIJEME	83
KULTURA I SPORT	86
IDENTITET	90
SIGURNOST	92
PREPORUKE	95
LITERATURA	98

UVOD I METODOLOGIJA

Institut za razvoj mladih KULT je za potrebe općine Bugojno izvršio terensko prikupljanje podataka za izradu analize problema i potreba mladih s područja Bugojna, nakon čega je uslijedila izrada dokumenta analize.

Prikupljanje podataka s terena realizirano je od 21. februara do 21. aprila 2025. godine. Anketari su za potrebe prikupljanja podataka s terena koristili standardizirani upitnik koji Institut koristi za potrebe istraživanja položaja i potreba mladih u BiH. Za potrebe provedbe ovog istraživanja na terenu je metodom slučajnog uzorka anketirano 376 osoba u dobi između 15 i 30 godina, a koje žive na području Bugojna. Broj ispitanika i metoda slučajnog uzorka osiguravaju reprezentativnost uzorka za populaciju mladih iz Bugojna. Teoretski, svaka mlada osoba s područja općine Bugojno imala je jednaku vjerovatnoću da bude anketirana i da njeni odgovori budu analizirani u okviru uzorka.

Prilikom određivanja veličine i obuhvata uzorka uzete su u obzir ključne demografske karakteristike populacije mladih Bugojna (spol, dob, mjesto boravka) te su određeni parametri uzorka jasno precizirani u metodološkoj pripremi istraživanja i kontrolirani tokom prikupljanja podataka i rada anketara na terenu. Ovo je rađeno kako bi analiza sadržavala mišljenja i stavove različitih klastera unutar kategorije mladih.

Uzorak od 376 ispitanika ima marginu greške od $\pm 5\%$, uz interval pouzdanosti od 95%. Svako istraživanje sa sobom nosi određeni nivo greške jer uzorak predstavlja izvod iz populacije i samim time nosi određeni nivo rizika da obuhvaćeni uzorak ne oslikava populaciju u potpunosti. Ova greška u prognozi koja se može javiti uslijed uzorkovanja sastavni je dio svih istraživanja u društvenim naukama te je njena veličina u skladu s uobičajenim nivoima greške u drugim studijama za potrebe izrade ovakvih analiza.

U slučaju generalizacije rezultata na populaciju mladih u Bugojnu, potrebno je uzeti u obzir navedeni nivo greške u mjerenju i interval pouzdanosti. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da se s 95% sigurnosti može reći da se svi dobijeni rezultati nalaze u rasponu do $\pm 5\%$ u odnosu na opažene vrijednosti. Jednostavnije rečeno, opaženi podaci prikazani u ovoj publikaciji mogu do $\pm 5\%$ odstupati u odnosu na stvarne podatke među općom populacijom mladih općine Bugojno.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je Statistički paket za društvene nauke (IBM Statistical Package for the Social Sciences SPSS). Navedeni paket namijenjen je statističkoj obradi podataka, a rezultati su prikazani u tabelama i graficima te interpretirani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima.

Za potrebe dobijanja više podataka i šire slike o položaju mladih u Bugojnu korišteni su podaci i drugih institucija, ali i publikacija. U okviru metodološkog okvira provedbe istraživanja, pored terenskog prikupljanja podataka, održana je i fokusna grupa na kojoj je bilo 16 mladih osoba.

Analiza je organizirana po oblastima/temama koje su važne mladima, a kojih ima 11.

U Tabeli 1 navedene su oblasti u kojima su mladi anketirani te za koje je rađena analiza.

Tabela 1. Tematske oblasti u okviru analize položaja i potreba mladih

Tematske oblasti
Obrazovanje i nauka mladih
Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
Socijalna briga mladih
Zdravstvena zaštita mladih
Kultura i sport
Aktivizam (učesće, volontiranje, migracije) mladih
Mobilnost mladih
Informiranje mladih
Slobodno vrijeme
Identitet mladih
Sigurnost mladih

Važno je napomenuti da je Zakon o mladima Federacije BiH usvojen 2010. godine, te da su u ovom zakonu definirane oblasti od interesa za mlade koje uključuju oblasti obrađene kroz ovo istraživanje.

Kada su u pitanju statistički podaci, posljednji popis¹ stanovništva proveden je 2013. godine i uzet je kao referentna tačka za kreiranje uzorka i razmatranje demografskih karakteristika mladih u ovoj analizi.

1 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine: Popis stanovništva, domaćinstava/kućanstava i stanova u BiH (2013). <https://popis.gov.ba/>

KARAKTERISTIKE UZORKA

Uzorak koji je određen za ovo istraživanje kreiran je na osnovu podataka dostupnih iz Popisa stanovništva BiH provedenog 2013.2 Iako je od popisa prošlo oko 12 godina, u ovom trenutku ne postoji precizniji i pouzdaniji podatak na osnovu kojeg se mogao odrediti uzorak.

Prema Federalnom zavodu za statistiku, u općini Bugojno je prema popisu iz 2013. živjelo 31.470 stanovnika, od toga je mladih bilo 7.570.

Važno je napomenuti da su statistički podaci za kantone i nivo FBiH preuzeti od Federalnog zavoda za statistiku (FZS), gdje je dostupna podjela prema petogodištima, odnosno obuhvata mlade od 15 do 29 godina, dok mlade osobe starosti 30 godina pripadaju petogodištu od 30 do 34 godine. Iz navedenih razloga u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima, uz napomenu da su mlade osobe u dobi od 30 godina uključene u kategoriju od 25 i više godina starosti (Tabela 2).

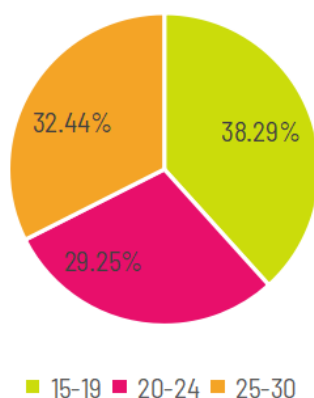
Tabela 2. Demografske karakteristike populacije mladih u Bugojnu / Izvor: Federalni zavod za statistiku³

	UKUPNO STANOV.	M	Ž	15-19	20-24	25-29	15-30	%	UKUPNO ISPITANIH	M	Ž
Bugojno	31.470	15.635	15.835	2.480	2.252	2.365	7.570	24,05	376	48,67%	51,32%
		49,68%	50,32%	34,94%	31,73%	33,32%					

U realiziranom uzorku na terenu najveći broj osoba bio je iz grupe mladih starosti od 15 do 19 godina (38,29%). Mladih Bugojanaca od 20 do 24 godine bilo je 29,25%, dok 32,44% ispitanika pripada najstarijem petogodištu od 25 do 30 godina. Iz vangradskih sredina bilo je 50,7% mladih, dok ih je iz gradskih bilo 49,2%. Kao što podaci navedeni ispod pokazuju, uzorak je bio izbalansiran po spolu, dobi, mjestu boravka mladih (gradsko ili vangradsko područje).

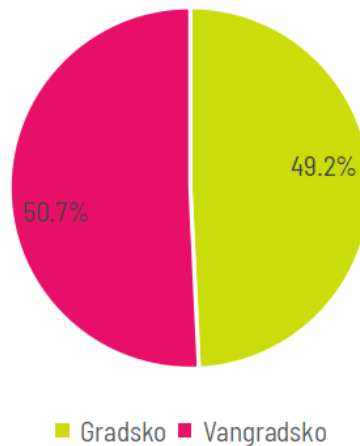
Grafik 1. Prikaz postotka mladih Bugojna po petogodištima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prikaz procenta mladih Bugojna po petogodištima

2 [Rezultati Popisa stanovništva 2013.](#)

3 [Federalni zavod za statistiku – Popis 2013.](#)

Grafik 2. Prikaz postotka mladih Bugojna po mjestu prebivališta / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Prikaz procenta mladih po mjestu prebivališta**

Nakon provedene ankete među mladima, analiza bračnog statusa pokazuje da je najviše neoženjenih/neudatih mladih osoba, odnosno 77,9%, dok je mladih koji su u braku 13,6%. Kad je u pitanju radni status, nezaposleno je više od trećine mladih, odnosno 42,6%. Prema vlastitoj procjeni, skoro trećina mladih zaposlena je na puno radno vrijeme, odnosno njih 33%.

Podatak o nezaposlenosti mladih treba uzeti s rezervom jer je prikazani procent (ne)zaposlenosti izračunat na osnovu vlastite procjene mlade osobe da li ona sebe definira kao zaposlenu, nezaposlenu ili po nekoj drugoj ponuđenoj kategoriji. Prema broju članova u domaćinstvu, najviše mladih u Bugojnu živi u četveročlanim domaćinstvima, odnosno 34,3%, dok je 21,8% mladih u domaćinstvima s pet članova. U domaćinstvima s tri člana živi 21,5% ispitanika.

Tabela 3. Demografske karakteristike uzorka / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

	Broj ispitanika	Cijeli uzorak	Gradsko	Vangradsko
Spol	Muškarci	48,7%	58,46%	41,53%
	Žene	51,3%	59,58%	40,41%
Bračni status	Neudata/neoženjen, ne živi s partnerom	77,9%	48,5%	51,5%
	Razvedena/razveden	1,1%	75,0%	25,0%
	Udata/oženjen	13,6%	54,9%	45,1%
	Zajednički život.	1,9%	57,1%	42,9%
	Nisu u braku, ali žive s partnerom	5,1%	36,8%	63,2%
	Ne želi odgovoriti	5,1%	36,8%	63,2%

Radni status	Nezaposlen	42,6%	43,1%	56,9%
	Povremeno zaposlen - freelancer	3,5%	61,5%	38,5%
	Pripravnik/stažist/specijalizant	2,4%	44,4%	55,6%
	Samozaposlen	4%	60%	40%
	Volonter	8,8%	51,5%	48,5%
	Zaposlen na puno radno vrijeme	33%	54,8%	45,2%
	Zaposlen na pola radnog vremena	2,9%	45,5%	54,5%
	Ne želi odgovoriti	2,9%	45,5%	54,5%
Broj članova u domaćinstvu	1	3,5%	46,2%	53,8%
	2	11,2%	66,7%	33,3%
	3	21,5%	55,6%	44,4%
	4	34,3%	48,8%	51,2%
	5	21,8%	36,6%	63,4%
	6+	8,1%	43,8%	56,3%

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Obrazovanje

Prema informacijama koje se nalaze na zvaničnoj stranici Ministarstva obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona,⁴ u Bugojnu se nalazi osam osnovnih škola. U te javne ustanove spada i Osnovna muzička škola „Bugojno“. Nema dostupnih informacija o tome postoje li privatne osnovne škole.

Kad su u pitanju srednje škole, na stranici Ministarstva nalazi se informacija da u Bugojnu postoje tri javne srednjoškolske ustanove, dok, prema istom izvoru, ne postoji nijedna visokoškolska ustanova.

Za potrebe izrade Analize položaja i potreba mladih u Bugojnu koriste se statistički podaci koje obrađuje i objavljuje Zavod za statistiku FBiH⁵ te postoje određena neslaganja u broju obrazovnih ustanova za koje su prikupljeni podaci u odnosu na one podatke koji su dostupni na zvaničnoj stranici Ministarstva obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta SBK. Na zvaničnoj stranici općine Bugojno ne postoje podaci o obrazovnim ustanovama u toj lokalnoj zajednici. Stoga su u tabelama 4 i 5 predstavljeni podaci koje godišnje objavljuje Federalni zavod za statistiku.

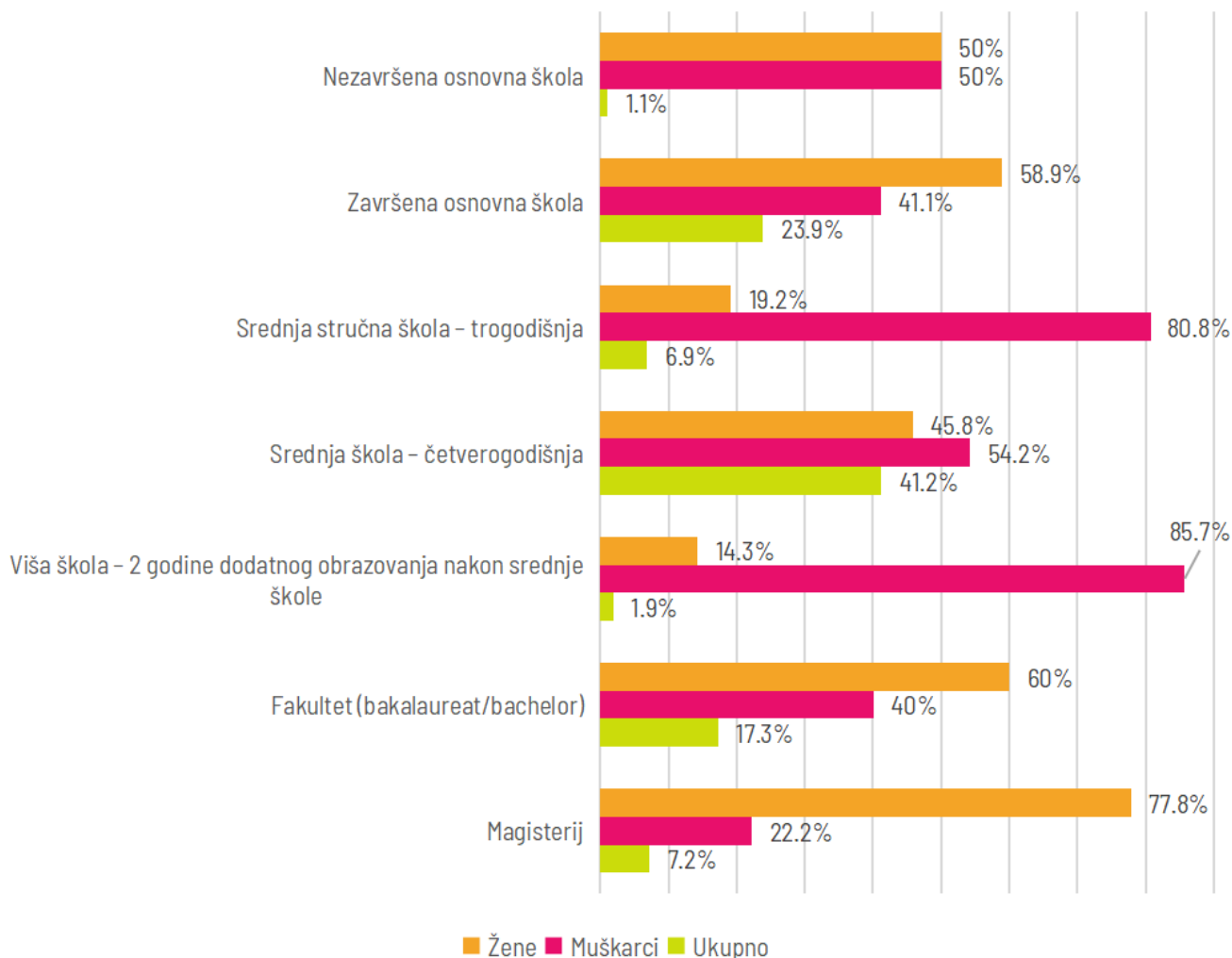
Kad je u pitanju srednjoškolsko obrazovanje, prema odgovorima anketiranih, četverogodišnju školu u Bugojnu završilo je 41,2% mladih, dok je trogodišnju završilo njih 6,9%. Dakle, ukupno 48,1% ispitanih ima srednjoškolsko obrazovanje.

Prema odgovorima ispitanika, fakultet/bakalaureat je završilo 17,3% mladih, od toga 60% žena i 40% muškaraca. Iz gradskih sredina fakultetsku diplomu ima 46,2% mladih, a iz vangradskih 53,8%. Magisterij je završilo 7,2% mladih Bugojanaca. Od toga je 77,8% pripadnica ženskog spola, a oko dvije trećine osoba koje su završile magisterij dolaze iz gradskih sredina (66,7%). Prema svim ovim podacima, visokoobrazovanih ispitanika ima 24,5%.

Osnovnu školu završilo je 23,9% mladih, s tim da u navedeni postotak ulaze i mladi koji pohađaju deveti razred osnovne škole i oni koji su još u procesu srednjoškolskog obrazovanja.

4 [Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta SBK](#)

5 [Federalni zavod za statistiku – Obrazovanje](#)

Grafik 3. Obrazovanje mladih u Bugojnu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Koji je NAJVIŠI STEPEN OBRAZOVANJA KOJI STE ZAVRŠILI?****Osnovno obrazovanje**

Kada su u pitanju javne ustanove koje se bave osnovnim obrazovanjem, prema dostupnim podacima, u Bugojnu postoje sljedeće škole: Prva osnovna škola Bugojno Jaklić, Prva osnovna škola Bugojno, Druga osnovna škola Bugojno, Treća osnovna škola Bugojno, Osnovna škola „Bristovi“, Osnovna škola „Drvetine“, Osnovna škola „Gračanica“ i Osnovna muzička škola „Bugojno“.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, od školske 2020/2021. do 2023/2024. ukupan broj učenika u bugojanskim osnovnim školama smanjen je za 228, što je procentualno 9,3% manje osnovaca. Isti trend prisutan je u Srednjobosanskom kantonu, u kojem je u ovom periodu broj đaka manji za 2.088 (10,4%).

Ako se uporedi s drugim lokalnim zajednicama u kojima je Institut za razvoj mladih KULT uradio istraživanje položaja i potreba mladih, može se primijetiti da je isti trend smanjenja broja učenika prisutan u većini lokalnih zajednica u BiH. Tako je u Gradačcu, koji ima broj stanovnika približan Bugojnu, u periodu od 2019. do 2023. upisano 208 učenika manje u osnovne škole.⁶ Također, u Hadžićima je školske 2017/2018. godine bilo ukupno upisano 2.309 učenika, a taj se broj u školskoj 2022/2023. smanjio na 2.086 učenika.⁷ U Bihaću je od 2018/2019. do 2022/2023. broj upisanih učenika smanjen za 15% (700 učenika manje).⁸

Tabela 4. Broj upisanih učenika u osnovnu školu / Izvor: Federalni zavod za statistiku

Školska godina	Osnovno obrazovanje				
		Broj škola	Broj upisanih učenika		
			Ukupno	Djevojke/ djevojčice	1. razred (ukupno)
2020/2021.	Bugojno	14	2.429	1.132	248
	SBK	132	19.991	9.670	1.909
2021/2022.	Bugojno	14	2.351	1.100	245
	SBK	132	19.163	9.276	1.816
2022/2023.	Bugojno	14	2.258	1.075	233
	SBK	131	18.572	8.999	1.938
2023/2024.	Bugojno	14	2.201	1.052	230
	SBK	128	17.903	8.653	1.968

Broj upisanih učenika u prvi razred osnovne škole u Bugojnu od 2020/2021. do 2023/2024. kontinuirano je u blagom padu. Naime, školske 2020/2021. bilo je 248 prvaca, dok je 2023/2024. broj prvaca iznosio 230, što je u procentima 7,2% manje đaka. S druge strane, broj upisanih u prvi razred u Srednjobosanskom kantonu je u ovom periodu porastao, osim u školskoj 2021/2022, kada je zabilježen značajniji pad broja učenika u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, od 2020/2021. do 2023/2024. broj prvaca u SBK je veći za 59, što je oko 3%.

6 [Analiza rezultata položaja i potreba mladih grada Gradačca](#)

7 [Analiza rezultata položaja i potreba mladih općine Hadžići](#)

8 [Analiza rezultata položaja i potreba mladih grada Bihaća](#)

Srednje obrazovanje

U Bugojnu, prema podacima Ministarstva obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta, postoje sljedeće srednje škole: Srednja tehnička škola, Srednja stručna škola i Mješovita srednja škola „Gimnazija Bugojno“.

Kako se navodi na zvaničnoj stranici škole,⁹ smjerovi u Srednjoj tehničkoj školi su sljedeći: elektrotehničar energetike obnovljivih izvora energije i elektronike, elektrotehničar računarske tehnike i automatike, elektrotehničar računarstva i informatike, ekonomski tehničar, građevinski tehničar, mašinski tehničar konstruktor na računaru.

Srednja stručna škola¹⁰ za svoje učenike nudi: Mašinsku stručnu školu, Elektrotehničku stručnu školu, Saobraćajnu stručnu školu, Saobraćajnu tehničku školu i Trgovinsku stručnu školu.

Mašinska stručna škola ima veoma širok spektar zanimanja: plinski i vodoinstalater, instalater centralnog grijanja, automehaničar, autolimar, limar, zavarivač, bravar, mašinbravar, metalostrugar, metaloglodač, metalobrusač, alatničar i operater na CNC mašinama.

Elektrotehnička stručna škola sastoji se od zanimanja elektroinstalater i elektromehaničar, dok se Saobraćajna škola sastoji od zanimanja za tehničara drumskog saobraćaja (IV) i vozača motornih vozila (III). Trgovinska stručna škola obrazuje prodavače. Mješovita srednja škola Bugojno od septembra 2023. godine nosi naziv Mješovita srednja škola „Gimnazija Bugojno“. Prema dostupnim podacima, u ovoj školi postoje dva smjera: opća gimnazija i medicinska škola (sestra/tehničar).

Tabela 5. Broj upisanih učenika u srednje škole u SBK i Bugojnu / Izvor: Federalni statistički zavod¹¹

Školska godina	Srednjoškolsko obrazovanje				
		Broj škola	Broj upisanih učenika		
			Ukupno	Djevojke/ djevojčice	1. razred (ukupno)
2020/2021.	Bugojno	4	1.236	596	377
	SBK	26	7.869	3.947	2.525
2021/2022.	Bugojno	4	1.237	600	355
	SBK	26	8.097	3.962	2.382
2022/2023.	Bugojno	4	1.364	657	348
	SBK	26	8.867	4.449	2.421
2023/2024.	Bugojno	4	1.308	616	306
	SBK	26	8.749	4.387	2.353

9 [Srednja tehnička škola Bugojno](#)

10 [Srednja stručna škola Bugojno](#)

11 Podaci dobijeni na vlastiti zahtjev.

Kad je u pitanju srednjoškolsko obrazovanje u Bugojnu, ali i u SBK, od 2020/2021. do 2022/2023. kontinuirano raste ukupni broj učenika. Pad broja učenika bilježi se 2023/2024. u odnosu na prethodnu godinu, ali je opet taj broj veći u odnosu na onaj od prije četiri godine. Procentualno, u Bugojnu je u navedenom periodu broj učenika veći za 5,8%, a u SBK je povećan za 11,1%.

Pad je evidentan kod broja upisanih učenika u prvi razred srednjih škola. U Bugojnu je u školskoj 2020/2021. godini bilo 377 upisanih, a 2023/2024. taj broj pao je na 306, što je manje za 18,8%. U SBK je u tom periodu broj učenika smanjen za 6,8%.

Tabela 6. Ukupan broj upisanih učenika prema vrsti škole / Izvor: Federalni statistički zavod

Srednjoškolsko obrazovanje								
Školska godina	Broj upisanih učenika prema vrsti škole							
		Ukupno	Djevojke/ djevojčice	Gimnazije	Umjetničke škole	Tehničke škole	Stručne/ strukovne škole	Vjerske škole
2020/2021.	Bugojno	1.236	596	235	0	811	190	0
	SBK	7.869	3.947	1.254	70	4.716	1.382	447
2021/2022.	Bugojno	1.273	600	199	0	847	227	0
	SBK	8.097	3.962	1.098	74	4.818	1.677	430
2022/2023.	Bugojno	1.364	657	211	0	949	204	0
	SBK	8.867	4.449	1.174	84	5.678	1.496	435
2023/2024.	Bugojno	1.308	616	206	0	905	197	0
	SBK	8.749	4.387	1.164	73	5.552	1.522	438

Što se tiče vrste škole koju učenici najčešće pohađaju, najmanje učenika je u gimnaziji, kako u Bugojnu tako i u SBK. Ovim podatkom se potvrđuje trend koji je prisutan u većem dijelu BiH, gdje mladi gube interes za gimnazijom i radije pohađaju stručne i tehničke škole.

S tim u vezi, od 2020/2021. do 2023/2024. godine ukupan broj gimnazijalaca u Bugojnu smanjen je za 12,3%, dok je u SBK manji za 7,1%. Tehničke škole 2020/2021. u ovoj općini upisalo je 811 učenika, a 2023/2024. broj učenika se povećao na 905. U SBK broj učenika u tehničkim školama sa 4.716 porastao je na 5.552. Kad su u pitanju strukovne škole, broj đaka u Bugojnu varira iz godine u godinu, ali bez drastičnih oscilacija. Broj učenika koji pohađaju strukovne škole porastao je za 3,6% u Bugojnu, a u istom periodu u kantonu je zabilježen mnogo veći porast, i to za 10,1%.

Visoko obrazovanje

Prema podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH, broj studenata koji imaju prebivalište u Bugojnu iz godine u godinu opada. Tako je 2020/2021. iz Bugojna studiralo 746 mladih, a tri godine kasnije broj upisanih studenata se smanjio na 531 (pad od 28,8%). I nije to slučaj samo u Bugojnu, nego u kompletnom Srednjobosanskom kantonu, gdje je 17,2% manje studenata u istom vremenskom rasponu. Ono što je primjetno jeste da je po svim općinama pojedinačno u SBK broj studenata sve manji iz godine u godinu.

Tabela 7. Studenti prema mjestu prebivališta / Izvor: Federalni zavod za statistiku

Kanton/ lokalna zajednica	Broj upisanih studenata prema mjestu prebivališta			
	2020/2021.	2021/2022.	2022/2023.	2023/2024.
Srednjobosanski kanton	4.544	4.424	3.893	3.758
Bugojno	746	634	553	531
Busovača	258	286	232	246
Donji Vakuf	269	265	224	205
Fojnica	268	262	234	238
Gornji Vakuf/Uskoplje	322	309	277	250
Kiseljak	455	447	398	392
Kreševo	104	108	91	81
Novi Travnik	379	349	288	298
Travnik	1.100	1.098	1.002	911
Vitez	375	399	357	371
Dobretići	6	3	4	3
Jajce	262	264	233	232

Stipendije

Općina Bugojno godišnje dodjeljuje stipendije studentima i učenicima koji imaju prebivalište na području ove općine. U Budžetu za 2024. izdvojeno je 380.000 KM za stipendije.

Pravo na stipendiju imali su studenti koji ispunjavaju sljedeće uvjete:

- student koji prvi put upisuje prvu godinu studija;
- redovan student više godine studija koji ne obnavlja godinu u kojoj se prijavljuje na konkurs za dodjelu stipendije.

Osim toga, studenti su razvrstani po sljedećim kategorijama:

- kategorija 1: učenici generacije koji su upisali prvu godinu studija;
- kategorija 2: studenti s postignutim natprosječnim uspjehom (prosječna ocjena u prethodnim godinama iznad 8,5, odnosno 4,25);
- kategorija 3: studenti iz socijalno ugroženih kategorija (djeca bez jednog ili oba roditelja i djeca korisnici stalne socijalne pomoći);
- kategorija 4: djeca s poteškoćama (invaliditet 60% i više);
- kategorija 5: djeca šehida i poginulih boraca, RVI, dobitnika ratnih priznanja i odlikovanja i djeca osoba s invaliditetom od 100%;
- kategorija 6: redovni studenti I–VI godine studija (koji nisu obuhvaćeni jednom od prethodnih kategorija);
- kategorija 7: redovni studenti na fakultetima s liste deficitarnih zanimanja;
- kategorija 8: redovni studenti koji studiraju izvan Bosne i Hercegovine.

Visina mjesečne studentske stipendije iznosi 150 KM za one koji ispunjavaju uvjete konkursa, osim u kategoriji 7, za koju je predviđen iznos od 200 KM mjesečno. Stipendisti naknadu primaju tokom deset mjeseci.

Kad su u pitanju učenici srednjih škola, uvjeti koje učenik mora ispunjavati su sljedeći:

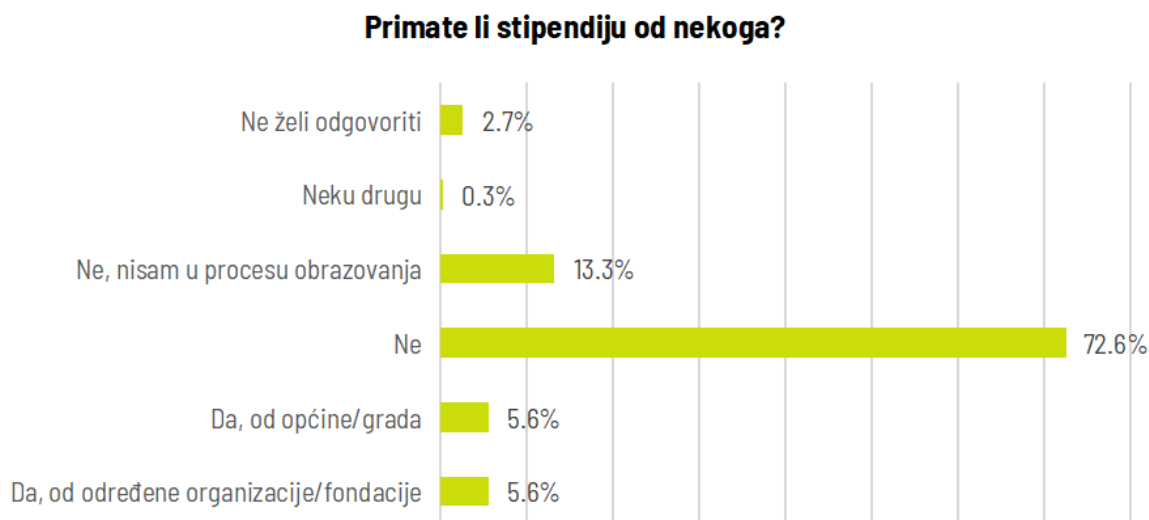
- da ima stalno mjesto prebivališta na području općine Bugojno;
- da je u tekućoj školskoj godini prvi put upisao određeni razred srednje škole;
- da ne prima stipendiju negdje drugo;
- da pohađa srednju školu deficitarnog zanimanja (zavarivač, bravar, elektroinstalater, elektromehaničar, operater na CNC mašinama, građevinski tehničar, prodavač, plinski i vodoinstalater).

U školskoj 2024/2025. dodjeljivane su učeničke stipendije u iznosu od 100 KM mjesečno u periodu od deset mjeseci.

Od mladih koji su popunili upitnik u sklopu istraživanja, 5,6% ih je kazalo da prima stipendiju od Općine. Od tog

postotka, njih 57,1% živi u gradskim sredinama, a 42,9% u vangradskim. Od određene organizacije ili fondacije stipendiju, prema njihovim tvrdnjama, prima 5,6% mladih. Nikakvu stipendiju ne prima 72,6% ispitanika. Da nisu u procesu obrazovanja da bi primali stipendiju odgovorilo je njih 13,3%.

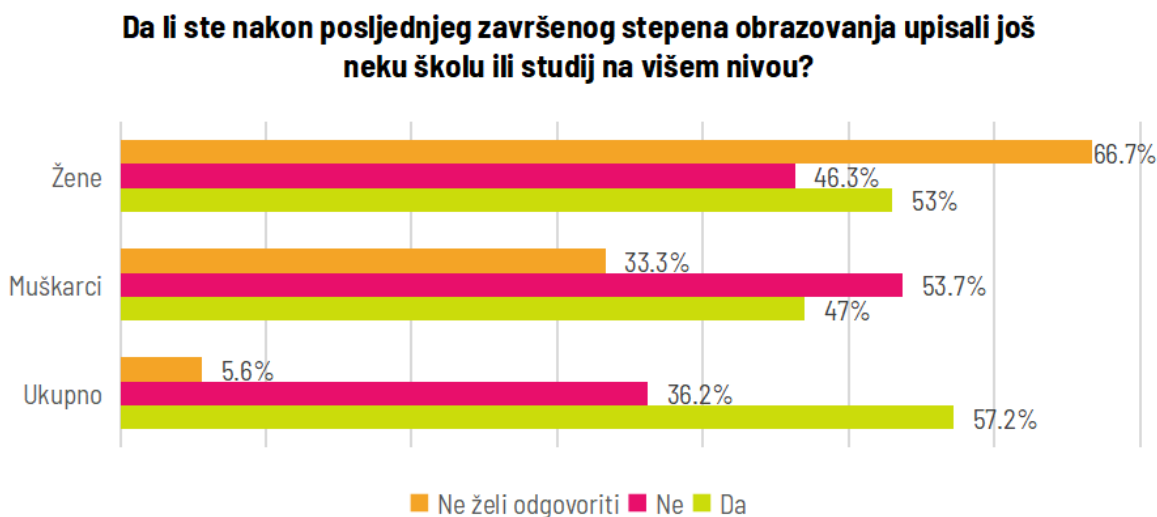
Grafik 4. Stipendiranje mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlog prestanka daljnjeg školovanja

Nakon posljednjeg završenog stepena obrazovanja, 57,2% mladih u Bugojnu je izjavilo da su upisali neku višu školu ili studij, a spolna struktura pokazuje da više osoba ženskog spola nastavlja obrazovanje (53%) u odnosu na muškarce (47%). S druge strane, mladih koji nisu nastavili školovanje ima 36,2%. Tu spada 53,7% muškaraca i 46,3% žena, a po mjestu prebivališta ne postoji razlika među mladima koji nisu nastavili svoje obrazovanje.

Grafik 5. Dalje obrazovanje mladih u Bugojnu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

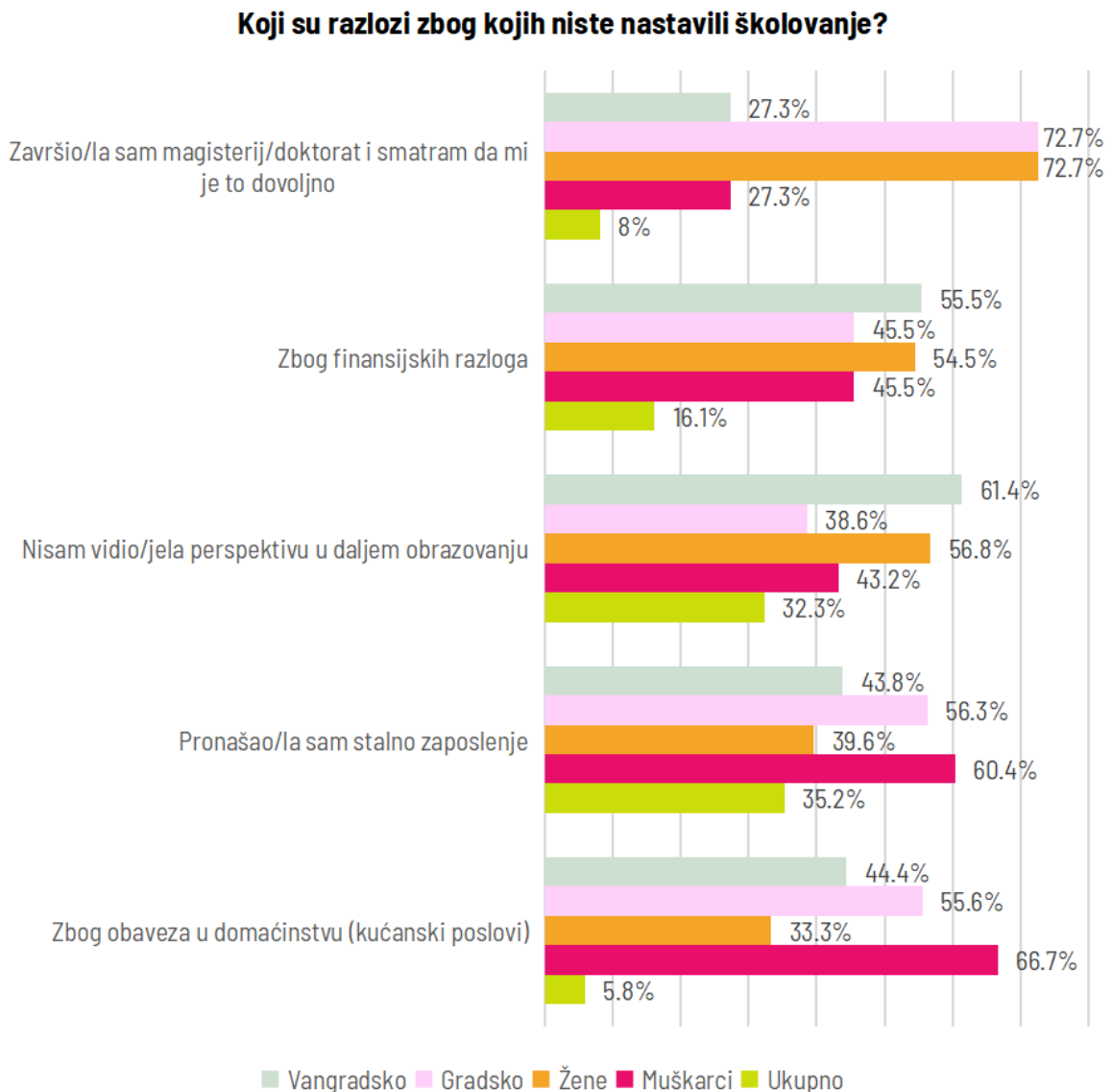

Kada se govori o razlozima nenastavljanja daljnjeg obrazovanja, 35,2% mladih ga nije nastavilo jer su pronašli stalno zaposlenje, a da nisu vidjeli perspektivu u daljem obrazovanju odgovorilo je njih 32,3%. Treba imati u vidu da je zbog finansijskih razloga od daljnjeg obrazovanja odustalo 16,1% mladih.

U odnosu na slične lokalne zajednice u kojima je Institut radio istraživanje položaja i potreba mladih, u Bugojnu je više mladih odustalo od daljnjeg obrazovanja zbog finansijskih razloga. Naime, finansije su za daljnje školovanje bile problem za 7,3% mladih u Gradačcu, 3,7% mladih u Bihacu i 3,5% njih u Hadžićima.

Mladih koji su odgovorili da su završili magistarski ili doktorat, te im je to sasvim dovoljno, ima oko 8%. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 8,8% ispitanika.

Grafik 6. Razlozi zbog kojih mladi nisu nastavili školovanje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Praktična nastava

Praktična nastava važan je dio procesa obrazovanja za bilo koje zanimanje kako bi učenici teoretski dio koji uče tokom školovanja mogli primijeniti u radu.

Prema rezultatima anketiranja, 26,9% mladih nije nikako imalo praktičnu nastavu tokom redovnog školovanja, dok ju je rjeđe od jednom sedmično imalo njih 13,6%. Jednom sedmično praksu je imalo 26,6% mladih, a nekoliko puta sedmično praktičnu nastavu je pohađalo 25,3% mladih. Svaki dan praktičnu nastavu imalo je 5,6% ispitanih.

Ako se uporedi s drugim lokalnim zajednicama u kojima je Institut proveo istraživanje, oko trećine mladih (33,6%) u Gradačcu nikako nije imalo praktičnu nastavu dok su pohađali redovno obrazovanje. Nešto manji broj ispitanih mladih je praksu imao jednom (27,9%) ili nekoliko puta sedmično (24,1%).

U Bihaću 40,1% mladih nije nikako imalo praktičnu nastavu, a jednom sedmično praksu je imalo njih 15,4%. Nekoliko puta sedmično praktičnu nastavu pohađalo je 17,3% mladih. U općini Hadžići, kako je istraživanje pokazalo, 35,5% anketiranih nikako nije imalo praktičnu nastavu tokom školovanja, dok ju je rjeđe od jednom sedmično imalo 6,7% mladih. Jednom sedmično praksu je imalo 22,4% mladih, a nekoliko puta sedmično praktičnu nastavu je pohađalo 28,8% ispitanika. Svaki dan praktičnu nastavu imalo je 5,1% ispitanih u Hadžićima.

Grafik 7. Praktična nastava / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

O praksi se razgovaralo tokom fokusne grupe s mladima u Bugojnu, koji su iznijeli svoja iskustva iz škola koje pohađaju, odnosno dobre i loše primjere.

„Praksa treba da se unaprijedi. Veći fokus da se stavi na učenike. Profesori, pa i ljekari, pošto sam u Medicinskoj školi, da više obrate pažnju na nas. To je problem. Jer mi većinu naše prakse presjedimo ili šetamo po bolnici.“

(Muško, Bugojno)

„U stručnoj školi kod nas ima ova trogodišnja mašinska i oni imaju te CNC operatere. Sad su baš nedavno, objavila je ova jedna naša firma, da su oni, tipa četiri-pet učenika završilo je tu školu i išli su kod njih na praksu i za mjesec dana postaju njihovi radnici. Mislim da je to primjer dobre prakse.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam učenica Srednje tehničke škole i mislim da praksa nije baš dobra. Nemamo elemenata da radimo na njima baš.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja bih da se nadovežem na praksu. Naprimjer, u Medicinskoj školi ima nekako previše učenika i sad svi oni trebaju da se rasporede, tipa, u trećem razredu bude ih baš previše. I onda je teško da neko od zdravstvenih radnika stavi fokus na njih da ih nešto nauči. Naravno, može ko hoće, ali nije baš česta situacija. Mislim da bi se trebalo, tipa, manje upisivati djece u te razrede, da se izdvajaju djeca koja su to upisala zato što želi to da bude, a ima ih dosta kojih... Neće im koristiti, na kraju krajeva. To jeste, ne planiraju se baviti tom strukom.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja idem u Gimnaziju Bugojno i uzet ću primjer predmeta hemije i fizike. Da bismo mi nekako shvatili to, najbolje bi bilo da mi to učimo iz nekih primjera. Ali mi nikad nemamo nekih primjera, nekih hemijskih reakcija ili nešto takvo. Isto je i što se tiče fizike.“

(Žensko)

Adekvatnost obrazovanja

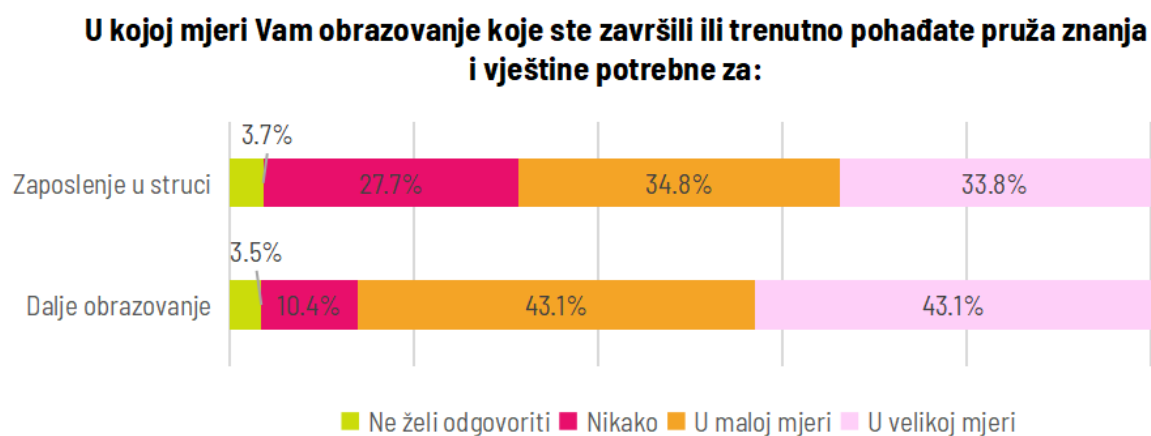
Znanje koje učenici i studenti steknu tokom školovanja trebalo bi da im pomogne u nastavku obrazovanja, ali i kasnijem pronalasku zaposlenja. Međutim, obrazovanje nije u direktnoj nadležnosti lokalnih organa vlasti, ali lokalna zajednica na različite načine može utjecati na kvalitet obrazovanja i ponudu obrazovnih programa.

U Bugojnu skoro polovina anektiranih mladih (43,1%) smatra da im znanje stečeno tokom formalnog obrazovanja u velikoj mjeri pomaže za nastavak školovanja, a isti je postotak mladih koji kažu da im pomaže u maloj mjeri. Da im

znanje stečeno tokom školovanja nikako nije koristilo za nastavak obrazovanja ističe 10,4% ispitanih.

Kada se govori o zaposlenju, 33,8% mladih reklo je da im je prethodno stečeno znanje pomoglo u velikoj mjeri da se zaposle u struci, a 34,8% ih je istaklo da im je pomoglo, ali u maloj mjeri. Nikakvu korist od znanja stečenog tokom obrazovanja za zaposlenje u struci kazalo je da nema 27,7% ispitanih.

Grafik 8. Adekvatnost obrazovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Većinsko mišljenje mladih koje su iznijeli u fokusnoj grupi jeste da im obrazovanje koje su stekli nije dovoljno da se zaposle u struci za koju su se školovali.

„Ne možemo ništa. Ovdje za sve morate imati vezu.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja iskreno mislim da ne možemo da se zaposlimo. Zависи, možda neko može, možda će se nekome posrećiti. Ali svakako, prvo, ako nećemo studirati, raditi praksu i sve to, na kraju krajeva, sve je pitanje toga hoćemo li mi to i da naučimo. I onda dalje možemo da tražimo posao, ali nam i dalje niko to ne garantuje jer nas je previše. Evo naprimjer, općina Bugojno ne može sve nas primiti. I svakako da bismo mi morali ići negdje dalje.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim, šta god da završimo, fakultet ili neku srednju školu, kad mi to nešto učimo i kad se nađemo u tom radnom odnosu i nešto radimo, osjećamo se kao da ništa ne znamo. Zato što je praksa nešto sasvim drugačije od onoga što mi učimo. Tako da, ja mislim da svaki početak je težak, ali se vremenom sve to nauči. Sada, koliko je moguće

da dobijemo posao mi kao medicinari, kod nas u općini Bugojno to je minimalno zato što je naš kapacitet doma zdravlja i bolnice, po meni, minimalan. Mi imamo malo zdravstvenih radnika, ali naprimjer, nas medicinara izade 90 učenika po generaciji. Nerealno je i da pola toga, kad neki odu u penziju, da mi uđemo i radimo. Ja mislim da je to problem obrazovnog sistema zato što dozvoljavaju da se upiše toliko učenika, koji na kraju krajeva nisu adekvatni da rade to, da se školuju tu. Nego to je, ne znam više, zato što je to nešto 'in', zato što je zbog društva i tako dalje. I na kraju, mladi odlaze vani, odlaze u Njemačku i onda se pitaju zašto je to tako... Ovdje posla imati jednostavno ne možemo. Nema dovoljno mjesta za te radnike, odnosno za tu djecu koja završe tu srednju školu."

(Žensko, Bugojno)

„To traženje posla zavisi od onoga čime mi u suštini želimo da se bavimo. Ja ću samo navesti primjer, moj najbolji prijatelj i ja smo završili osnovnu i srednju školu zajedno. On je upisao elektrotehniku, a ja sam upisala bosanski. I mi smo poslije treće godine imali 21 godinu. On je do 25. godine kupio sebi stan u Sarajevu, kupio je auto, zato što je odmah na trećoj godini počeo da radi kao programer i stvarno je vrhunski u tom poslu. A tipa, ja sam tek sa 25 godina zasnovala svoje prvo radno iskustvo. Ali to je u suštini samo razlika u našem odabiru. Kažu da je trenutno kriza u IT sektoru, ali generalno kod nas IT sektor najbolje prolazi. I uvijek ljudi koji znaju programirati, čak i bez fakulteta, mogu da nađu odlične poslove. Dok, recimo, ako želite da predajete u školi, u našem kantonu se ne može predavati sa tri godine, nego sa minimalno četiri, vi morate upisati taj master fakultet u Mostaru ili negdje, što je vama svakako dodatno obrazovanje. I kad završite to, mi imamo u nekom polju tu zasićenost kadrom. Eto, imate pravnike kojih imate dovoljno na birou, ljudi ne mogu da nađu posao iako manje-više većina firmi treba da ima svog pravnika. Ali ako znate engleski ili njemački, onda postoji šansa da ćete se zaposliti u nekom call centru ili u nekim stranim firmama."

(Žensko, Bugojno)

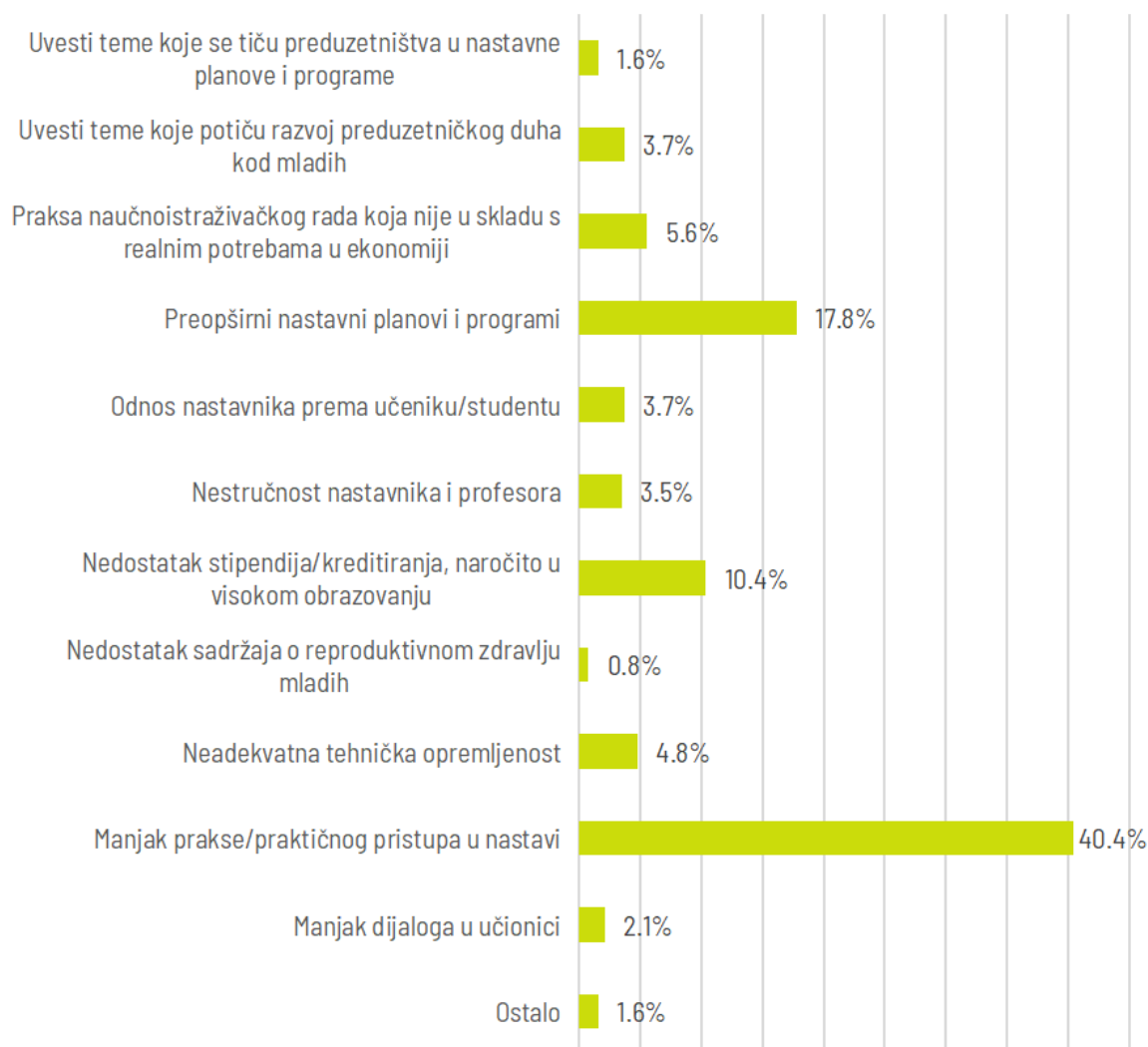
Mladi iz Bugojna smatraju da se mnoge stvari moraju izmijeniti u polju formalnog obrazovanja, kako bi ono bilo kvalitetnije i pružalo adekvatno znanje, ali i učenje i unapređenje određenih vještina.

Kao jedan od najvećih nedostataka 40,4% mladih istaklo je manjak prakse u nastavi, dok njih 17,8% kaže da su problem preopširni nastavni planovi i programi. Osim toga, 5,6% ispitanika kao problematičnu je izdvojila i praksu

naučnoistraživačkog rada koja nije u skladu s realnim potrebama u ekonomiji. Nedostatak stipendiranja ili kreditiranja, naročito u visokom obrazovanju, kao problematično izdvojilo je 10,4% ispitanika. Odnos nastavnika prema učeniku kao problem istaklo je 3,7% ispitanika, dok je nestručnost nastavnog kadra izdvojilo njih 3,5%.

Grafik 9. Potrebne izmjene u formalnom obrazovanju / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Šta je od ponuđenog neophodno izmijeniti na polju formalnog obrazovanja?

Tokom razgovora mladi su istakli da bi bilo nužno promijeniti mnoge stvari tokom formalnog obrazovanja. A kao neke od primjera naveli su zastarjele planove i programe i odnos profesora prema učenicima.

„Ja mislim da se treba promijeniti literatura, zato što naše knjige su onako zastarjele skroz. Čak imam osjećaj, vezano za Medicinsku (školu), mi kad učimo neke predmete u

četrvtom razredu, naprimjer neuropsihijatriju i tako dalje, mi nemamo neku adekvatnu knjigu po kojoj se vodimo. Čak imam nekad osjećaj da učimo lekcije s Wikipedije. Jer nekako, uvijek se nešto ponavlja, nije nešto povezano, nije toliko bitno, nije nešto što treba učiti da se nauči nego se treba samo pročitati. Pročitaš i znaš, i to mi je malo čudno jer ne vjerujem da su ti predmeti tako lahki, naprimjer.”

(Žensko, Bugojno)

„Voljela bih da se ne stavlja fokus samo na odlične učenike. Naprimjer, evo, iz matematike. Sa mnom su išle učenice koje su išle na takmičenja iz matematike, samo se oko njih sve vrti, samo se njima neke stvari pojašnjavaju. Dok nas ostale samo odbace i kažu: ‘Neko drugi će ti objasniti.’ Toga ima kod nas dosta na času matematike. Naprimjer, ako meni nešto nije jasno i pitam profesora da mi to objasni, ona bude u fazonu, eto: ‘Ko će joj objasniti?’ Ne objašnjava mi profesorica uopće.”

(Žensko, Bugojno)

„Kad je u pitanju odnos prema učenicima, to sve zavisi od profesora. Nekad je okej, a nekad i nije baš, bude tih frustracija. Ako ti nešto nije jasno, samo te otrese, neko drugi će ti objasniti. Mislim da je to ružno i tvoj posao je da objasniš.”

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da nije sve do profesora baš. U većini slučajeva kako se mi postavljamo prema profesorima, tako će i oni prema nama.”

(Žensko, Bugojno)

„Mislim da je nastao novi problem, zbog čega mi sjedimo evo ovdje, a to je da mi tražimo neka naša prava. To jeste, da se nama nekako uskladi, da nam bude lakše. Onda to stariji profesori, zbog njihovog sistema, ne mogu da prihvate. I mi kada se žalimo na tri kontrolna u jednom danu, to onda bude još gore. Tako da mislim da je potrebna neka edukacija profesorima čisto da se provedu neka naša prava i da se prema tome oblikuju.”

(Muško, Bugojno)

„Ja mislim da u odnosima profesora i učenika ima dosta i u odnosu učenika. Ali i do shvatanja profesora. Istraživanja su pokazala, čini mi se, da je pažnja učenika između 8 i 13 minuta, a čas traje 45. Na kraju krajeva, mislim, ja to vrlo često spomenem, u razredu imaju otprilike 20-ak učenika, ja za 45 minuta nemam dovoljno vremena da ja posvetim svakom učeniku određeni dio tog časa, nego se obraćam njima kao grupi. A vrlo često imamo i roditelje i učenike koji očekuju da se posvetim samo tom pojedincu, da ja isključivo samo njemu objašnjavam. Mada, to je razred i oni funkcionišu kao grupa i treba da shvate određene stvari kao grupa. I ako mi nešto nije jasno, ja isto tako mogu da pitam svog prijatelja iz razreda. Ne kažem da ne treba profesor da objašnjava ili nešto, ali možda će mi moj prijatelj iz razreda to bolje objasniti nego profesor.“

(Žensko, Bugojno)

„Ono što meni smeta i što bih ja volio je da se ukinu dvije škole pod jednim krovom.“

(Muško, Bugojno)

„Ja isto smatram da bi se trebala uvesti tema mentalnog zdravlja u proces kao školskog programa. Zato što smatram da većina učenika, možda i profesora, smatra da je to tabu tema. A mislim da bi dosta pomoglo i učenicima, kao i profesorima, da imaju nekoga tog u sklopu škole kome se mogu obratiti za traženje pomoći ili nešto takvo. A i to bi popravilo sigurno neku međuljudsku komunikaciju među učenicima i profesorima.“

(Žensko, Bugojno)

„Dosta puta imamo slučajeva gdje neki profesori izdvajaju nekog učenika zato što su njegovi roditelji neko i nešto u našem gradu. Jedan od primjera je i taj da nas profesorica na času ne zove imenima nego nas zove kolegama i kolegicama. I samo taj jedan učenik, kojem su roditelji neko i nešto, njega zove imenom. I to se vidi da pravi neku razliku između nas.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da je to vršnjačko nasilje više zastupljeno u osnovnim školama nego u srednjim školama. Naravno, ima u srednjim, ali nije toliko prisutno kao u osnovnim. Jer nekako u srednjoj školi si i zreliji i odrasliji, shvataš te neke stvari. Dok u osnovnoj baš i nije. U školi u koju ide moja sestra to se gleda odakle si, koliko imaš, koji mobitel imaš i

tako dalje. I na osnovu toga se vrši to nasilje. To je prije bilo manje zastupljeno, međutim, sada je to sve više i više prisutno. Da li je to zbog društvenih mreža, da li je zbog neke okoline u kojoj se djeca nalaze, ne znam ni ja, ali baš je prisutno. Mislim da je to loše zato što može da ostavi utjecaj i traume na dijete. I kada se nađe u nekoj situaciji u srednjoj, možda može nešto dosta teže da podnese. Ja sam imala tu određenu vrstu kompleksa zbog svoje visine, koju nisam imala prije, dok mi moji vršnjaci nisu pokazali to da sam ja prekomjerno visoka. To sam imala tipa 13-14 godina, gdje su oni svi bili niži od mene. Ja to nisam osjećala kao problem dok mi oni nisu sami dali taj problem. To je meni bio problem narednih 5-6 godina dok se ja nisam pomirila s tim da je to sasvim normalno.

Ali to je na mene ostavilo ozbiljne posljedice na zdravlje. Zato se to treba što prije iskorijeniti jer je to opasno poprilično."

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam htjela da navedem primjer, gdje je jedna osoba išla u srednju školu. I to je bilo zlostavljanje od strane vršnjaka. U smislu bilo je različitih situacija koje su bile stvarno loše. Ali tipa i kada se obratiš profesoru, razredniku ili kako to već ide po redu, niste dobili neka adekvatna rješenja. Mislim da je i to problem.

Bude situacija i da će ljudi povjerovati većini nego toj jednoj osobi, a ustvari je većina ta koja je stvorila taj problem."

(Žensko, Bugojno)

„Djeca ne prijavljuju često nasilje. Fizičko nasilje nekada, a psihičko rijetko. Većinom se boje da prijave da to ne bude poslije još gore."

(Žensko, Bugojno)

„Mislim da se najviše ne prijavljuje jer reakcija na to nije adekvatna. Ne znam, osoba kojoj si ti to rekao ti se smije, kaže: 'Ma hajde, nije to ništa, proći će to samo tako vremenom.' Ili: 'Ja ću sa njim popričati, to će biti drugačije.' I ne bude ništa od toga. Ili ta osoba popusti sama od sebe ili bude još gore, ili se apsolutno ništa ne desi."

(Žensko, Bugojno)

„Sve zavisi od okoline. Ako imaš osobe koje isto razmišljaju i ako imaš podršku za to, drugačije je. Ja sam primjer toga. Imala sam podršku od svojih prijateljica da prijavim nešto i naravno da sam ja otišla i prijavila to. Može se reći da je to bila neka vrsta vršnjačkog nasilja i bitna mi je bila samo podrška. Otišla sam kod pedagogice, nisam htjela kod razrednika jer ja znam da razrednik ne bi ništa poduzeo povodom toga, zato sam ja odmah otišla dalje i sve se riješilo, hvala Bogu. I sa tim učenicima sam ja sad predobra.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam imala slučaj u osnovnoj školi gdje sam bila zlostavljana na osnovu zdravlja. Imala sam problema sa ravnim stopalima, imam ih i sad, noge su mi strašno išle u stranu i zbog toga su me konstantno svi izazivali i prozivali. Ja sam peti, šesti i sedmi razred to svojoj razrednici prijavljivala. Niko nije ništa poduzimao povodom toga. Govorili su: 'A nije to ništa, to je dječije, ništa strašno.' Dok to nije eskaliralo, dok moj otac nije došao u školu kod direktora i u roku tri dana sve se riješilo i svi su se dolazili meni izvinjavati.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja kad sam bila četvrti-peti osnovne, bila sam debela. I uvijek je bilo: 'Ti si debela, nećemo se družiti s tobom.' Ja sam to prijavljivala, ali kao uvijek je nastavnica bila u fazonu: 'Ma to je dječije, to će proći', ili tako to. I to je sve trajalo tako sve dok mama i tata nisu došli u školu i dok se sve to nije riješilo. Općenito, nastavnici uvijek kažu da je to dječije, da će to proći i tako. Uglavnom, sve uvijek ide po strani.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da djeca ne prijavljuju nasilje zato što znaju da će zlostavljači poslije toga biti još gori u smislu ismijavanja. Reći će: 'Čuj, nije se mogla sama izboriti pa je otišla i rekla me razredniku. Ti si izdajica, ti si ovakva, ti si onakva.' To je stvarno tipična reakcija srednjoškolaca. Između ostalog i osnovnoškolaca. Oni kada dođu i to prijave, zlostavljač postaje još glasniji, još bučniji, jer vidi da se žrtva počela boriti protiv nečega. A ovo što je kolegica navela primjer, jeste taj problem autoriteta profesora i pedagoga koji je ubačen u školu, ubačen je od strane porodica. I onda vi vidite po djeci da vi njima ne predstavljate autoritet, niti škola predstavlja autoritet, niti se poštuju određena

pravila. Zato što će vam doći roditelj i reći: 'Ali to je moje dijete i ono može da radi šta hoće.' I onda tom djetetu sutra ne možete staviti do znanja da su pravila postavljena da se poštuju. I onda morate uključivati te ljude sa strane koji će doći i faktički zaprijetiti nekome. Nasilje se ne prijavljuje, a vi njega vidite maltene svaki dan. Svaki dan kad vi uđete u razred neki i vidite djecu kako se udaraju, guraju i kako se vuku po podu... I kad pitate: 'Šta to radite?', kažu: 'Mi se zabavljamo.' Problem je što mladi u suštini ne znaju šta je nasilje."

(Žensko, Bugojno)

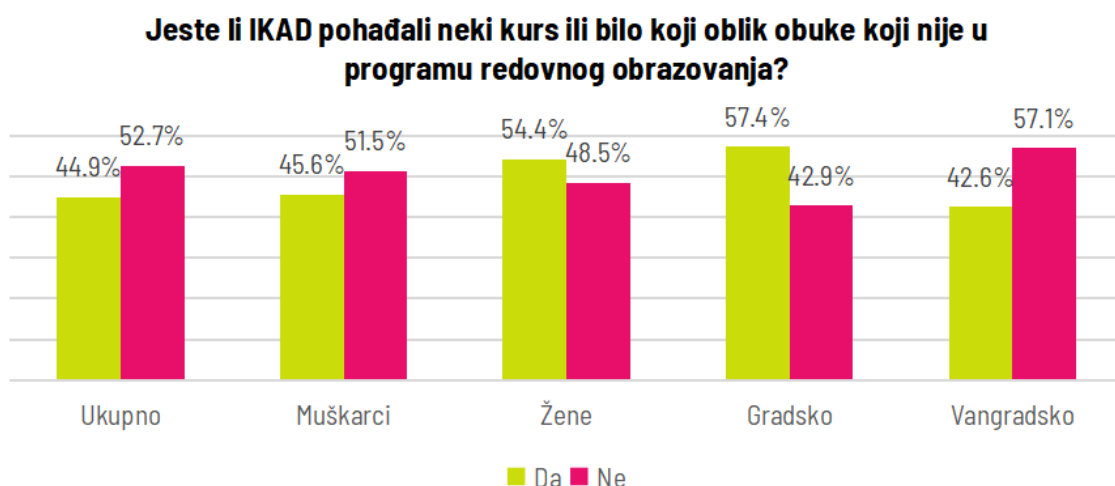
Neformalno obrazovanje

U Bugojnu 52,7% mladih nije pohađalo neki kurs ili edukaciju koji nisu u sklopu redovnog obrazovanja, dok je 44,9% ispitanih išlo na neku dodatnu edukaciju. Rezultati istraživanja pokazuju da su žene (54,4%) sklonije dodatnoj edukaciji od muškaraca (45,6%).

Mladi koji su pohađali kurseve/edukacije najviše su učili strane jezike, od toga najčešće engleski i njemački, te se usavršavali u polju poznavanja IT vještina (programiranje). Dodatnu edukaciju 14,4% mladih upisivalo je zbog jačanja kompetencija za izlazak na tržište rada, a 25,5% je željelo jačati znanje u određenoj oblasti. Osim toga, neformalnu edukaciju je odlučilo pohađati 15,4% mladih jer ih zanima određena tema i smatraju to kvalitetnim načinom za provođenje slobodnog vremena.

Na pitanje da li bi željeli pohađati neki kurs u budućnosti, 37,2% mladih je odgovorilo pozitivno, a spolna struktura onih koji bi željeli pohađati neformalno obrazovanje ili dodatne edukacije pokazuje da je više žena (57,1%) u odnosu na muškarce (42,9%). Pohađati u budućnosti neki vid neformalnog obrazovanja ne želi 25,3% mladih, a 35,1% ih ne zna da li bi pohađali neki kurs.

Grafik 10. Pohađanje kurseva / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od ispitanih koji bi rado pohađali neki kurs, kao preferencijalne odgovore navode učenje engleskog i njemačkog jezika te stjecanje IT vještina.

Ako uporedimo s drugim lokalnim zajednicama u kojima je Institut proveo istraživanje položaja i potreba mladih, Bugojno ne odskaje mnogo po pitanju neformalnog obrazovanja mladih.

U Hadžićima 53,4% mladih nije pohađalo kurs ili edukaciju koji nisu u sklopu redovnog obrazovanja, dok je 43,8% ispitanih išlo na dodatnu edukaciju. U Gradačcu je 18,4% mladih pohađalo kurseve, dok bi ih 20,6% željelo ići na određeni kurs. U Bihaću 47,5% mladih nije pohađalo kurs ili edukaciju, a pohađalo ju je 44,4% ispitanih.

Mladi u Bugojnu, prema njihovim riječima, nastoje da se dodatno educiraju kada za to imaju vremena, a znaju i da imaju određene prilike za neformalno obrazovanje. Najčešće idu u Kulturni centar princeze Dževhere, koji je u sklopu Islamskog centra, gdje uče uglavnom strane jezike.

*„Ja sam jedno vrijeme išla u Princenzu Dževheru, to je džamija.
Bio je kurs za krojenje, a ja sam išla na engleski jezik.“*

(Žensko, Bugojno)

„Bio sam i ja u tom centru. Trenutno idem na kurs islama i kurs engleskog jezika.“

(Muško, Bugojno)

„Ja sam davno, kad sam išla u srednju školu, kod nas je isto bio aktuelan kurs islama. I to je baš bilo puno učesnika jer su bile besplatne ekskurzije, koje su manje-više većinom privlačile tu djecu. Osim toga, mi trenutno ovdje, što se tiče neformalnog obrazovanja, tih kurseva, besplatni su ti u Princezi Dževheri, ali isto imaju kursevi stranih jezika, imamo ovdje engleski jezik (Omladinski centar), i ja sam čula da imaju ti kursevi za CNC mašine.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja moram da dodam, mi smo sada u Omladinskom centru kao projekat u vidu instruktivne nastave koji se zove 'Zajedno do fakulteta'... Tu će biti časovi iz fizike, hemije, biologije i matematike, da se pripremamo za te prijemne ispite. Ono što mi moramo da damo je otprilike minimalna suma novca, izaći će nas puno manje nego što bi nas općenito izašao samo taj jedan čas. Mislim da je to stvarno pohvalno i da je nešto što je baš onako potrebno svim učenicima koji žele da se upišu na fakultet.“

(Žensko, Bugojno)

ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJAVANJE MLADIH

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno.

Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biroa za zapošljavanje, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Kako je 2023. godine objavio Federalni zavod za statistiku u biltenu „Srednjobosanski kanton u brojkama“,¹² prema stanju do 31. decembra 2022. godine u Bugojnu je bilo registrirano 1.066 obrta, a godinu kasnije taj broj je iznosio 1.122. U Budžetu općine Bugojno¹³ za period od 1. januara do 31. marta 2024. stoji da je izdvojeno 20.000 KM za subvencioniranje, odnosno poticaj za razvoj preduzetništva i obrta.

Za zapošljavanje mladih i preduzetništvo mladih u istom budžetu izdvojeno je 50.000 KM.

Tabela 8. Zaposlenost u SBK-u po općinama / Izvor: Federalni zavod za statistiku

KANTON/LOKALNA ZAJEDNICA	Prosječan broj zaposlenih			
	2020.	2021.	2022.	2023.
Srednjobosanski kanton	50.024	49.930	50.474	50.378
Bugojno	5.542	5.575	5.749	5.843
Busovača	2.253	2.261	2.304	2.308
Donji Vakuf	3.062	3.123	2.647	2.447
Fojnica	2.218	2.170	2.269	2.335
Gornji Vakuf/Uskoplje	2.980	2.911	2.993	2.996
Kiseljak	4.437	4.398	4.419	4.393
Kreševo	1.184	1.180	1.225	1.256
Novi Travnik	4.380	4.332	4.433	4.530
Travnik	13.396	13.173	13.382	13.236
Vitez	6.680	6.818	6.889	6.886
Dobretići	27	27	40	40
Jajce	3.865	3.962	4.124	4.108

¹² [Srednjobosanski kanton u brojkama – FZS](#)

¹³ [Budžet općine Bugojno](#)

Prema zvaničnim dostupnim podacima, od 2020. do 2023. u općini Bugojno uglavnom je rastao broj zaposlenih osoba. Naime, 2020. godine u ovoj općini bilo je 5.542 zaposlenih, a taj broj 2023. godine iznosio je 5.843, što je više za 5,4%. Ako se pogleda ovaj period u Srednjobosanskom kantonu i svim njegovim pripadajućim općinama iz godine u godinu, uglavnom je rastao broj zaposlenih osoba.

Tabela 9. Prosječna neto plaća u SBK po općinama / Izvor: Federalni zavod za statistiku

KANTON/LOKALNA ZAJEDNICA	Prosječna neto plaća (u KM)			
	2020.	2021.	2022.	2023.
Srednjobosanski kanton	774	799	893	1.030
Bugojno	679	700	765	910
Busovača	799	800	885	1.022
Donji Vakuf	770	815	904	1.027
Fojnica	774	808	896	1.030
Gornji Vakuf/Uskoplje	691	731	841	978
Kiseljak	729	763	875	981
Kreševo	923	930	1.060	1.180
Novi Travnik	805	855	974	1.136
Travnik	792	812	893	1.060
Vitez	714	723	819	916
Dobretići	1.052	1.046	1.184	1.374
Jajce	954	967	1.072	1.197

Prema podacima Zavoda za statistiku FBiH, prosječna neto plaća u općini Bugojno, ali i ostalim općinama Srednjobosanskog kantona, bilježi rast od 2020. do 2023. godine. U Srednjobosanskom kantonu prosječna plaća u 2023. (1.030 KM) bila je oko 33% viša u odnosu na 2020. (774), dok je u Bugojnu u ovom periodu zabilježeno povećanje za oko 34%. Naime, u 2020. prosječna neto plaća u općini Bugojno bila je 679 KM, a 2023. iznosila je 910 KM.

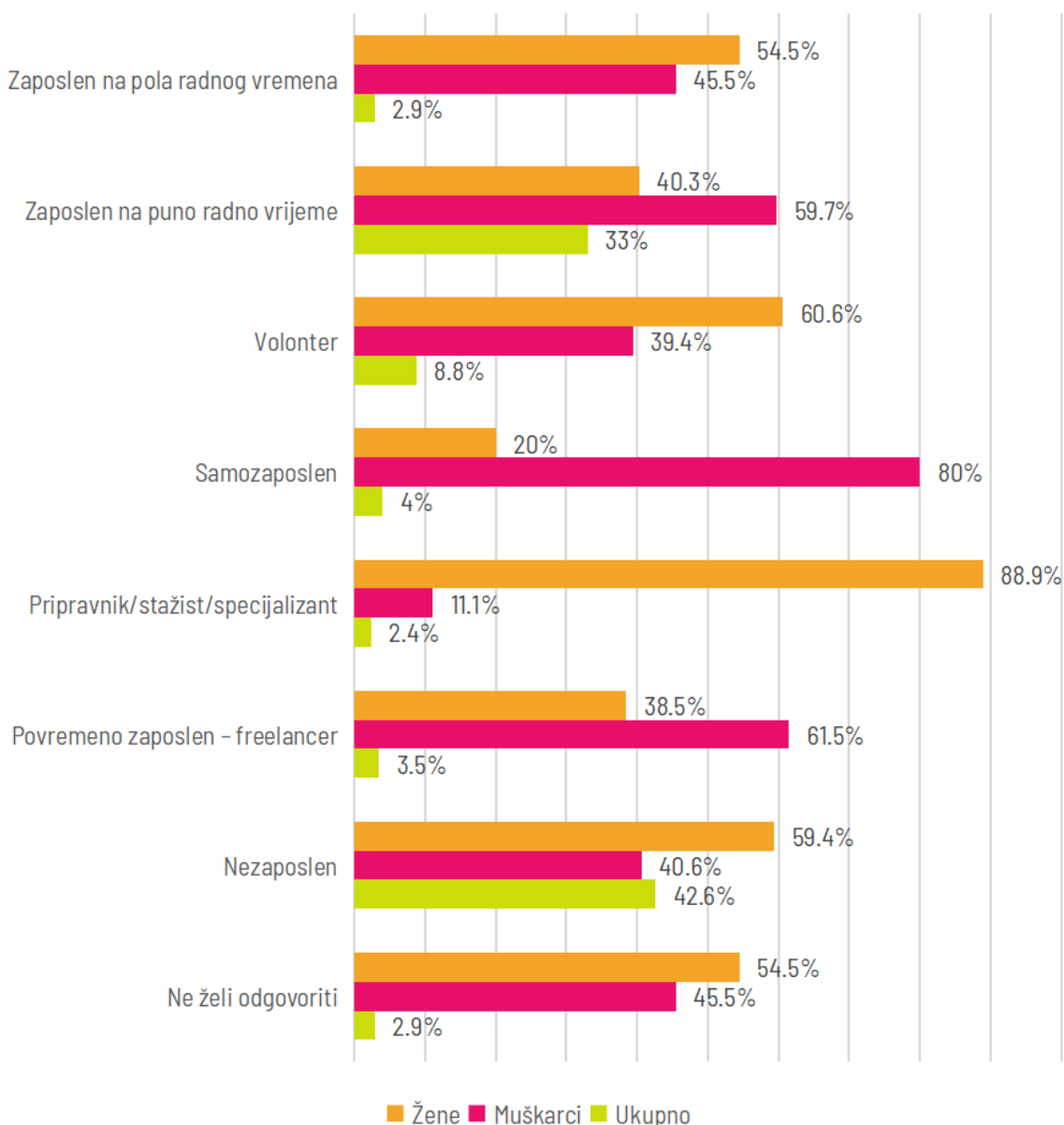
Treba naglasiti da je savez samostalnih sindikata BiH objavio da je sindikalna potrošačka korpa za četveročlanu porodicu u martu 2025. iznosila 3.166,30 KM.¹⁴ Od ovoga iznosa za prehrambene proizvode neophodno je oko 1.413 KM, što je oko 44% prosječne sindikalne korpe.

Prema rezultatima provedene ankete, nezaposlena je skoro polovina mladih u Bugojnu, odnosno njih 42,6%. Ako se gleda spolna struktura, među nezaposlenima je 54,5% osoba ženskog spola i 45,5% osoba muškog spola.

Zaposlenih na puno radno vrijeme je 33%, od toga je 59,7% muškaraca i 40,3% žena. Povremeno zaposlenih, odnosno freelancera ima 3,5%. U toj kategoriji dominiraju muškarci, kojih je 61,5%, dok je žena 38,5%. Mladih koji rade pola radnog vremena ima 2,9%, samozaposlenih je 4%, a pripravnika/specijalizanata ima 2,4%. Prema odgovorima mladih koji su odgovarali na upitnik, volontera ima 8,8%.

Grafik 11. Radni status / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

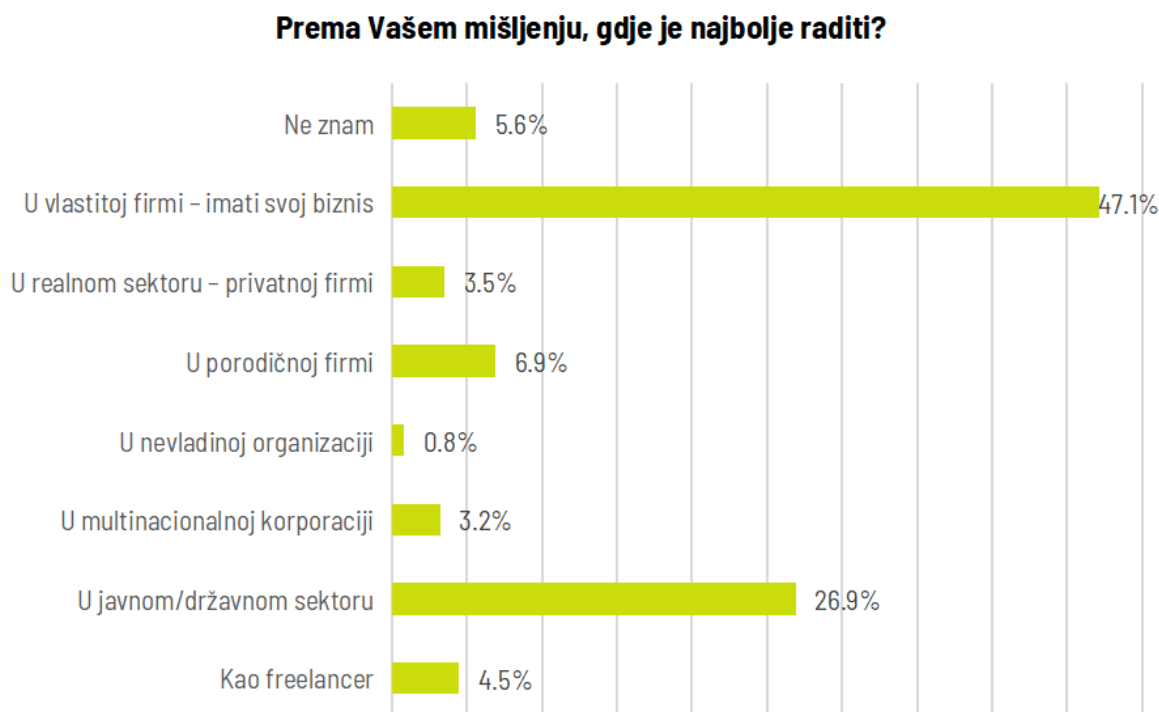
Koja od sljedećih kategorija najbolje opisuje Vašu situaciju TOKOM PROŠLE SEDMICE kada je u pitanju formalni radni status? Jeste li bili zaposleni na puno radno vrijeme, pola radnog vremena, nezaposleni ili nešto drugo?

Na pitanje da li rade posao u struci za koju su se školovali, zaposleni mladi su odgovorili da ih 27,7% radi posao za koji su se obrazovali, 44,9% ne radi u struci, dok 16,2% njih kaže da djelimično rade u struci. Da ne mogu ocijeniti da li rade u struci odgovorilo je 7,4% mladih.

Da je najbolje imati vlastiti biznis smatra 47,1% mladih Bugojanaca, dok ih 26,9% kaže da je najbolje raditi u javnom, odnosno državnom sektoru. Porodična firma je najbolji izbor za 6,9% ispitanika, internacionalna korporacija za 3,2%, dok je realni sektor odabralo 3,5% mladih. Samostalan rad, odnosno rad kao freelancer, najbolji je izbor za 4,5% mladih. Da ne znaju gdje je najbolje raditi istaklo je 5,6% ispitanika.

Grafik 12. Gdje bi mladi najviše voljeli raditi / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na pitanje koji su za njih najpoželjniji poslodavci u njihovoj lokalnoj zajednici, mladi se nisu mogli sjetiti nekih konkretnih primjera.

„Mislim da nigdje ne postoji nešto jednoglasno da je dobro ili da je loše. Svi imamo podijeljena mišljenja. Danas možemo pričati sa 50 osoba koje rade u istoj firmi, čut ćemo različitih 50 mišljenja. Tako da, to je sve nešto individualno, kako se mi postavimo, kako se snađemo.“

(Žensko, Bugojno)

O tome gdje bi oni voljeli raditi kada završe proces obrazovanja mladi Bugojanci su se, između ostalog, dotakli i teme gdje je bolje raditi, u privatnom ili javnom sektoru.

„Ja bih voljela raditi u firmi gdje se neću morati opredijeliti stranački. Samo da se ne dovedem u tu situaciju da mi posao zavisi od toga da li sam ta stranka ili sam ta stranka. Naprimjer, kao što je situacija u Binasu.“

(Žensko, Bugojno)

„Ne znam, privatni sektor. Mi kao porodično smo nešto svoje privatno... I ne znam, radno vrijeme je otprilike od 9 do 17 h. Međutim, to radno vrijeme je od 6 do ne znam ni ja do kad, kad završiš. I tako je kako nama tako i tim određenim ljudima koji tu rade. Te neke stvari, privatnici, pogotovo ženama, jer ako želi da zatrudni i nešto tome slično, oni će njoj dati otkaz, neće joj plaćati to trudničko i tako dalje. Ja mislim da ima određenih negativnih strana, ne plaćaju ti osiguranje ili te odjednom odjavi, sve te neke stvari, onako poprilično nemaju ljudsku stranu. Mislim da je puno bolje raditi u državnom sektoru, zato što su granice jasnije i osjećaš se sigurnije. Puno je bolje nego u privatnom sektoru.“

(Žensko, Bugojno)

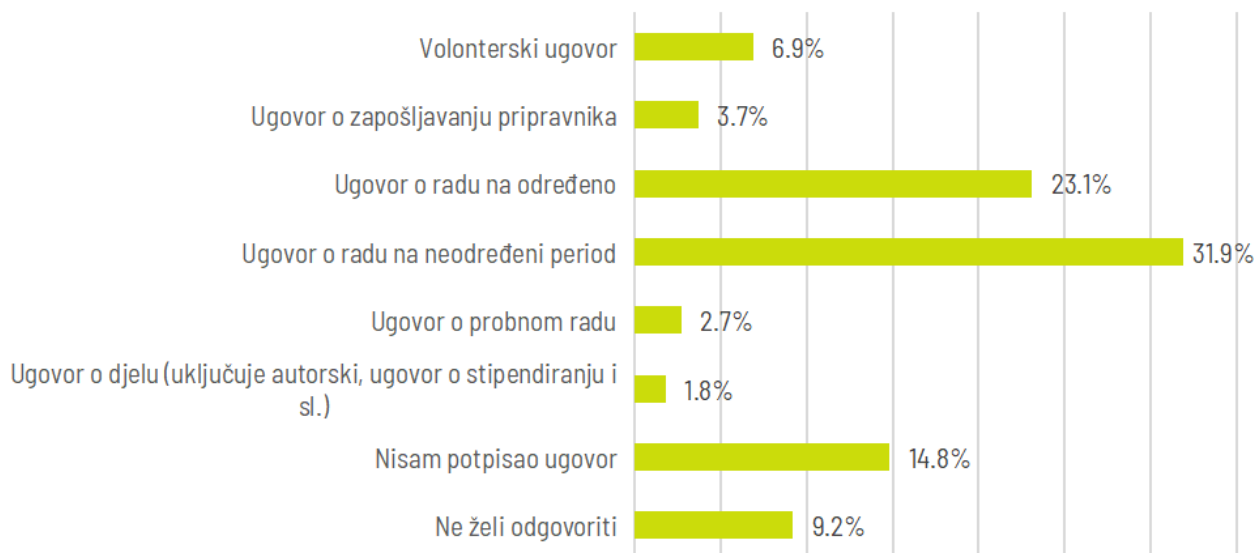
„Moji roditelji su isto privatnici i što se tiče tog privatnog sektora, nije baš lahko zato što nedjelja koja je većini slobodna, njima nije. Ko nosi neki privatni posao mora da radi i kada treba i kada ne treba. Možda je i bolje u državnoj.“

(Žensko, Bugojno)

Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju

Kad su u pitanju ugovori o radu koje zaposleni mladi u Bugojnu imaju potpisane, najviše ih ima ugovor na neodređeno (31,9%). U tom segmentu prevladavaju muškarci, kojih je 62,3%, dok je žena 37,7%.

Na određeno ugovor ima 23,1% ispitanih mladih i ne postoji apsolutno nikakva razlika prema spolu, dok nikakav ugovor sa svojim poslodavcem, prema rezultatima ankete, nije potpisalo 14,8% mladih (62,5% muškaraca i 37,5% žena). Ugovor o zapošljavanju pripravnika ima 3,7% mladih, a volonterski ugovor ima 6,9% ispitanika. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 9,2% mladih.

Grafik 13. Vrsta ugovora / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Na svom glavnom poslu, koju vrstu ugovora ste potpisali s poslodavcem?**

Većina zaposlenih mladih iz Bugojna prima plaću redovno, bez zakašnjenja, te je na ovo pitanje potvrdan odgovor dalo 75,9% ispitanih. Od toga je 54,9% muškaraca i 45,1% žena. S druge strane, mladih koji ne primaju nikakvu naknadu za svoj rad, prema njihovim odgovorima, ima 9,2%. Sa zakašnjenjem od mjesec dana plaću prima 3,7% mladih, a sa zakašnjenjem koje je duže od mjeseca od onoga kako je dogovoreno plaću prima 2,7% mladih.

U fokusnoj grupi mladi su govorili o radu „na crno“, odnosno da li bi pristali raditi bez prijave kod poslodavca i kakva su njihova iskustva po ovom pitanju.

„Ja sam otprilike donekle upoznata koliki je to rizik pred zakonom i tako dalje, koliko možete biti kažnjeni za to. Mislim da je to neko oduzimanje vremena. Rad na crno na nekih par mjeseci, okej. Ali ima ljudi koji rade na crno 10-20 godina, nisu osigurani. Imam takav slučaj u porodici. I sada je taj čovjek poprilično u godinama i boji se zbog osiguranja. Mislim da je to, ne znam... Stavljáš svoju porodicu u rizik, stavljáš sebe u rizik, nemaš ništa od toga. I na kraju krajeva, to su neka minimalna primanja koje mi dobijemo. I mislim da bih tražila nešto gdje mogu da imam osiguranje i koliko-toliko prihvatljive radne uslove u poslu koji ja radim.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da je to čak okej ako imamo neki svoj primarni posao. Tipa, pored toga da radimo nešto u tom smislu na crno. Nismo osigurani, ali može biti dodatno za prihoda.“

Možda je nekim ljudima potrebno i mislim da je to okej. Ali da to ne bude primarni posao.“

(Žensko, Bugojno)

„Mislim da je uredu raditi na crno dok smo u tinejdžerskim godinama, da ne zavisimo od roditelja. I većina nas ovdje je tako to radila.“

(Muško, Bugojno)

„Razlog zašto ljudi rade negdje na crno je kad vi godinama radite negdje, to je izvor vaših prihoda, nema veze što je to na neki način nesiguran posao. To je i dalje izvor vaših prihoda i stvara vam određene mogućnosti. Svaka osoba koja radi na crno, da može naći posao uz osiguranje, našla bi ga. Sad je opet drugačije nego ranije. Ja imam jednu prijateljicu, godinu je mlađa od mene. Kada je završila srednju školu, godinama je radila po raznoraznim pekarama na crno za 300 KM. Ko bi sad, da ti sad kažeš za 300 KM ti radiš mjesečno, to manje-više ne bi niko pristao. Ali je njoj, zahvaljujući tom radnom iskustvu, kasnije pomoglo da nađe super posao: osiguran, plaćen i sa raznim benefitima.“

(Žensko, Bugojno)

Razlog nezaposlenosti

Nezavisno od toga da li su zaposleni ili ne, 35,9% mladih kaže da nije registrirano na birou za zapošljavanje. S druge strane, na birou je prijavljeno 24,7% ispitanika. Mladih koji su i dalje u procesu obrazovanja, te se iz tog razloga nisu registrirali na biro ima 37%.

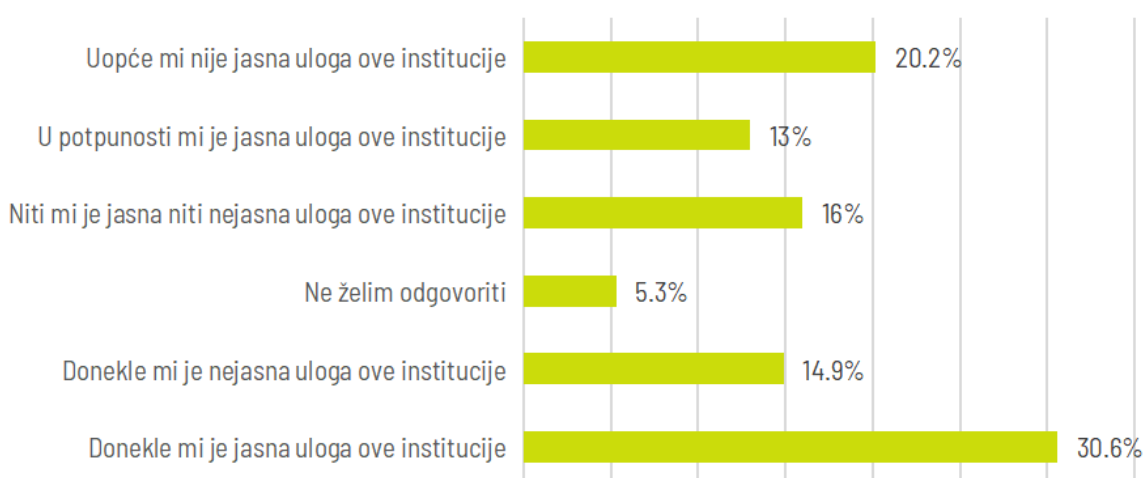
Grafik 14. Registrirani mladi na birou za zapošljavanje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na pitanje koliko im je jasna uloga biroa za zapošljavanje, 30,6% mladih je odgovorilo da im je donekle jasna njegova uloga, dok je 14,9% odgovorilo da im je donekle nejasna uloga ove institucije. Mladih koji su neodlučni, kojima je niti jasna niti nejasna uloga biroa, ima 16%. Da im je u potpunosti jasna uloga biroa istaklo je 13% Bugojanaca, a da im uopće nije jasna njegova uloga potvrdilo je 20,2% ispitanika. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 5,3% mladih.

Grafik 15. Uloga biroa za zapošljavanje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U kojoj mjeri Vam je jasna uloga biroa za zapošljavanje (JU službe za zapošljavanje) u Vašoj lokalnoj zajednici?

Mladi su tokom razgovora govorili i o tome šta njima predstavlja biro za zapošljavanje, iako su mnogi od njih još u procesu obrazovanja i nisu imali bliski susret s tom službom.

„Na birou sam od 2015. Od tada su me pozvali na neka dva seminara i nikad više. Služi mi samo da ne izgubim zdravlje i ništa više.“

(Muško, Bugojno)

„Sa mog gledišta, imam 19 godina i završit ću srednju školu, meni biro predstavlja ta lista koje radno mjesto je potrebno. Koji radnici su potrebni, a kojih ima previše. To je dobro da otprilike znam šta mogu da upišem, da mogu da imam posao kad završim taj određeni fakultet. Posmatram ga kao izvor informacija za nešto što bi meni bilo dobro i da imam to neko osigurano radno mjesto koliko-toliko što se tiče prisutnosti radnog mjesta. I ništa više.“

(Žensko, Bugojno)

Na fokusnoj grupi mladi su pokušali dokučiti šta je to glavni razlog nezaposlenosti ili slabe zaposlenosti mladih u Bugojnu, a odgovori su bili raznoliki.

„Ja mislim da je to usko povezano sa izborom srednjih škola. Većina osoba koje upisuju srednju školu nisu odlučni šta će i upišu nešto, bilo šta, doslovno. Na kraju, kad završe školu, ne žele da rade u tom sektoru. Ne žele ništa što je u vezi s tim što su završili. I tako nastaju ti problemi.“

(Žensko, Bugojno)

„Možda i lijenost. Mladi ne žele da rade.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim, naprimjer, da dosta učenika može da upiše bilo koju školu sa nekim minimalnim prosjekom. I učenici sa prosjekom 2 mogu da upišu gimnaziju. Nakon te gimnazije oni su imali loše te ocjene, većinom odu i rade u kafiću. Mislim, nemam ništa protiv kafića. Ali mislim, ako ne želiš ništa poslije srednje škole da upišeš, bolje neki zanat ili neku drugu struku, da bi mogao da imaš posao poslije srednje škole.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da je jedan od razloga nezaposlenosti mladih to što poslodavci ne nude osiguranje. Recimo, vi imate privatne firme u kojima možete da radite faktički na crno, za platu koja je sada minimalna svugdje, čini mi se 1.050 KM. I to je minimalac koji vi dobijate, a u suštini ne žele da vas osiguraju. I mislim da je jedan od razloga zašto mladi ne žele da rade ili okreću se privatnom sektoru ili nešto slično u suštini dobijanje tog ugovora na neodređeno. Jer vi budete godinama, po 10 godina, u nekim firmama primljeni na dva-tri mjeseca i to se ponavlja deset godina. U nekom trenutku vi kažete, mislim, mladi ljudi, odluče da će radije otići u Njemačku i radit će tamo nego ostati ovdje i raditi za mizerne plate i loše uvjete.“

(Žensko, Bugojno)

„Kod nas su tu i političke stranke. Tačno su podijeljene ustanove gdje vlada jedna stranka i u kojem ti vlada druga stranka. I ako želite da se zaposlite na jednoj ili drugoj

strani, morate da uđete u tu stranku. To je izuzetno bitan problem. Mi imamo Binas, koji je [jedna stranka], i vi ako hoćete da radite u Binasu, morate biti u toj stranci. Imamo obrazovanje, koje je [druga stranka], i vi ako hoćete da dobijete ugovor na neodređeno, vi morate biti u toj stranci. Tu se ne dovodi u pitanje da li želite ili ne želite, to je pod moranje.”

(Žensko, Bugojno)

„Ako vi i ja želimo da se zaposlimo na jedno mjesto... Ako ste vi više za jednu stranku, vi ćete proći, a ja neću. Iako možda ja imam više znanja i obrazovanja nego naprimjer vi. Ako ste vi bliži toj stranci, vi ćete proći. Mislim, imam takvih par slučajeva koje znam.”

(Žensko, Bugojno)

Mladi iz fokusne grupe kazali su da nerijetko rade sezonske poslove u vrijeme školskih raspusta. Najčešće rade kod članova uže i šire porodice.

„To su većinom kafići, pekare, fast foodovi, gdje mladi imaju neki pristup da se zaposle na sezoni, iako nismo osigurani. Sve zavisi koliko smo mi zainteresovani da radimo.”

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam radila, ali to me rodica zaposlila u pekari. To je preko veze bilo i radila sam ta dva mjeseca na raspustu.”

(Žensko, Bugojno)

„Ja zadnje tri-četiri godine radim tako dok je raspust. Nekad i tokom škole ranije izađem. Radim mehaniku, eventualno građevinu.”

(Muško, Bugojno)

„Ja sam radila u fast foodu.”

(Žensko, Bugojno)

„Nama kao srednjoškolcima to dosta dobro dođe da mi steknemo neku radnu naviku, bio to fast food ili kafić. Jer je to neko opšte znanje za koje ne treba toliko da učimo.”

Dok veće firme ili apoteke... Smatram da ja prva, kao medicinski radnik, ne bih radila u apoteci jer je to opet neki ozbiljniji posao gdje, ako nešto zeznem ili pacijentu dam neki pogrešan lijek, tu ja snosim odgovornost. Dok ti ako praviš sendvič i nešto pogriješiš, ti to možeš ispraviti."

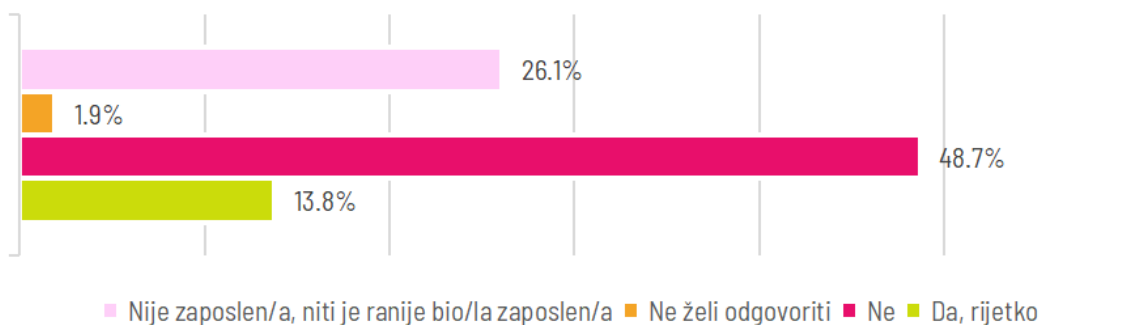
(Žensko, Bugojno)

Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Od mladih osoba koje su bile u nekom radnom odnosu na području općine Bugojno, 48,7% njih nije bilo svjedokom zlostavljanja na radnom mjestu. Mladih osoba koje su često svjedočile zlostavljanju ima 9,6%, dok je onih koji su rijetko svjedočili 13,8%.

Grafik 16. Zlostavljanje na poslu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Jeste li, kroz radno iskustvo, bili svjedok nekog oblika zlostavljanja na poslu usmjerenog na Vas ili Vaše kolege? Razmislite o situacijama pretjeranih zahtjeva i pritisaka na radnike te zlostavljanja na radnom mjestu.

Na pitanje da li su djevojke ili žene diskriminirane na tržištu rada, 33,8% mladih odgovorilo je da su diskriminirane, ali u manjoj mjeri. Da su diskriminirane u velikoj mjeri smatra 29,8% ispitanika iz Bugojna. Da žene nisu nikako diskriminirane na tržištu rada istaklo je 20,7% mladih, od čega je 84,6% muškaraca dalo takav odgovor, a 15,4% žena. Odgovor na ovo pitanje nije imalo 10,6% ispitanika, a nije željelo odgovoriti 5,1% mladih.

Mladi kažu da su čuli za različite oblike zlostavljanja, psihičkog i fizičkog, na radnom mjestu. Jedna učesnica fokusne grupe iznijela je i lično neugodno iskustvo tokom sezonskog posla.

„Nedavno je bio slučaj, čini mi se, u komunalnom ili vodovodu, bilo je javno objavljeno. Mislim, pravnica. Javno je objavila preko medija da je u suštini zlostavljana od strane tog

direktora, mada nemamo više informacija o tome. Ona se javila prva dva dana, i to je bilo to. E sad, da li je ili nije, ne mogu reći, nisam ni vidjela ni čula. Osim što je ona to objavila, bilo na svim bugojanskim portalima, uslikani i nalazi i svašta nešto, što inicira da je nešto očigledno postojalo."

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam čula dosta takvih primjera, da neko radi u nekoj tako firmi i nešto slično, da digne kredit na osnovu te firme. Ne znam kako to već ide. I dosta ti poslodavci to iskorištavaju i na taj način psihički zlostavljaju te svoje radnike. I cijelo vrijeme im 'nabijaju' na nos da na osnovu toga što im oni daju vraćaju taj kredit. I na osnovu toga oni su vezani nekako za tu firmu, moraju sve to da trpe. Mislim da je to često i dosta primjera sam čula da se to dešava."

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam čula, tipa, najčešće u privatnim firmama. Poslodavac uvijek gleda da to sve bude kako treba i često će gledati radnike, uvijek će biti tu, posmatrat će njihov rad, i to je već neki vid pritiska. Iako će radnik to raditi, a tipa ne može da sjedne ako u tom trenutku nema šta raditi ili ako ima pauzu, pogotovo ako je neki teži fizički posao. On tu kao nadgleda i stvara pritisak, iako će na kraju dobiti isto. Radnik će to uraditi bio on tu ili ne bio."

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam radila prošle godine na crno i to je bilo u nekom kafiću. To je bio neki sezonski posao, nije bilo ništa previše. Međutim, tako sam se pokajala da više nikad nisam ušla u taj kafić, ali nebitno.... Bilo je zlostavljanja od strane poslodavca. Tada sam vidjela da taj čovjek nije vrijedan ničega što on ima. I ne samo (zlostavljanje) od poslodavca, nego i od radnika s kojima sam radila. Tek kasnije sam ja shvatila šta su oni meni radili iza leđa. Prije nisam mogla vjerovati da se to nešto dešava, ali Bože moj, dešavalo se jer su to ljudi. A ljudi su po prirodi, ne znam, čudni. Svašta mogu da ti urade."

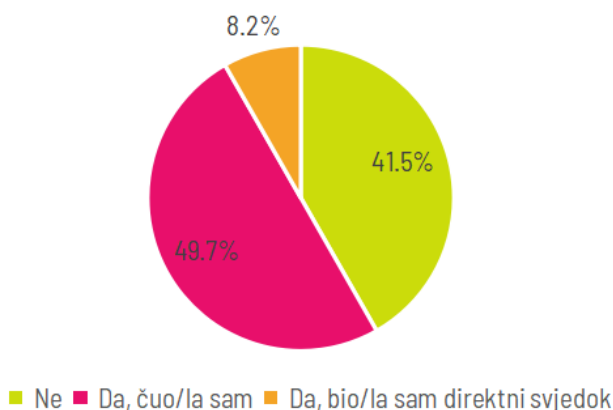
(Žensko, Bugojno)

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Korupciji prilikom zapošljavanja, prema rezultatima anketiranja, direktno je svjedočilo 8,2% mladih u Bugojnu. Osoba koje su čule da su se određena radna mjesta kupovala ima 49,7%. Na kraju, 41,5% mladih istaklo je da nikada nisu bili svjedoci, niti su čuli za kupovinu radnih mjesta.

Grafik 17. Percepcija korupcije / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Jeste li bili svjedok kupovine radnog mjesta, ili ste samo čuli da je neka osoba platila određenu sumu novca kako bi dobila radno mjesto?

Na fokusnoj grupi u Bugojnu mladi su gotovo uglas svi odgovorili da ima korupcije prilikom zapošljavanja, ali niko od njih nije bio spreman da kaže konkretan primjer za koji je čuo ili je bio direktni učesnik.

„Korupcija i nepotizam su dva glavna problema, sigurno.“

(Muško, Bugojno)

Vladini programi zapošljavanja

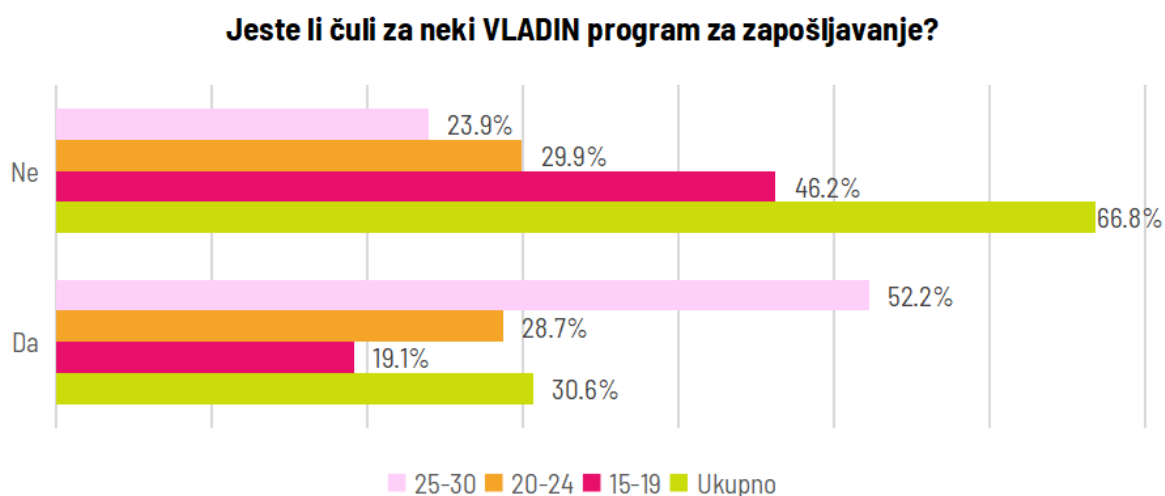
Na području općine Bugojno 66,8% ispitanih mladih nikada nije čulo za neki vladin program zapošljavanja te samim tim nisu ni bili korisnici. Od ukupnog broja ispitanih, njih 30,6% je odgovorilo da jesu čuli za neki od programa zapošljavanja koje podržava lokalna zajednica.

Mladih koji su čuli za neki program zapošljavanja, ali nisu bili korisnici ima 74,7%, a 25,2% je mladih koji su čuli za ove programe i bili korisnici vladinog programa za zapošljavanje.

Ako dobijene podatke uporedimo s drugim lokalnim zajednicama u kojima je Institut radio istraživanje, primjećujemo da je u Bihaću mnogo veći postotak mladih, u odnosu na Bugojno, koji nisu čuli za vladine programe zapošljavanja

(89,2%). Ispitanika koji su čuli za takve programe je 20,1%, a onih koji su koristili te programe je 10,8%. Slična situacija je i u Gradačcu, gdje je 87,5% mladih koji nisu čuli za vladine programe zapošljavanja, a od svih ispitanih mladih svega je 1,9% bilo korisnik tih promgrama. U Hadžićima 74,1% mladih nikada nije čulo za neki vladin program zapošljavanja te samim tim nisu ni bili njihovi korisnici. Od ukupnog broja ispitanih, njih 24,6% je odgovorilo da jesu čuli za neki od programa zapošljavanja koje podržava lokalna zajednica. Prema njihovim odgovorima, 15,58% mladih su bili korisnici vladinog programa za zapošljavanje.

Grafik 18. Vladini programi zapošljavanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kad je u pitanju podrška vlasti u osposobljavanju i zapošljavanju mladih, u SBK postoji program koji omogućava stručno usavršavanje osoba s visokom stručnom spremom bez zasnivanja radnog odnosa. Osposobljavanje traje najduže godinu. Taj program se provodi i u Bugojnu, gdje je krajem januara 2025. deset mladih osoba završilo stručno osposobljavanje u općini Bugojno. U narednom ciklusu priliku da usavrše svoje vještine imat će 22 mladih Bugojanaca.¹⁵

Osim što moraju biti državljani BiH i biti zdravstveno sposobni za obavljanje traženih poslova, kandidati moraju ispunjavati i sljedeće uvjete: da su stekli VI ili VII stepen stručne spreme, odnosno visoko obrazovanje prvog ili drugog ciklusa bolonjskog sistema studiranja, da se nalaze na evidenciji nezaposlenih osoba kod nadležne službe za zapošljavanje i da nemaju radno iskustvo nakon stjecanja tražene stručne spreme.¹⁶

Što se tiče same Općine Bugojno, nisu dostupni podaci da li Općina samostalno svojim projektima podržava zapošljavanje mladih osoba.

Na pitanje šta institucije mogu uraditi da bi se mladi lakše zaposlili, mladi su tokom razgovora iznijeli neka promišljanja o toj temi.

¹⁵ [Lista osoba koje su dobile priliku za stručno usavršavanje u SBK](#)

¹⁶ [Javni poziv za prijem osoba na stručno osposobljavanje](#)

„Ispravite me ako griješim, ja mislim da u Bugojnu nemaju neki grantovi za mikrobiznise od općine.“

(Muško, Bugojno)

„Ima Bugojno kao općina budžet za te poticaje prvobitne. Ima kanton, ima Federacija, ali ima i općina.“

(Žensko, Bugojno)

„Poticaj kao poticaj, tu jako puno stvari ulazi i jako je širok spektar za dobijanje. Dobijaju većinom oni koji imaju već izgrađene firme i slično. Šta sam pratio kroz rad drugih kantona, dakle Tuzlanski kanton svake godine organizuje grantove za mlade do 10.000 KM. I recimo grad Živinice ima otvorenih pet lokala fast foodova gdje su zaposleni mladi, jer je neko pokrenuo to, smislio ideju, predao projekat i izgradio to. I trenutno, nisam siguran da li je to bio jedan butik, nešto tog tipa, sada ima 10 zaposlenih. A momak koji je smislio je sam započeo. Tako da mislim da bi to bilo dobro, ali da se isključivo fokusira na mlade. Da li će to biti godišnje 50.000 KM, 30.000 KM, ali samo neka počne. Tako ćemo otvarati nova radna mjesta.“

(Muško, Bugojno)

„Ja koliko znam, Općina ima taj dio budžeta koji je namijenjen za te mikrobiznise. Između ostalog, svakako su bili dio podrške za Omladinsku banku Bugojno i Općina daje određena sredstva. A tu imate mikrobiznise, a mikrobiznise moraju osnovati mladi ljudi. Samo što kod Omladinske banke nije po zakonu (o mladima), nego su mladi do 35. godine. Imate evo ova Sanita što pravi kolače osnovala je to. Imate ove manikire, pedikire i ostalo, ne znam, fizioterapije. Većina tih mladih ljudi koji su osnovali svoje firme osnovali su ih uz pomoć tako te podrške.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja sam imala prošlo ljeto jednu svoju radionicu i bila mi je potrebna neka finansijska pomoć. I sad, ja sam se obratila Općini, ali uglavnom niko mi ništa nije odgovorio. Slala sam im mailove, svakome do koga sam došla, do kontakta. I niko mi nikad nije odgovorio na te mailove. Tako da sam se morala sama snaći za podršku što se tiče te radionice.“

(Žensko, Bugojno)

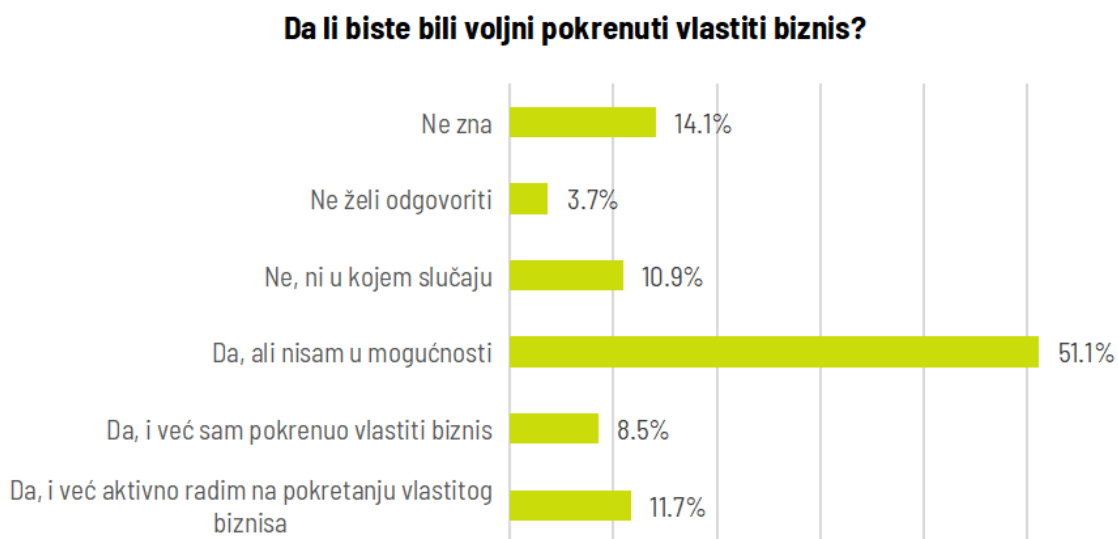
Pokretanje vlastitog biznisa

Općina Bugojno od 2012. godine surađuje s Fondacijom Mozaik na projektu Omladinske banke. U periodu od 2012. do 2024. godine Omladinska banka Bugojno podržala je 17 mikrobiznisa (osnovni grant) ukupne vrijednosti 33.806 KM, sedam mikrobiznisa (dodatni grant) vrijednosti 20. 867 KM i 141 projekt ukupne vrijednosti 409.578 KM.

U 2024. financirano je 25 projekata mladih ukupne vrijednosti 70.305 KM. Od toga je 44.454 KM osigurano iz fonda Omladinske banke Bugojno, 17.782 KM su sredstva Fondacije Mozaik od donatora, a Općina Bugojno je osigurala 26.672 KM.¹⁷

Na pitanje da li bi bili voljni pokrenuti vlastiti biznis, polovina ispitanih mladih, odnosno 51,1% odgovorilo je potvrdno, ali da nisu u mogućnosti. U ovom slučaju ne postoje razlike u spolu. Mladih koji aktivno rade na pokretanju vlastitog biznisa ima 11,7%, a da su već pokrenuli svoj posao potvrdilo je 8,5% ispitanih. Ni u kojem slučaju vlastiti biznis ne bi pokrenulo 10,9% mladih koji su popunili anketu, i to većinski osoba ženskog spola (65,9%). Da ne znaju da li bi pokrenuli vlastiti biznis odgovorilo je 14,1% mladih.

Grafik 19. Pokretanje vlastitog biznisa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kao najbitniji vid podrške prilikom pokretanja biznisa više od polovine mladih odabralo je finansijsku podršku (52,4%). Međutim, pokazalo se i da je mentorska, odnosno savjetodavna podrška mladima jako važna te je 18,9% ispitanika označilo da je bitno imati i ovaj vid podrške prilikom pokretanja biznisa. Edukativnu podršku u ovom segmentu voljelo bi imati 17% mladih, a profesionalno-edukativnu podršku o specifičnoj djelatnosti kojom bi se željeli baviti trebalo bi 14,4% mladih.

Povezivanje s klijentima cijenilo bi 17% mladih Bugojanaca, kao i pravnu podršku, koju je kao važnu odabralo 10,9% ispitanika.

Mladi Bugojanci su tokom razgovora govorili o tome da li bi željeli imati vlastiti biznis te koje su prednosti i nedostaci, prema njihovom mišljenju.

„Ja bih volio imati svoj biznis. I bavio bih se prodajom auta.“

(Muško, Bugojno)

„Dobro je imati svoj biznis zato što ne ovisiš o drugima. Sam svoj čovjek.“

(Muško, Bugojno)

„Ja mislim da nije dobro imati svoj biznis. Zato što privatnici strašno puno rade. Recimo, moj brat ima svoju firmu i osnovao ju je kao mlada osoba sa 20 i nešto godina. Zato znam za te poticaje dosta tih stvari. Ali tipa, vi kad ste privatnik, vi nemate radno vrijeme, radite od jutra do sutra faktički. Baš iz tog razloga, jer vi ovisite o samom sebi. Da sam ja sad zaposlena kod svog brata, i ako je 17 h i meni dođe neki čovjek, treba mu moja usluga, ja mu mogu reći dođi sutra jer mene boli briga, to nije moja firma. A on neće reći jer on automatski ostaje bez tog klijenta i ostaje bez možda nekog njegovog prijatelja. Tako privatnici razmišljaju. I izuzetno je teško biti privatnik, stvarno nemate vremena ni za šta. Imaju oni svojih beneficija, da se razumijemo. Privatnici nas drže, drže nam budžet takvi ljudi. Ali ja nikada u životu ne bih poželjela biti privatnik.“

(Žensko, Bugojno)

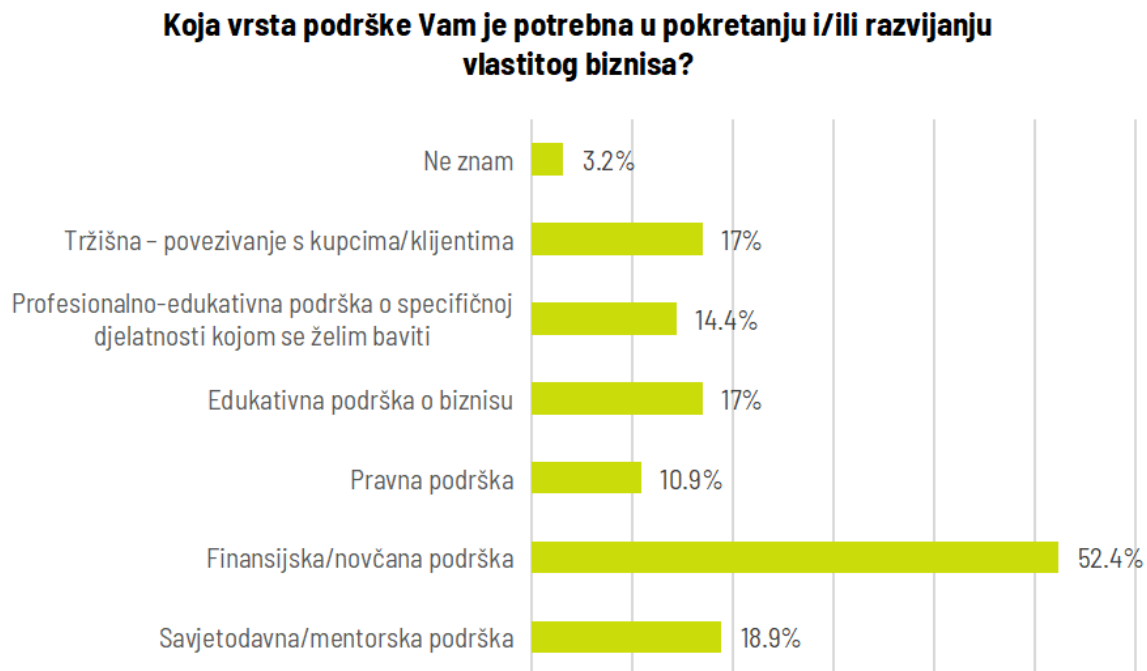
O podršci koja im je potrebna da bi pokrenuli vlastiti biznis mladi su kazali sljedeće:

„Meni bi bila potrebna mentorska podrška. Pare dođu. I džaba ti novac kad ti ne znaš šta ćeš s njim.“

(Muško, Bugojno)

„Meni bi najpotrebnija bila finansijska podrška. Mislim da je bez toga nemoguće bilo šta započeti. Kad imaš novac, ti možeš platiti i tog mentora i instruktora i sve.“

(Žensko, Bugojno)

Grafik 20. Potrebna podrška za pokretanje biznisa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA

Doprinos kućnom budžetu

Mladih koji doprinose svom kućnom budžetu, prema njihovim tvrdnjama, ima 35,1%. Treba istaći da u ovom slučaju više doprinose muškarci, jer je među onima koji su rekli da doprinose kućnom budžetu bilo 57,6% muškaraca i 42,4% žena.

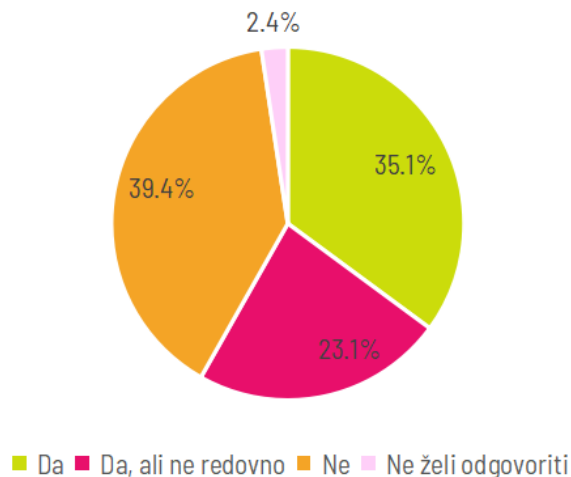
Mladih članova domaćinstva koji doprinose kućnom budžetu, ali ne redovno, ima 23,1%. Prema rezultatima istraživanja, mladih koji nikako ne doprinose kućnom budžetu ima 39,4%. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 2,4% mladih.

Kada je u pitanju doprinos kućnom budžetu, slična situacija je i u drugim lokalnim zajednicama gdje je Institut radio istraživanje.

Mladih koji doprinose svom kućnom budžetu u Hadžićima, prema njihovim tvrdnjama, ima 35,8%. Mladih Hadžićana koji doprinose kućnom budžetu, ali ne redovno, ima 15,7%. U Gradačcu onih koji doprinose kućnom budžetu ima 38,2%, a neredovno kućnom budžetu doprinosi 14,9% mladih. U Bihaću 26,5% ispitanika redovno doprinosi kućnom budžetu, dok 21,9% mladih povremeno doprinosi.

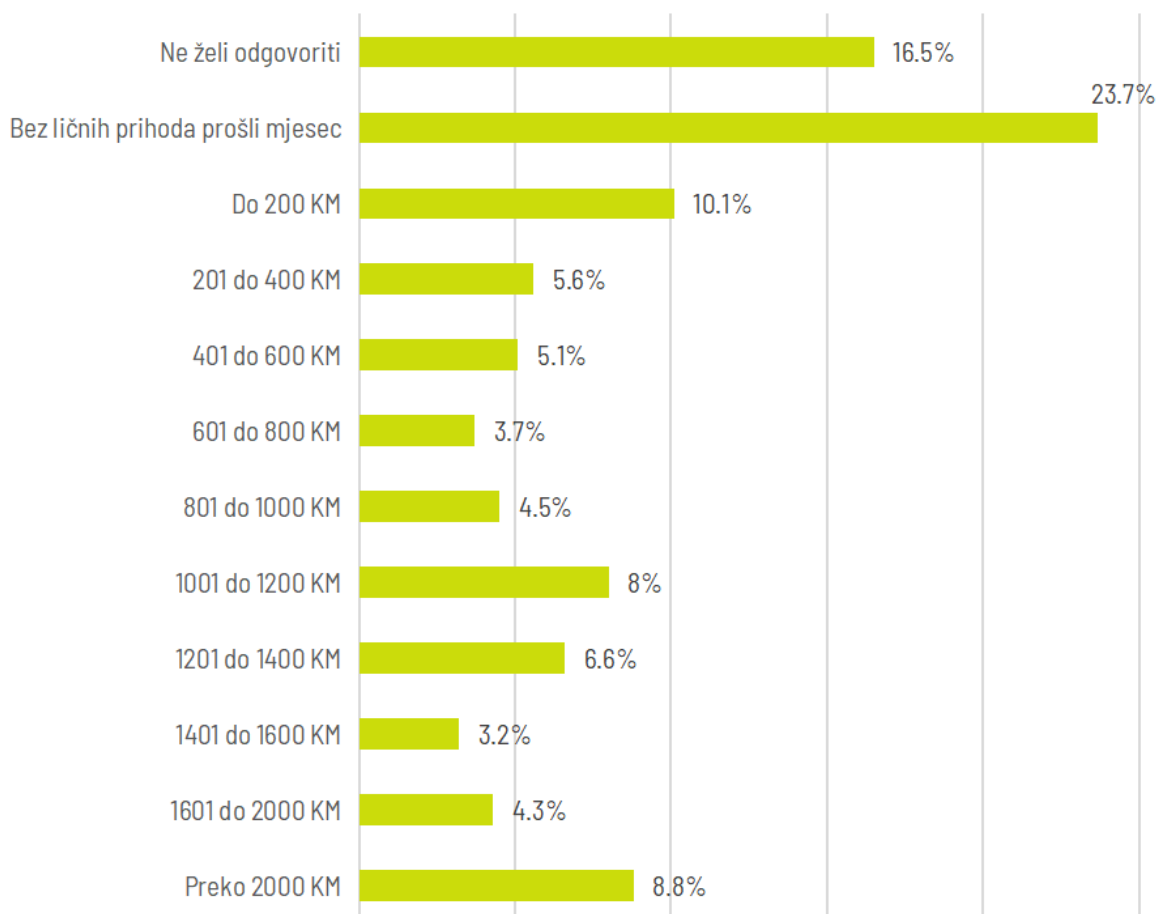
Grafik 21. Doprinos kućnom budžetu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Jeste li Vi član domaćinstva koji doprinosi kućnom budžetu?

Među mladima u Bugojnu koji su učestvovali u anketiranju, najviše ih je potvrdilo da nemaju nikakvih ličnih prihoda (23,7%). Na pitanje o ličnim prihodima nije željelo odgovoriti 16,5% ispitanika.

Do 200 KM mjesečno, prema tvrdnjama mladih, prima njih 10,1%. Od 200 do 1.000 KM mjesečna primanja ima 18,9% mladih, a od 1.001 do 2.000 KM mjesečno ima primanja 22,1% Bugojanaca. Više od 2.000 KM zarađuje 8,8% mladih.

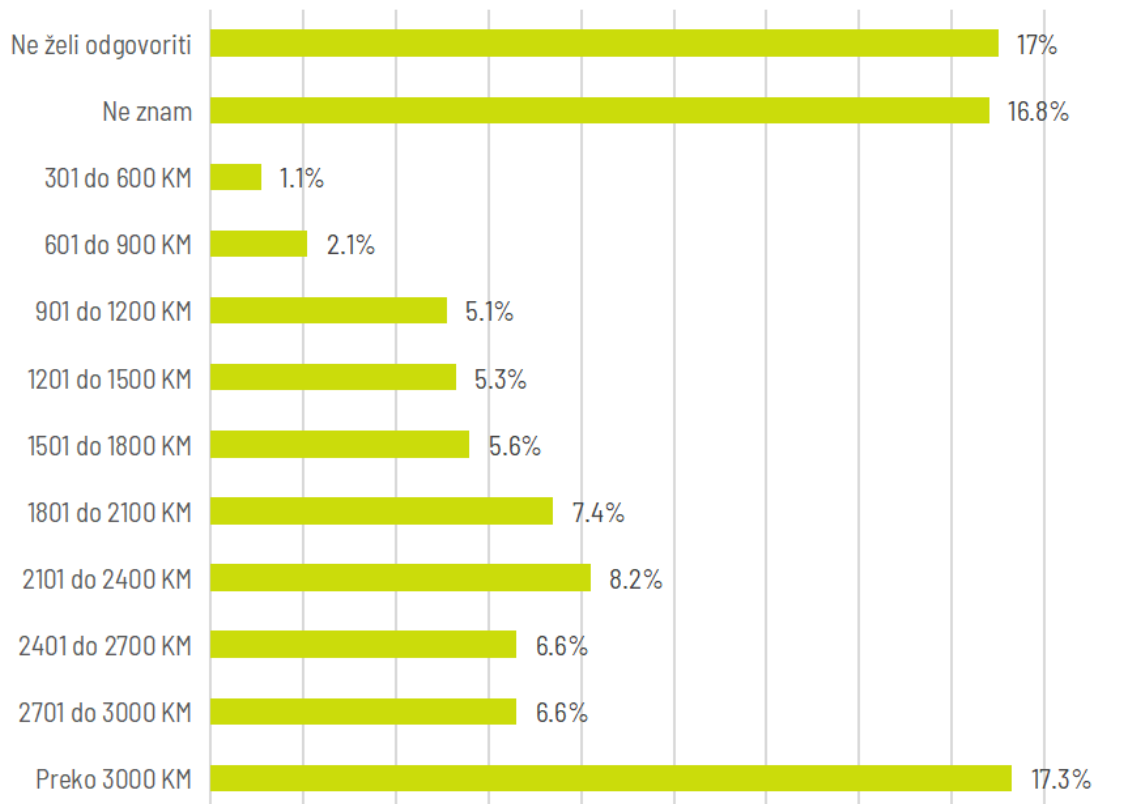
Grafik 22. Lični prihodi tokom mjeseca / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**S kartice ispod odaberite iznos koji odgovara Vašim ličnim prihodima tokom prošlog mjeseca iz svih izvora:**

Prema podacima Zavoda za statistiku FBiH, prosječna neta plaća krajem 2023. u Srednjobosanskom kantonu bila je 1.030 KM, a u Bugojnu ona je u tom periodu iznosila 910 KM.

Prema odgovorima u upitniku, ukupna mjesečna primanja čitavog njihovog domaćinstva od 301 do 1.200 KM ima 8,3% mladih. Od 1.201 do 2.100 KM ima 18,3% ispitanih mladih. Od 2.101 do 3.000 KM mjesečnih prihoda kompletnog domaćinstva ima 21,4% mladih, dok iznad 3.000 KM mjesečno prihode njih 17,3%.

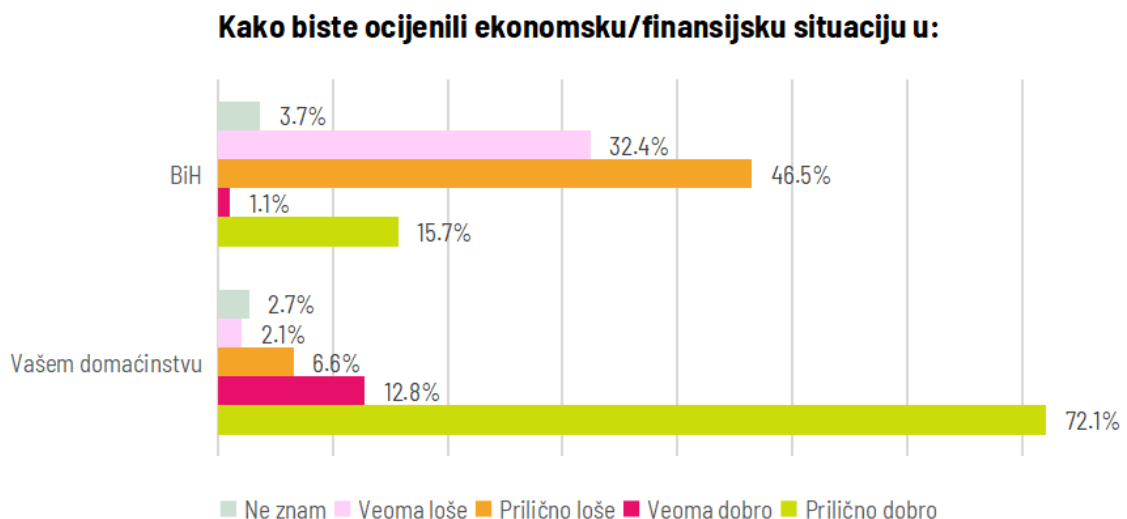
Potrebno je napomenuti i da 17% mladih nije željelo odgovoriti na ovo pitanje, a 16,8% ih je kazalo da ne zna koliki su ukupni prihodi njihovog domaćinstva.

Sindikalna potrošačka korpa koju je Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine izračunao za mart 2025. godine iznosila je 3.166,30 KM. Ako se uzmu u obzir podaci dobijeni tokom istraživanja, 17,3% mladih je potvrdilo da su ukupna mjesečna primanja njihovog domaćinstva oko i iznad iznosa sindikalne potrošačke korpe. S druge strane, ukupno 48,8% mladih potvrdilo je da ukupni mjesečni prihodi njihovog domaćinstva ne sežu ni do iznosa potrošačke korpe.

Grafik 23. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**S kartice ispod odaberite iznos koji odgovara ukupnim prihodima svih članova Vašeg domaćinstva tokom prošlog mjeseca**

Prema izjavama mladih, njih 53,7% na kraju mjeseca uspije uštedjeti određenu sumu novca pored svih mjesečnih izdataka. S druge strane, 41,8% ih nije u mogućnosti ništa uštedjeti. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 4,5% Bugojanaca.

Kao priličnu dobru 72,1% mladih ocijenilo je finansijsku situaciju u svom domaćinstvu, a veoma dobru 12,8% ispitanika. Kao prilično lošu finansijsku situaciju označilo je 6,6% mladih, dok je veoma lošom ocijenilo svoju finansijsku situaciju 2,1% mladih. Na pitanje kako bi ocijenili ekonomsku situaciju u BiH, prilično dobrom ju je označilo 15,7% ispitanika, a veoma dobrom 1,1%. Da je u BiH prilično loša ekonomska situacija smatra 46,5% mladih Bugojanaca, a veoma loša 32,4%.

Grafik 24. Ocjena ekonomske situacije / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

O tome koliko mladi imaju sredstava da bi pokrili neke svoje osnovne potrebe, Bugojanci kažu da većina ima dovoljno.

„Ja mislim da većina ima dovoljno novca. Samo smo mi nezahvalni.“

(Muško, Bugojno)

„Mi smo definicija: ja dam prst, ono hoće ruku. Mi smo generacija ta i to je to. Svima generalno roditelji, koliko god su u mogućnosti, daju. Sad nebitno je li bilo to 5 ili 25, roditelj će tebi dati zadnji dinar, što se kaže. A to što smo mi nezahvalni, to je druga stvar. Jer generalno, ne možemo mi pušiti i šta ja znam, ako nemamo pare za te cigare, neću je ni zapaliti.“

(Žensko, Bugojno)

„Ogroman problem opet je diskriminacija. Ako neko ima više od nas, mi smo ljubomorni. Ako neko ima manje od nas, odmah ga ismijavamo na neki način. Previše ima takvih ponašanja.“

(Žensko, Bugojno)

„Svi ganjaju neki prestiž. Nebitno koje godine. Od vrtića pa do 40. godine. Luksuz najviše. Jer doći, mislim, ružno je, svaka njemu čast... Ali doći babinim autom, parkirati kraj škole

i svaki mali odmor izlaziti i obilaziti ga čisto da bi raja oko škole vidjela da je on došao nekim skupocjenim autom, pri tome nije njegovo, ali eto... I onda znate kako, odatle kreće i to nasilje, kreću mentalni problemi, jer neko nema patike, majicu. Naravno, svi su obučeni, ali nemaju brend. I odatle kreću svi problemi. Da ne bi bili odbačeni iz društva, svi moraju imati nešto brendirano.“

(Muško, Bugojno)

„Mi smo u srednjoj školi imaju situaciju gdje smo imali dva učenika koji su dolazili iz jednog sela. I uglavnom, u zimskim periodima, kada su i kiše, oni nemaju asfalta tu u njihovom mjestu, većinom bi dolazili blatnjavih patika jer dolaze prevozom, a moraju doći iz tog mjesta prevozom. I dosta puta su imali od profesora neke kritike što dolaze blatnjavih patika. I pošto imaju ovce i bave se time, onda bi dosta puta prozivali ih i zbog toga. Mislim, profesori. Oni su jako divna djeca i mi smo učenici s njima super bili, ali profesori dosta puta su im govorili: ‘E, nisi stigao za školu da uradiš nešto zato što gore čuvaš ovce.’ I dosta je bilo takvih komentara i mislim da je to stvarno ružno.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja smatram da je među mladima danas baš prisutan materijalizam. Odnosno, materijalno je naša glavna vodilja, generalno mladih od 15 do 30 godina. U srednjoj školi to se vidi kroz neke manje stvari, ali što ste stariji, vi sve više i više gledate. Taj treći razred, kad se napuni 18 godina, i maturanti, tad u tom dobu isto kao da postane sramota da vi dolazite pješice u školu nego se odmah kupuju auta. U dvorištu školskom se nema gdje parkirati, ne mogu profesori parkirati zato što učenici dolaze svojim autima. Odmah se po tome vidi, ako ja imam svoj auto, kao ja sam faca jer ja ću u to auto potrpati svoje drugarice. Mislim, super, ja želim svakom djetetu na svijetu da to ima. Da svako dijete na svijetu ima sve što poželi. Ali isto tako imate primjer kod profesora, meni su to moji učenici govorili, ne znam, za neki telefon. Kao njima je nastavnica u osnovnoj školi govorila, kao: ‘Vidite li ovaj telefon? Vi nikad u životu nećete imati para da ga sebi kupite. Ili vrlo često se gleda, ne znam, kakve su torbe, kakve su patike. Ja to znam, učenici to vide, gledaju to i profesori, društvo je tako da na neki način, ne mogu ja reći da ono tebe tjera da ti kupuješ takve stvari, ali se od tebe očekuje da ti kao mlada osoba budeš maksimalno u trendu.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da je kod nas mladih problem roditelja, jer odakle tebi ideja da ti u 7. razredu trebaš da imaš 15 pro max ili ne znam, bilo šta tako slično, što je meni malo bolesno. Nemam ništa protiv ljudi koji nose brendirano ili skupo, jer se to itekako vidi na tim osobama. Ako ona nosi neku brendiranu majicu, to se vidi, vidi se znak... Ali imam itekako protiv nametanja. Jer sad naprimjer ja imam brendiranu torbu, ona nema, ja ću nju ismijavati. Meni bi naprimjer moj otac, ne znam šta bi mi uradio, uši bi mi svezao na mašnu kad bi saznao da sam nešto nametala da je moje bolje nego njeno. Zato smatram da je to itekako greška roditelja zato što ne uče djecu da dijete treba biti skromno i zahvalno, već je sve, evo, sve za moju princezu bez imalo uloženog truda.“

(Žensko, Bugojno)

Tokom fokusne grupe nastojali smo saznati i koliko su mladi informirani o socijalnim politikama koje provodi njihova lokalna zajednica. Mladi uglavnom nisu upoznati s takvom vrstom podrške ili znaju vrlo malo i površno.

„Samo smo čuli za podršku maturantima.“

(Muško, Bugojno)

Stambeno zbrinjavanje

Većina mladih u općini Bugojno živi sa svojim roditeljima, kao što je slučaj u cijeloj BiH. Prema rezultatima istraživanja, u ovoj bh. općini 72,1% mladih živi u stanu/kući koji je u vlasništvu njihovih roditelja. Bugojanaca koji žive u stanu koji je u njihovom vlasništvu ili vlasništvu njihovog bračnog partnera ima 10,6%. Kao podstanar s roditeljima živi 7,7% mladih, a kao podstanar odvojeno od roditelja živi 5,6% ispitanika. U internatu ili domu živi 1,3% mladih.

Prema dostupnim podacima, općina Bugojno ne nudi mladima olakšice kada je u pitanju njihovo osamostaljivanje, odnosno kupovina prve nekretnine.

Međutim, na nivou Srednjobosanskog kantona mladi su od početka 2021. godine oslobođeni plaćanja poreza prilikom prve kupovine kuće, stana ili zemljišta.¹⁸

To se odnosi na plaćanje poreza za osobe do navršениh 40 godina života koji prvi put i isključivo radi rješavanja svog stambenog pitanja kupuju nekretnine do 100 m² stana ili kuće namijenjene za stanovanje ili zemljišta za gradnju kuće do 600 m².

Pravo na neplaćanje poreza na promet nekretnina mogu ostvariti osobe koje imaju prebivalište na području Srednjobosanskog kantona najmanje jednu godinu, koje nisu ranije imale nekretnine u svom vlasništvu te, ako je osoba u bračnoj zajednici, da bračni partner nije bio oslobođen plaćanja poreza na promet nekretnina.

Na pitanje zašto mladi uglavnom žive sa svojim roditeljima, neki Bugojanci smatraju da je to tako zato što je lakše ili zato što sebi ne mogu priuštiti drugačije.

„Zato što imamo sve.“

(Žensko, Bugojno)

„Zato što su stanovi skupi, a plate male.“

(Žensko, Bugojno)

„Teško je započeti. Teško je da neko mlad sa završenom srednjom školom stane na noge odmah. I onda duži period života živi s roditeljima, dok on ne skupi neke pare da kupi svoje.“

(Muško, Bugojno)

„Strah od samostalnosti i obaveza.“

(Žensko, Bugojno)

„Šta znam. Mislim da je svima nama lakše da se ujutro probudim, šta znam, i već znamo da nas čeka doručak... I oprano suđe i veš, i sve te stvari, nego da se ujutro probudimo i u sudoperu nam stoji piramida suđa, doručka nema, veš je u mašini. Sve to moramo sami. I onda mislim da ćemo svi maksimalno iskoristiti to što nam roditelji nude. Naravno, ako je to socijalno prihvatljivo i ako se mi osjećamo ugodno u toj kući.“

(Žensko, Bugojno)

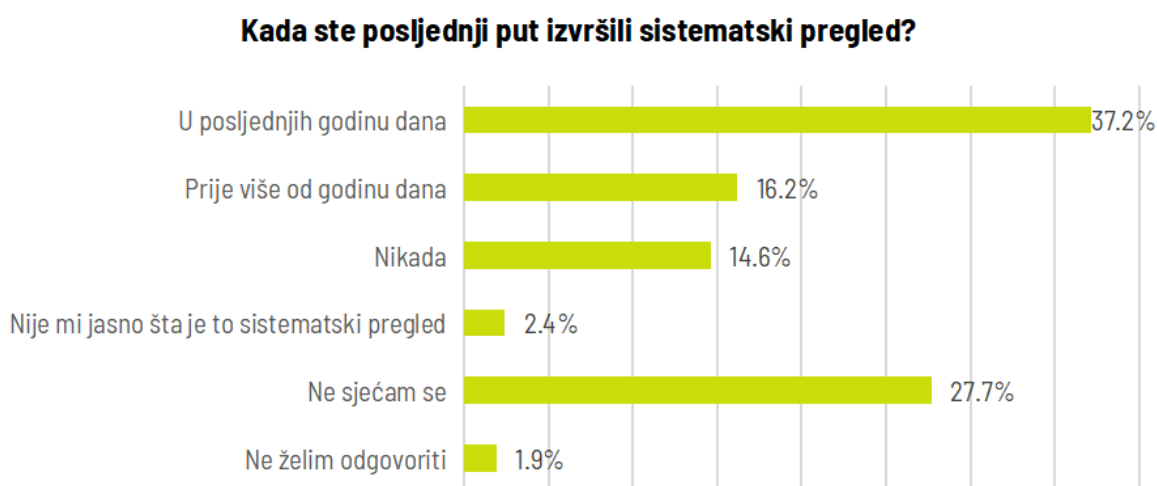
„Mladi danas mogu iznajmiti ili kupiti stan samo ako dignu kredit.“

(Muško, Bugojno)

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Sistematski pregled u posljednjih godinu dana obavilo je 37,2% mladih iz Bugojna, dok ih je 16,2% obavilo pregled prije više od godinu dana. Da se ne sjećaju kada su obavili sistematski pregled kazalo je 27,7% ispitanika. Prema njihovim tvrdnjama, sistematski nikada nije obavilo 14,6% mladih.

Grafik 25. Obavljanje sistematskih pregleda / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od osoba koje su obavile sistematski pregled, 61,5% ih je istaklo kako je to uradilo radi posla ili polaganja vozačkog ispita, a tu ne postoji velika razlika po spolu. Pored toga, 15,5% mladih kaže kako su sistematski uradili samoinicijativno, jer su se željeli pregledati.

Radi sportskih takmičenja ili zbog uobičajenih pregleda radi bavljenja sportom sistematski je uradilo 7,5% ispitanika. Zbog zdravstvenih problema i preporuke ljekara sistematski je uradilo 6,5% mladih. Iz ostalih razloga, a koji nisu pobrojani u upitniku, sistematski je obavilo 2,9% ispitanika.

Ako uporedimo s drugim manjim lokalnim zajednicama u kojima je Institut radio istraživanja položaja i potreba mladih, u Gradačcu je veći postotak mladih u odnosu na Bugojno koji nisu uradili nikada sistematski pregled (20,3%). S druge strane, u Bihaću 0,9% mladih nikada nije bilo na sistematskom, a u Hadžićima 1,3%.

Svi ovi podaci ukazuju na slabiju brigu mladih o vlastitom zdravlju jer je očito da sistematske preglede rade samo kada moraju zbog posla ili polaganja vozačkog ispita. Stoga je neophodno raditi na jačanju svijesti kod mladih o važnosti preventivnih pregleda u očuvanju vlastitog zdravlja.

„Ja sam išla prije srednje škole da izvadim ljekarsko. Ja sam inače bojim doktora, igle i svega toga i ja sam se pripremila psihički na to. I doktorica je meni došla i samo

napisala, kao, obavljen ljekarski pregled, dala mi i kao to je to. Završena priča. Dala mi je potvrdu, taj papir i to je to. Nije me uopće pregledala ni ništa.“

(Žensko, Bugojno)

„Obavljam sistematski samo kad moram.“

(Muško, Bugojno)

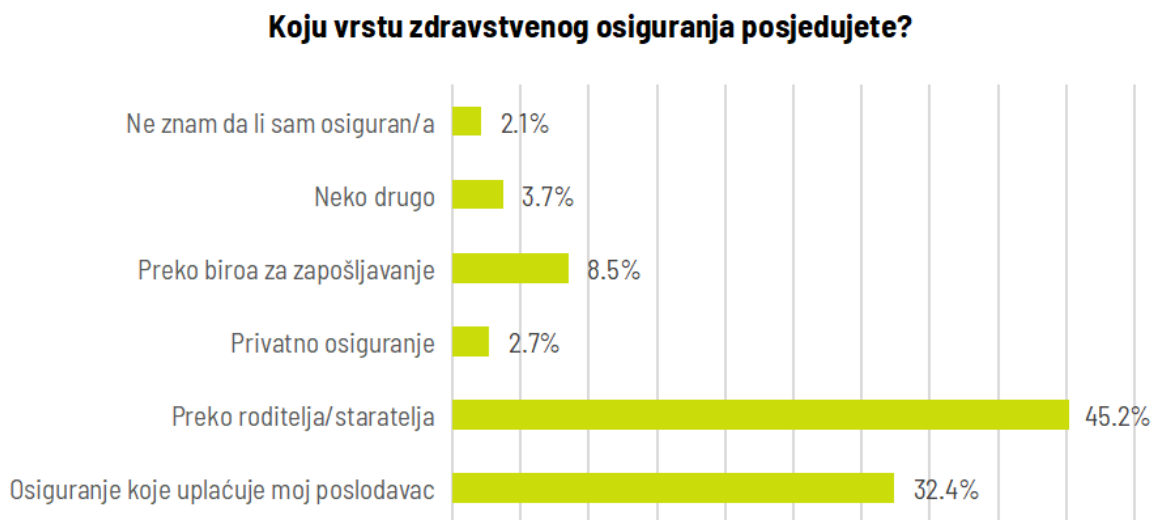
Tabela 10. Mladi koji nisu obavili sistematski po općinama / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi koji nikad nisu radili sistematski pregled	
Bugojno	14,6%
Hadžići	1,3%
Bihać	0,9%
Gradačac	20,3%

Prvi ginekološki pregled sa 17 godina imalo je 1,5% djevojaka, a sa 18 godina prvi put se pregledalo njih 2,5%. U 20. godini prvi ginekološki pregled imalo je 4,6% djevojaka. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti oko 16% ispitanica, a 11,3% odgovorilo je kako se ne sjeća kada je bio njihov prvi pregled kod ginekologa.

Ginekološki pregled u posljednjih godinu dana nije obavilo 5,6% mladih žena. Jedan pregled u posljednjih godinu dana od vremena anketiranja uradilo je 11,9% ispitanica. Ginekološki pregled, prema njihovim tvrdnjama, nikada nije obavilo 46,6% mladih Bugojanki. Ovakav podatak je zabrinjavajući i ukazuje na nedovoljno razvijenu svijest kod mladih žena o važnosti vlastitog zdravlja, posebno kad se radi o preventivnim pregledima. Da se ne sjećaju da li su imale pregled u posljednjih godinu dana odgovorilo je 8,8% ispitanica. Treba istaći i da na pitanje koliko pregleda su imale u posljednjih godinu dana nije željelo odgovoriti 17,6% žena. Visoke stope odbijanja odgovaranja na pitanja o reproduktivnom zdravlju kod mladih žena općine Bugojno ukazuju na potrebu promjene pristupa ovim pitanjima svih učesnika brige o reproduktivnom zdravlju mladih.

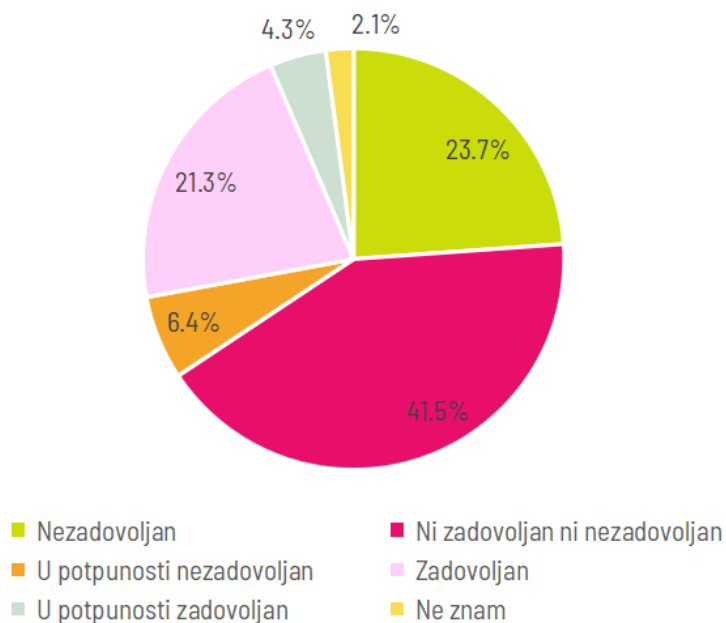
Najviše anketiranih mladih ima zdravstveno osiguranje preko roditelja, i to 45,2%, jer je većina i dalje u nekom procesu obrazovanja. Druga značajna kategorija su zaposleni, odnosno oni kojima poslodavac uplaćuje osiguranje (32,4%). Privatno osiguranje ima 2,7% mladih, a neko drugo osiguranje koje nije bilo ponuđeno u odgovorima u anketi ima 3,7% ispitanika. Zdravstveno osiguranje preko biroa za zapošljavanje ima 8,5% mladih osoba. Da ne znaju da li su osigurani odgovorilo je 2,1% mladih.

Grafik 26. Vrsta zdravstvenog osiguranja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na pitanje koliko su zadovoljni uslugama koje pruža njihov dom zdravlja, ukupno 25,6% ispitanika je odgovorilo da je zadovoljno i u potpunosti zadovoljno pruženim uslugama. Svoje nezadovoljstvo njihovim radom iskazalo je 23,7% mladih, dok je u potpunosti nezadovoljno 6,4% ispitanika. Najviše je mladih koji su odgovorili da nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni (41,5%).

Grafik 27. Zadovoljstvo uslugama u domu zdravlja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U kojoj mjeri ste zadovoljni uslugama koje pruža dom zdravlja u Vašem gradu/općini?

Za specifične zdravstvene usluge doma zdravlja koje su namijenjene mladima zna, a ujedno ih je i koristilo, 9% mladih. Da su upoznati s tim uslugama, ali ih ne koriste, istaklo je 14,9% mladih. Na drugoj strani, 72,9% mladih ne zna da postoje zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo njima.

O tome koliko se obraćaju ljekaru kada su bolesni, mladi u Bugojnu kažu da pomoć od ljekara potraže samo ako smatraju da su nešto ozbiljnije bolesni.

„Zavisí kakva je bolest u pitanju. Ako je mala prehlada, ne idem. Nisam otišao ljekaru deset godina. Ne idem jer znam da ću ozdraviti.“

(Muško, Bugojno)

„Samo ako me pluća bole.“

(Žensko, Bugojno)

„Ne idemo zato što im ne vjerujemo.“

(Žensko, Bugojno)

„Bilo je situacija da su kod mene djevojke iz razreda pokvarile stomak. Onako je nešto bilo, ne znam ni ja. Otišle su kod doktorice i svima im je dala isti lijek. Ništa ih nije pregledala. Samo je bilo: ‘A boli te stomak, ništa, evo ti ovaj lijek. Sve vas nešto boli stomak.’ Na kraju se ništa nije desilo, nije im pomogao taj lijek.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja idem ljekaru. Iskreno, kad imam neki problem koji ja osjećam da je to neki veći problem, da to nije neka prehlada ili nešto. I ako znam da je nešto ozbiljnije, zašto ne bi otišla? Jesam radila neke stvari, odem kod različitih ljekara i kažu ti različite stvari. I ti naravno da ne znaš šta ćeš i odeš nekom dalje.“

(Žensko, Bugojno)

„Svi mi odemo, na kraju krajeva, kod ljekara kada osjetimo da je to baš nešto ozbiljno. Neću ja sada otići kod doktora zato što meni sad, ne znam, curi nos ili malo kašljem i tako dalje. Znam da je to neka prehlada i da će to brzo proći. I ako osjetim neke

simptome, naprimjer, da me boli stomak dvije sedmice, uzastopno i jako, hoću da vidim da li je to neka infekcija ili nešto tome slično. Tako da zavisi koliko nas boli. Kad nas bol natjera, apsolutno nije bitno da li ćemo to trpjeti, uvijek ćemo otići kod doktora.“

(Žensko, Bugojno)

„Imala sam problema sa proširenim venama, pucali su mi kapilari. Ja nisam mogla da stojim na nogama. Da bih ja ujutro od 9 do 14 h popodne u čekaonici stajala, jer što ti ne bi ustupila mjesto starijim’. ‘Ustani, tebi nije ništa.’ Tako da su me poslali kući: ‘Doktorica više ne radi, dođi sutra.’ I nisam došla sutra, nego sam otišla dalje.“

(Žensko, Bugojno)

Ponašanja mladih koja utječu loše na njihovo zdravlje, a koja su primijetili mladi u Bugojnu, iznijeli su tokom razgovora u fokusnoj grupi.

„Počet ćemo nešto što je prisutno i aktivno, ne samo kod nas nego svugdje, to jest nargila. Pa onda cigare. Sva ta nikotinska sredstva se previše danas koriste i nekako su aktuelna. I spominjali smo prije. To jeste taj rad. Puno mladih radi. Idu u školu i rade, pored toga što zanemaruju obrazovanje, ti zanemaruješ svoje zdravlje. Jer ne spavaš dovoljno, ne jedeš dovoljno, ne odmaraš se dovoljno. I samim tim tvoj određeni dio tijela je ugrožen i može... Mislim, stalno kod nas Hitna dolazi ispred naše škole, ne znam da li je to zato što izbjegavaju neki kontrolni ili nešto, ili je to stvarno što oni imaju problem zbog tih nekih stvari koje sami sebi rade. Ali uglavnom jeste to što nemaju dovoljno vremena za sebe u vidu kvalitetnog odmora, kvalitetnog sna, kvalitetnih navika... A navike su: ‘odem na nargilu, pa ću onda doći, popit ću nešto gazirano, jest ću nešto minimalno, onda moram otići na posao, onda moram u školu’, i taj dan je onako totalno prebukiran i totalno nezdrav.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja opet mislim suprotno. Ako smo mi opet lijeni, previše ležimo, previše spavamo, vodimo neki nezdrav život, jedemo neku nezdravu hranu i tako dalje. I to dosta utiče na naše zdravlje.“

(Žensko, Bugojno)

Seksualna aktivnost

Da je seksualno aktivno potvrdilo je 26,9% mladih iz općine Bugojno. Među mladima koji su seksualno aktivni muškaraca je 60,4%, dok je žena 39,6%. Unutar 52,7% mladih koji su rekli da nisu seksualno aktivni je 66,7% žena i 33,3% muškaraca. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 20,5% mladih osoba.

Konzumiranje duhana i alkohola

Prema odgovorima na upitnik, oko dvije trećine mladih u Bugojnu ne konzumira duhanske proizvode (66,8%). Do 20 cigareta dnevno konzumira 12,5% mladih (muškaraca 57,4%, a žena 42,6%). Do 10 cigareta dnevno puši 8,5% ispitanika, a više od 20 cigareta dnevno konzumira 6,1% (65,2% muškaraca i 34,8% žena). Na kraju, među mladim ispitanim Bugojancima ima 31,6% pušača.

Nikotinske vrećice SNUS, prema njihovim odgovorima, ne konzumira 97,2% mladih. Do tri vrećice dnevno koristi 1,3% ispitanika.

Većina mladih kaže da nikako ne konzumira alkoholna pića, odnosno njih 76,6% (od toga je 45,1% muškaraca i 54,9% žena). U posljednjih mjesec dana 5,9% ispitanika je popilo dva do tri pića (72,7% muškaraca i 27,3% žena), a jedno piće u mjesec je konzumiralo 4% mladih. Niti jedno alkoholno piće u posljednjih mjesec dana nije popilo 10,1% ispitanih mladih.

Opojne droge tvrdi da ne konzumira 95,5% mladih u Bugojnu. Nijednom u posljednjih mjesec dana drogu nije konzumiralo 2,7% ispitanika, dok je, prema njihovim odgovorima, drogu samo jednom konzumiralo 0,5% mladih. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 1,1% mladih.

Kad je u pitanju nargila, 66,2% ispitanika tvrdi da je nikako ne konzumira. Jednom mjesečno je konzumira 4%, a jednom sedmično 5,1% mladih. Više puta sedmično nargilu konzumira 9,3% mladih. Na osnovu ovog podatka koji je dobijen putem anketiranja možemo zaključiti da skoro svaka deseta mlada osoba puši nargilu više od dva puta sedmično. Rjeđe od jednom mjesečno nargilu konzumira 10,4%, a dva do tri puta mjesečno nargilu koristi, prema njihovim riječima, 3,5% Bugojanaca.

Mladi u Bugojnu kažu da postoji veliki problem jer se dosta koriste sva pobrojana sredstva koja su štetna po zdravlje ljudi.

„Mi imamo problem sa drogom u osnovnim školama, a kamoli u srednjim. Mislim, ja to uvijek navedem kao primjer, samo što djeca ne pričaju o tome. Mislim, oni znaju. Jasno se zna u školi ko gdje radi, šta radi i kako radi. I subotom navečer ko se drogira, ko konzumira alkohol, samo se o tome ne priča. Ja razumijem da oni ne žele pričati o tome preda mnom jer postoji ogromna opasnost da ću ja njih izdati njihovim roditeljima. Što je apsolutna istina. Ako se neko počne drogirati, naravno da bih javila roditeljima.

Jednostavno, imamo ogroman problem s drogom i alkoholom i to se vidi po mladima, i to zato što im je previše dostupno. Ja nisam prije čula, ali ostali jesu, sada se najčešće koristi taj SNUS, koji uništava desni i uništava zube maksimalno.

(Žensko, Bugojno)

„Koriste mladi SNUS i njihova odbrana je za to i ono što oni kažu: od nečega se mora umrijeti. A ta rečenica, kad to čujem, stvarno bih šakom zavalila nekoga kad mi to kaže. Ako je to neko tvoje opravdanje zato što ti nešto radiš pogrešno, za bilo šta, alkohol, od nečega se mora umrijeti. To me baš onako...”

(Žensko, Bugojno)

„Kod nas se SNUS koristi na času.”

(Žensko, Bugojno)

„Ko god da je uzeo prvi put SNUS, onesvijestio se. Koliko sam ja čuo. Ili je povratio. To je previše jako.”

(Muško, Bugojno)

„Ja ne pušim nargilu, cigare pušim. Cigare ne bih prestala taman kad bih sutra umrla. Ja pušim za svoje pare, na svoja pluća. Ali što se ostalog tiče, i alkohol i droga, SNUS i te gluposti, ja smatram to sve: idem ja biti cool. Jer ja sam glupa ako ja ne pijem večeras, a svi za mojim stolom piju. Ja pijem sok, a svi ostali piju pivu ili bilo šta, ja sam tu imposter neki. Jer tako je u društvu. Imala sam u subotu primjer gdje sam bila u klubu i ja nisam pila i onda su mi govorili: ‘Šta si se ti tu razbacala. Ti i ne piješ.’ Eto, ja ne mogu uživati bez alkohola u njihovim glavama. I onda, radije ću piti, ne ja, govorim općenito, onda ću biti opuštenija, nego ne piti, a da me smaraju cijelu noć i to je to.”

(Žensko, Bugojno)

„Ja mislim da je sve to stvar psihe. Naprimjer, ja sam pušač, imam sebe za primjer. Ja kad sjednem u kafić na kafu, to nije stvar toga što moj organizam treba tu cigaretu, nego jednostavno ne znam šta ću sa rukama. To je sve psiha. Ja sad da se zareknem – neću,

trebao bi mi neki period da se odviknem, sigurna sam da bih uspjela. Ali jednostavno, stvar okoline i stvar navike. Ništa više.“

(Žensko, Bugojno)

Većina mladih u Bugojnu kaže da ne igra nikako igre na sreću, a takvih je 92%. Rjeđe od jednom mjesečno igre na sreću igra 2,1% mladih, a nekoliko puta sedmično 1,1%. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 2,7% mladih.

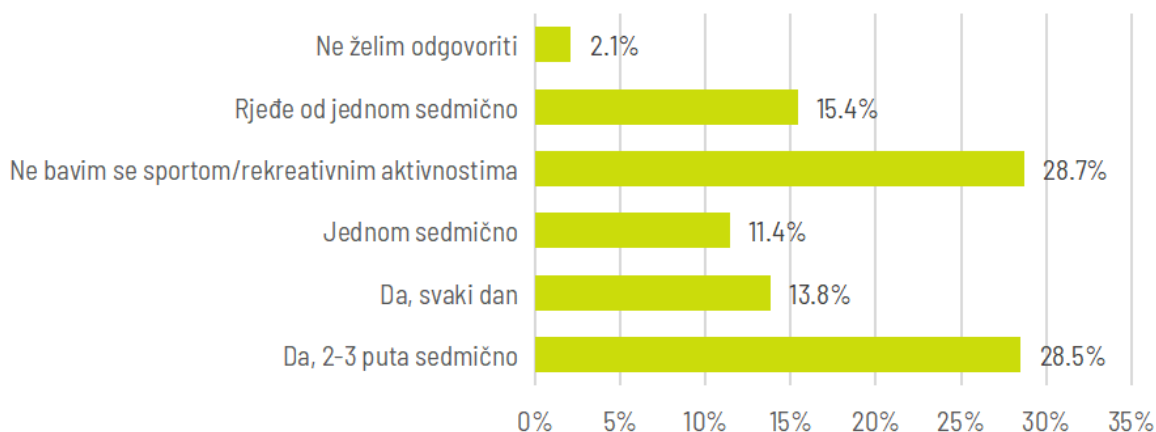
Bavljenje sportskim aktivnostima

Što se tiče sportskih aktivnosti, više od četvrtine mladih, odnosno 28,7%, ne bavi se sportom ili rekreativnim aktivnostima. U ovoj kategoriji dominiraju žene, kojih je 59,3%, dok je neaktivnih muškaraca 40,7%.

Na drugoj strani, onih koji se svakodnevno bave sportskim aktivnostima ima 13,8% (muškaraca 82,7% i 17,3% žena). Sportske aktivnosti dva do tri puta sedmično ima 28,5% mladih. Jednom sedmično aktivno je 11,4% mladih, i to 58,1% žena i 41,9% muškaraca. Rjeđe od jednom sedmično vježba 15,4% ispitanika.

Grafik 28. Bavljenje sportom i rekreacijom / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da li se bavite sportom i/ili rekreativnim aktivnostima i koliko često?

Prema njihovim odgovorima, najviše aktivnih mladih ide na treninge u teretane, tako da se 25% njih bavi bodibildinom, kondicijskim vježbanjem i slično. Skloni su i ekipnim sportovima, a to potvrđuje podatak da se 20,7% aktivnih mladih bavi nogometom, košarkom, odbojkom i sličnim sportovima. Osim toga, 10,6% mladih bavi se fitnessom, odnosno pilatesom, jogom, aerobikom, plesom i slično, a planinarenje, hiking i slično izbor je za 3,4% ispitanika. Trčanjem i borbilačkim sportovima bavi se 6,5% mladih, dok se biciklizmom bavi 6,9%. Nekim od individualnih sportova, poput tenisa, plivanja i sličnog, bavi se 5,3% mladih Bugojanaca.

Usluge psihologa

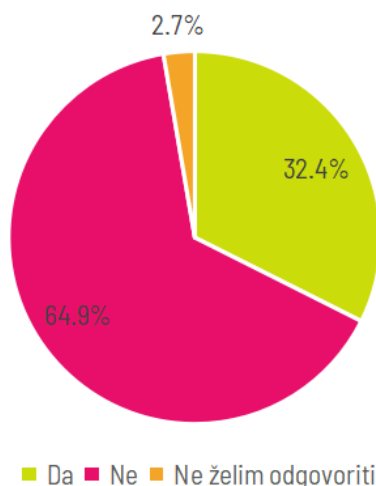
Usluge psihologa nikada nije koristilo 64,9% mladih u općini Bugojno, dok ih je 32,4% bilo kod psihologa. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 2,7% mladih.

Kao razlog zbog kojeg nisu koristili usluge psihologa mladi najčešće navode da nisu potražili pomoć jer nisu osjetili potrebu (79,5%). Osim toga, oko 9% mladih potvrdilo je da je željelo posjetiti psihologa, ali da nisu znali kome da se obrate, a oko 2% mladih istaklo je kako im je bilo neprijatno potražiti psihološko savjetovanje.

Mladih koji su istakli kako u lokalnoj zajednici u kojoj žive nema takve vrste usluga ima 3,2%.

Grafik 29. Pomoć psihologa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da li ste ikada koristili usluge psihologa?

Mentalno zdravlje mladih je nešto čemu se ne pridaje pažnje koliko bi trebalo, smatraju mladi u Bugojnu. Podijelili su i svoje mišljenje o tome šta mlade sprečava da potraže pomoć kada im je ona potrebna.

„Mislim da je prošle godine bio projekat da su osnovne škole dobile psihologe, a srednje škole još uvijek nisu. Mi smo nedavno imali Dijalog s mladima pa smo spominjali da imamo problem sa psiholozima i unutar škole. Što naprimjer djeca odu pedagogu, psihologu, požale se i sutra svi profesori znaju taj problem. Ili, recimo, ako sam ja sad psiholog i dođe ova djevojka, ja znam njenu mamu i ja ću je nazvati i ispričati joj. Problem je to nepovjerenje. Jer osobe koje idu kod psihologa, ideš kod osobe za koju smatraš da neće niko sutra znati o čemu ste vi pričali. I tu nastaje onda još veći problem.“

(Žensko, Bugojno)

„Mentalno zdravlje se zapostavlja i svi problemi se guraju pod tepih. Naprimjer, mi u svojoj školi nemamo nijednu stručnu osobu kojoj se možemo obratiti kada imamo neki problem. Možemo mi otići i profesoru, i razrednici, ali opet nije to to. Oni mogu dati i savjet i sve, ali taj problem se nikada ne može riješiti.“

(Žensko, Bugojno)

„To je danas postala tabu tema, gdje je mlade učenike stid i strah da se obrate nekome za pomoć zbog nekog osuđivanja, kritike ili nečeg.“

(Žensko, Bugojno)

„Ima tu i nerazumijevanja starijih. 90% roditelja, kada se mi njima obratimo da imamo neki problem, da imamo anksioznost, depresiju, bilo kakav poremećaj, da se ne osjećamo dobro, oni kažu: 'Šta ti je? Glumiš. Šta god poželiš, imaš. Šta tebi može biti?' Niko ne shvata ozbiljnost tih problema. Smatraju bolestima samo ako te boli stomak, glava. Ne razumiju važnost mentalnog zdravlja.“

(Žensko, Bugojno)

„Kao maloljetne osobe ne možemo se obratiti nikome bez roditeljskog nadzora. Dok mi, naprimjer, ne želimo da za neki naš problem saznaju naši roditelji, možda nas neće shvatiti, neće nas podržati ili bilo šta slično.“

(Žensko, Bugojno)

„Odlazak psihologu je većini to smiješno. Ako se neko požali... Evo ja ću se sad požaliti vama da ni ja nisam okej. Ja sam odmah luda. A osobe koje idu psihologu ili psihijatru nisu lude, jednostavno neko treba tu pomoć. Ali to je svima smiješno i to je svima 'wow' što neko ide psihologu. Međutim, to je baš ozbiljno, samo to niko ne shvata.“

(Žensko, Bugojno)

„Ako nekada bude u Bugojnu neki psiholog kojem se bude moglo otići... Moje mišljenje je da se psihologu ne treba ići samo kad nešto nisi uredu. Moja ideja psihologa je ta neka osoba s kojom pričaš o nekim idejama koje imaš u glavi.“

(Žensko, Bugojno)

AKTIVIZAM MLADIH (učešće, volontiranje, mobilnost mladih)

Politika na lokalnom nivou u Bugojnu zanima 37% mladih, a u velikoj mjeri zanima njih 7,2%. S druge strane, lokalna politika ne zanima i uopće ne zanima ukupno 51,5% ispitanih mladih ljudi.

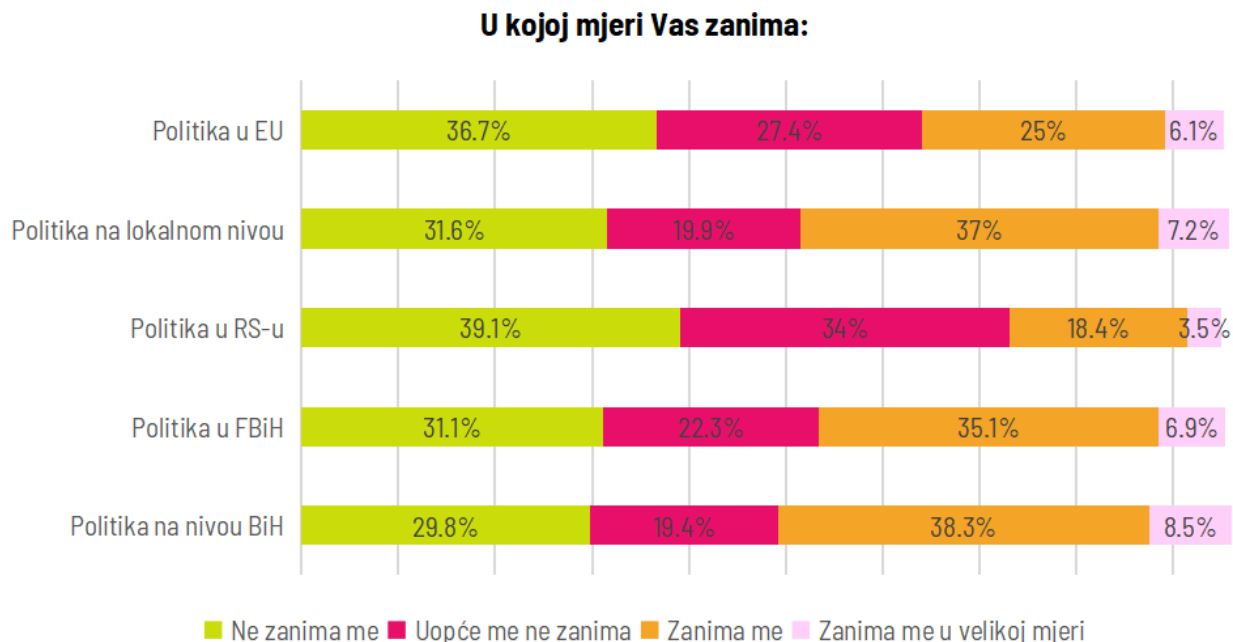
Politika u RS-u zanima ukupno 21,9% mladih. Onih koje ne zanima politika u ovom bh. entitetu ima 39,1%, a ona uopće ne zanima 34% mladih.

Politika u FBiH zanima 35,1% ispitanika, a da ih zanima u velikoj mjeri istaklo je 6,9% mladih. S druge strane, politika u Federaciji BiH ne zanima 31,1% mladih Bugojanaca, dok uopće ne zanima 22,3% mladih.

Politika na nivou BiH zanima 38,3% ispitanika, a da ih zanima u velikoj mjeri odgovorilo je 8,5% mladih. Državna politika ne zanima i uopće ne zanima ukupno 49,2% mladih.

Politika u Evropskoj uniji (EU) zanima ukupno 31,1% mladih ljudi, dok onih koje ne zanima i uopće ne zanima politika u EU ima 64,1%.

Grafik 30. Zanimanje mladih za politiku / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

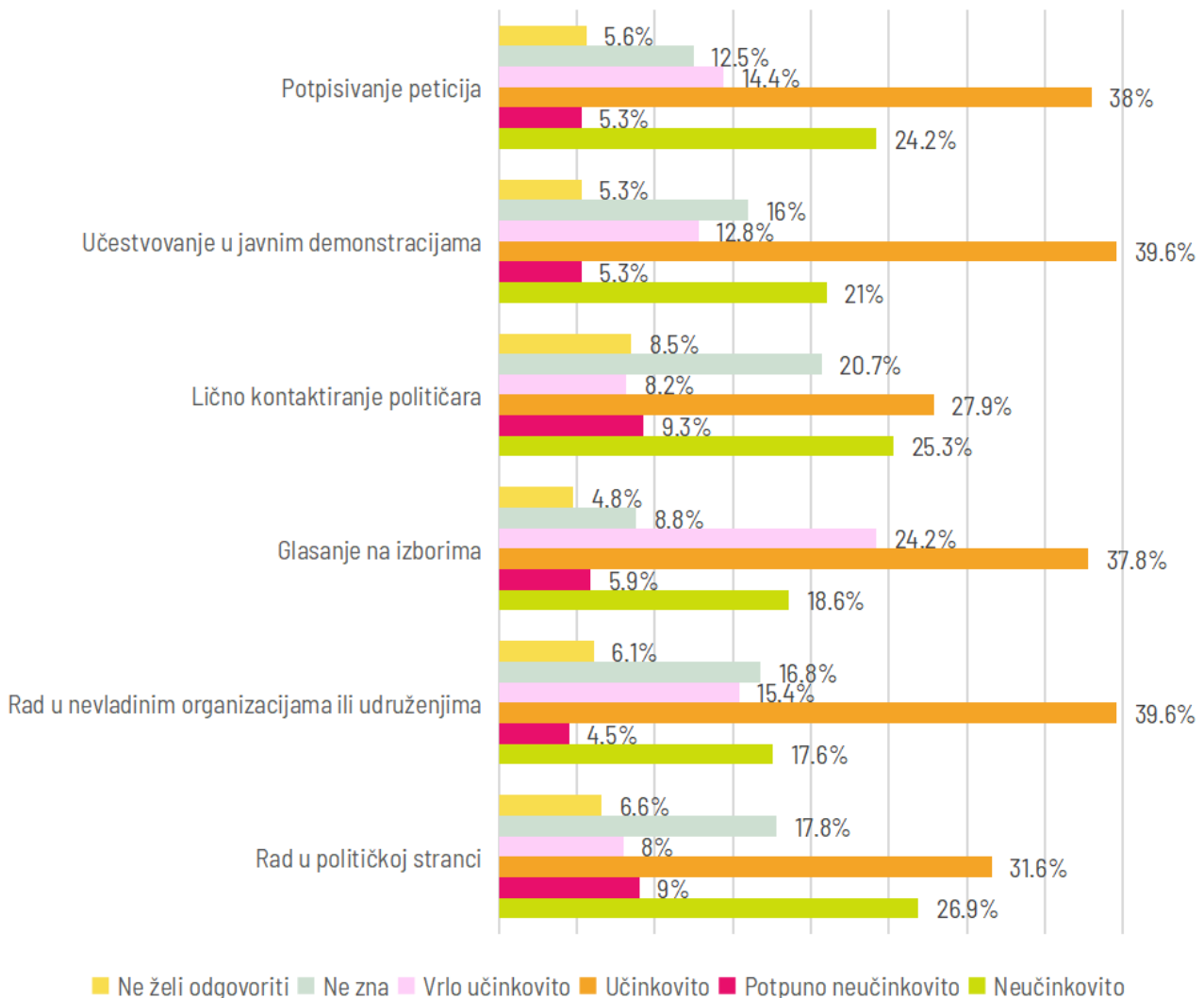
Kada se sve sagleda, mlade najviše zanima politika u BiH, a pokazali su to potvrdni odgovori skoro polovine ispitanika. Tačnije, 46,8% mladih najviše zanima ono što se dešava na državnom nivou. Potom slijedi politika na lokalnom nivou, koja zanima 44,2% mladih, na trećem mjestu je lokalna politika u FBiH, za koju se zanima 42% mladih Bugojanaca.

Promjene u društvu

U okviru istraživanja položaja i potreba mladih u općini Bugojno, oni su ocjenjivali efikasnost različitih načina za kreiranje društvenih promjena. Da je rad u političkoj stranci efikasan način djelovanja da se kreiraju promjene u društvu smatra 31,6% ispitanika, a da je jako učinkovit ističe 8% njih. Djelovanje u političkoj stranci ne smatra učinkovitim 26,9%, a potpuno neučinkovito je za 9% mladih. Na promjene u društvu može se utjecati kroz rad u nevladinim organizacijama, a to je mišljenje 39,6% ispitanika, a da je rad u organizacijama vrlo učinkovit smatra 15,4% mladih. Neučinkovitim i potpuno neučinkovitim na društvene promjene rad u organizacijama/udruženjima ističe 22,1% ispitanika. Više od polovine mladih smatra da je glasanje na izborima učinkovit i potpuno učinkovit način za promjene u društvu (62%). Neučinkovitim je glasanje na izborima ocijenilo ukupno 24,5% mladih. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 4,8% mladih u Bugojnu.

Grafik 31. Utjecaj pojedinca na promjene u društvu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

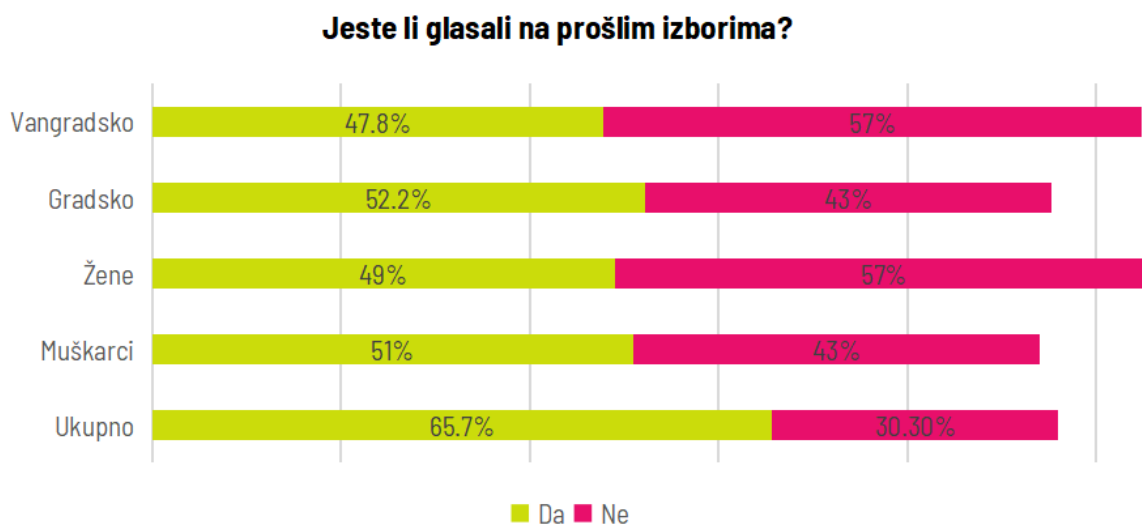
Postoji više načina na koje pojedinac može utjecati na promjene u društvu. Molimo Vas da ocijenite koliko je, prema Vašem mišljenju, svaki od njih učinkovit:

Prema rezultatima istraživanja, 65,7% mladih istaklo je da je glasalo na proteklim izborima. Ne postoji značajna razlika prema spolu jer je na proteklim izborima glasalo 51% muškaraca i 49% žena. Nije glasalo 30,3% mladih, a na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 4% ispitanika.

Oni koji su rekli da nisu glasali odgovorili su na pitanje o razlozima neizlaska na izbore. Kao najdominantniji razlog zbog kojeg nisu glasali mladi su istakli to što nemaju pravo glasa (63,1%). Potom, 8,7% mladih je kazalo da nisu glasali jer ne vjeruju da će se nešto promijeniti, a od toga je 60% muškaraca i 40% žena. Kao razlog neglasanja 4,3% mladih navelo je to što nisu znali kojoj stranci da poklone povjerenje.

Grafik 32. Glasanje mladih na izborima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

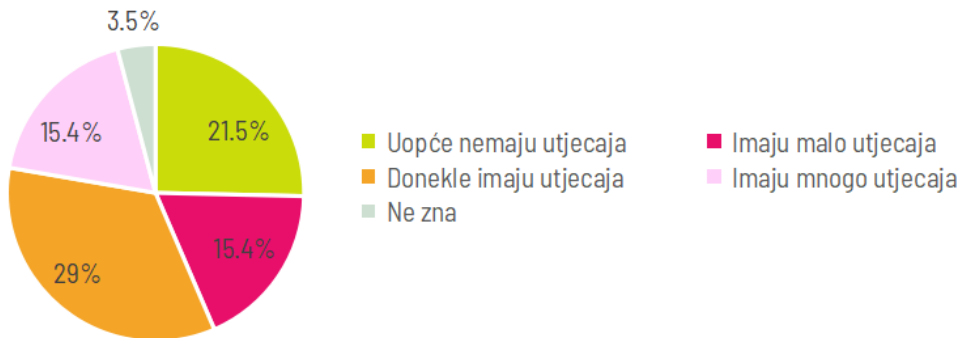
Da su izbori sljedeće sedmice, 65,7% mladih kaže da bi obavili svoju građansku dužnost i glasali (52,2% žena i 47,8% muškaraca). Ne bi glasalo 9,6% mladih, a da nisu sigurni bi li izašli na glasanje odgovorilo je 8,5% Bugojanaca. Da ne bi glasali jer nemaju pravo glasa odgovorilo je 14,4% mladih.

Mladi u fokusnoj grupi odgovorili su da uglavnom nisu glasali na izborima jer nisu imali zakonsko pravo na to, odnosno nisu bili punoljetni u vrijeme izbora. Učesnica koja je glasala obrazložila je zašto izlazi na izbore.

„Ja sam glasala zato što želim da budem dio izbora. Mislim da je moj glas bitan i da je jedan od jednakih. Da se ne mislim sutra, da sam glasala, možda ne bi bilo tako.“

(Žensko, Bugojno)

Mladi donekle imaju utjecaja na odluke koje se tiču njih, a donose se na lokalnom nivou. Ocjena je to 29% ispitanih Bugojanaca. Da imaju malo utjecaja na odluke smatra 27,9% mladih, a da uopće nemaju utjecaja ističe njih 21,5%. S druge strane, da mladi imaju mnogo utjecaja kazalo je 15,4% mladih.

Grafik 33. Utjecaj mladih na donošenje odluka / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Prema Vašem mišljenju, koliko mladi imaju utjecaja na odluke koje se tiču njih, a donose se na lokalnom nivou?**

Kada pitate mlade imaju li oni ikakvog utjecaja na društvene promjene, tokom fokusne grupe imali su zajednički kratak i jasan odgovor: „Slabo.“

Organiziranost mladih

Članstvo mladih u organizacijama civilnog društva je na veoma niskom nivou u općini Bugojno. Mladi u najvećoj mjeri nisu članovi organizacija, odnosno njih 66,2% kaže da nisu članovi niti jedne organizacije. Ako su članovi nekih organizacija, onda su to najčešće omladinske organizacije (21,3%), političke stranke (6,9%), religijske omladinske organizacije (5,9%) i organizacije za ljudska prava ili humanitarnu pomoć (1,6%).

Grafik 34. Članstvo u organizacijama / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Da li ste član neke od sljedećih organizacija?**

Iako većina anketiranih nisu članovi organizacija, određen broj mladih ipak je na neki način učestvovao u aktivnostima omladinskih organizacija u protekle dvije godine. Radi se o 22,6% mladih koji su bili dio određenih aktivnosti omladinskih organizacija, bez obzira na to da li su članovi ili ne, a u pitanju je 52,9% žena i 47,1% muškaraca. U aktivnostima religijskih organizacija učestvovalo je 6,6% mladih, slijede omladinske organizacije političkih stranaka (3,5%) i političke stranke (5,1%), ekološke organizacije (1,9%) i organizacije za ljudska prava i/ili humanitarnu pomoć (3,5%). U protekloj godini ni u kakvim aktivnostima nije učestvovalo 65,4% mladih.

Mladi kažu da volontiraju kada za to imaju priliku, a najviše volontiraju u Omladinskom centru Bugojno.

„Ja volontiram u Omladinskom centru. I čestu tu budu neke radionice i putovanja.“

(Muško, Bugojno)

„Naprimjer, bude dosta radionica i smatram da se svako može pronaći u jednoj. I, naprimjer, ako nisam ja aktivna u svakoj, jer generalno što bih došla negdje ako me ne zanima tema, samo da šutim kao budala. A na moje mjesto može doći neko koga to interesuje. Smatram da stvarno Omladinski centar nudi puno stvari i da sam stvarno puno toga naučila kroz Omladinski centar. O upoznavanjima da ne pričam. Koliko sam osoba upoznala, koliko sam puta putovala s njima i koliko je sve to bilo kulturno, a jako lijepo.“

(Žensko, Bugojno)

Učesnici fokusne grupe kažu da mogu volontirati još u Mreži mladih, nevladinoj organizaciji „Sunce“, Crvenom križu...

„Ja smatram da bi nas sve te nevladine organizacije primile na volontiranje, ali to sve zavisi od naše volje.“

(Žensko, Bugojno)

Mobilnost

U posljednjoj godini dana u druge gradove u BiH putovalo je 96% mladih Bugojna, dok ih je 3,2% istaklo kako nigdje nije putovalo. Među onima koji nisu napuštali svoju lokalnu zajednicu 75% je muškaraca i 25% žena.

Na studentskoj razmjeni bilo je 7,2% ispitanika, od toga 55,6% muškaraca i 44,4% žena. Ljetnu školu pohađalo je 4,5% mladih (58,8% žena i 41,2% muškaraca). U volonterskim ili nekim drugim kampovima bilo je 22,3% mladih, a od

toga 53,6% žena i 46,4% muškaraca. U školu u prirodi išlo je 8% mladih, dok je na studijskim putovanjima bilo 8,8% ispitanika.

Mladi koji su putovali u protekle tri godine najčešće su navodili da je to bilo u sklopu ekscurzije unutar entiteta, a takvih je bilo 40,7%. U drugom entitetu, također na ekscurziji, bilo je 19,7% ispitanika, a na ekscurziji izvan BiH 21,5% mladih.

Zemlje u koje su najčešće putovali u prethodne dvije godine su Austrija, Crna Gora, Hrvatska, Italija, Njemačka, Slovenija, Srbija, Turska i Španija. Najviše mladih je izvan BiH putovalo turistički (54,3%), dok je u posjeti prijateljima bilo 6,7% i rodbini 20,6% mladih. Osim toga, u poslovnu posjetu išlo je 6,7%, a 3,8% mladih u inostranstvo je išlo kako bi tamo radili.

Odlazak iz države

Posljednjih godina u BiH aktuelan je odlazak stanovništva u inostranstvo, najčešće u potrazi za boljim životom.

Takav trend nije zaobišao ni Srednjobosanski kanton, koji je od 2021. do 2024. napustila 8.531 osoba, dok je samu općinu Bugojno u tom periodu napustilo 1.147 osoba.¹⁹

Podaci podrazumijevaju odseljeno stanovništvo unutar FBiH, RS-a, Distrikta Brčko, kao i u inostranstvo. Razlozi odlaska iz lokalne zajednice mogu biti različiti, kao što su, naprimjer, nastavak školovanja, zasićenost aktuelnom političkom situacijom u zemlji, zaposlenje, ženidba/udaja i slično.

Tabela 11. Odlazak stanovništva iz SBK i Bugojna / Izvor: Federalni zavod za statistiku

Godina	Migracije				
		Odlazak stanovništva iz SBK i Bugojna			
		Ukupno	15-19 godina	20-24 godine	25-29 godina
2021.	Bugojno	300	18	54	66
	SBK	1.978	142	392	372
2022.	Bugojno	322	23	71	61
	SBK	2.279	166	375	398
2023.	Bugojno	273	23	46	53
	SBK	2.137	157	360	381
2024.	Bugojno	252	12	44	48
	SBK	2.137	136	365	441

Kod 63% mladih Bugoijanaca neko iz uže porodice je u prethodnih sedam godina napustio BiH. Nema velike razlike po mjestu prebivališta jer je kod 51,9% mladih vangradskih sredina i 48,1% mladih iz gradskih sredina bliži član porodice otišao u inostranstvo. Kod 78,8% mladih neko iz šire porodice je otišao iz BiH u prethodnih sedam godina. Da znaju da im je neko iz susjedstva napustio zemlju u istom periodu potvrdilo je 85,1% mladih.

Grafik 35. Odlazak iz zemlje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

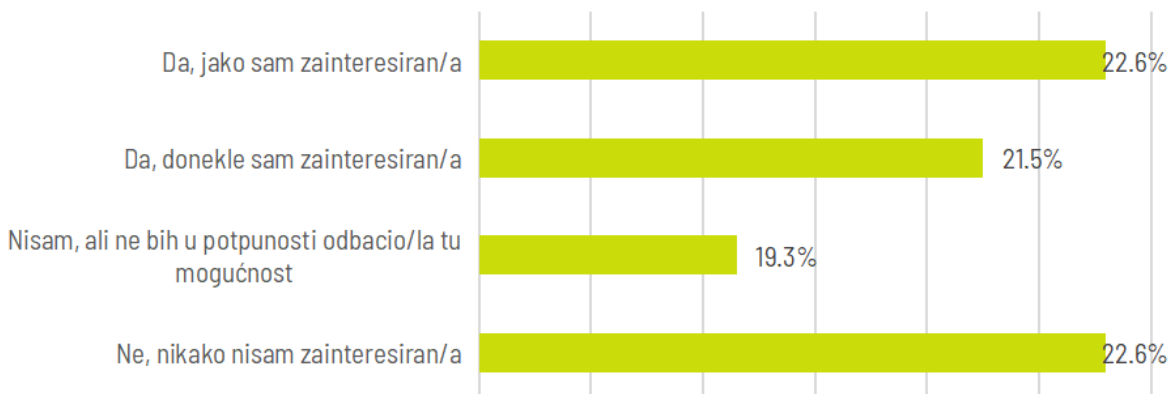
Da li je u posljednjih sedam godina napustio zemlju:

Što se tiče odlaska iz države, 22,6% mladih iz Bugojna nikako nije zainteresirano da napusti državu kako bi živjelo u inostranstvu. Mladih koji su donekle zainteresirani za odlazak ima 21,5%, dok jako zainteresiranih ima 22,6%. Mladih koji trenutno nisu zainteresirani, ali ne bi u potpunosti odbacili tu mogućnost, ima 29,3%.

Grafik 36. Zainteresiranost za odlazak u inostranstvo / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da li ste zainteresirani za privremeni ili trajni odlazak u inostranstvo iz bilo kojeg razloga?

Mladih Bugoijanaca koji su već poduzeli neke korake za odlazak iz BiH ima 13,4%, a oko 24% je mladih koji planiraju poduzeti određene korake kada se za to steknu uvjeti. U narednih godinu dana neke korake po tom pitanju planira poduzeti 14,7% ispitanika u Bugojnu.

Mladi kao najveći razlog za odlazak iz BiH navode bolje uvjete rada i veće mogućnosti zaposlenja u inostranstvu

(52,1%), dok je drugi razlog za odlazak iz BiH bolji standard i kvalitet života u inostranstvu (41,8%). Osim toga, nedostatak perspektive u BiH je također uzrok razmišljanja o odlasku mladih iz BiH (22,1%). Jedan od razloga odlaska iz BiH je i loša politička situacija u našoj zemlji, a to je potvrdilo 25,3% ispitanika.

Tokom razgovora u fokusnoj grupi većina mladih kazala je da ne bi napustila BiH, dok ima i onih koji bi vrlo rado otišli ako im se za to ukaže prilika.

„Ne bih otišao zato što BiH smatram svojom državom i tu mi je kuća.“

(Muško, Bugojno)

„Smatram da se ovdje može nešto ostvariti ako smo dovoljno uporni.“

(Žensko, Bugojno)

„Ima dosta uspješnih ljudi u našoj zemlji. Ako su oni uspjeli, mislim da možemo i mi. Naprimjer, poznajem jednu ženu iz Travnika. Žena i putuje i uspješna je jednostavno žena u svojoj djelatnosti. Tako da, ako je ona uspjela, koja je sat vremena od našeg grada, uz dovoljno truda i volje, mislim da i mi možemo uspjeti ovdje da ostvarimo svoje ciljeve.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja bih napustila jer smatram da bih pronašla sebe i svoju budućnost u svemu što nije Bosna. Zato što mi se ovdje generalno ne sviđa sistem.“

(Žensko, Bugojno)

„Ja, naprimjer, generalno ne znam šta mi se sviđa. Mislim, gdje bi mi se više svidjelo, zato što imam blizak primjer. Sestra mi je u Njemačkoj već pet godina i to je opšti pakao. Dok imam i ovdje primjer, gdje rade i u Bosni, i to je isti pakao. Smatram da je sve od osobe do osobe i toga koliko si uporan. I koliko si snalažljiv. I ne mogu reći da bih išla ni da bih ostala, zato što niti sam otišla, niti sam ostala i stvarno ne znam šta bi mi se više svidjelo. Dok ne odem i ne vidim, ja ne znam.“

(Žensko, Bugojno)

„Moji bliski prijatelji, oni su se jedan period odselili u Norvešku i oni imaju dosta tamo familije. I oni su već duži period u Norveškoj i oni su jednostavno naviknuti na taj njihov sistem i oni su njima pričali sve najbolje o toj zemlji. Njima je to super. I oni kad su otišli, oni su se svi izjedali koliko je njima tamo bilo grozno. Jer navikli su ovdje da se druže.

Tamo niko ni s kim ne izlazi, ne druži se niko ni s kim i oni to jednostavno nisu mogli nikako da podnesu i oni su se odmah vratili. A imali su veliku želju da odu tamo, baš zbog stanja u Bosni. Ali kad su tamo vidjeli šta je to, rekli su da se ne bi više nigdje odselili, nema šanse. Znači, ostat ćemo ovdje i ovdje nam je super.“

(Žensko, Bugojno)

„Mislim da neko ko želi kao da osnuje porodicu, da nisu neki uslovi za djecu van BiH. Naprimjer, školski sistem, ja iskreno se ne bih mogla tamo pronaći, da vidim svoju porodicu i svoju djecu ako Bog da. Tako da bih više ovdje ostala.“

(Žensko, Bugojno)

INFORMIRANOST MLADIH

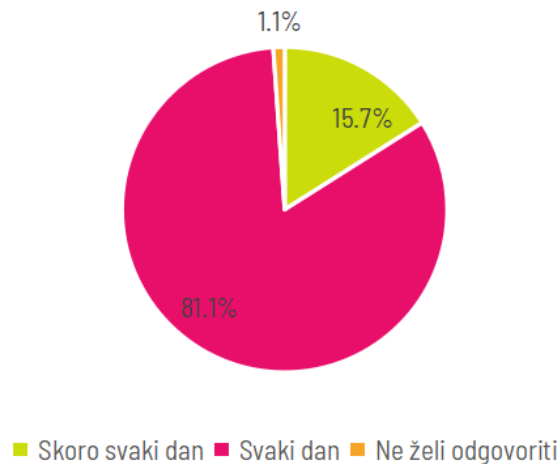
Mladi u općini Bugojno kao izvore informiranja najčešće koriste internetske portale. Internetske portale svakodnevno prati 61,2% mladih, a televiziju 42%. Radio svaki dan sluša 18,1% mladih. Podkaste svaki dan gleda 6,6% Bugojanaca.

S druge strane, dnevne novine nikako ne čita 62,5% mladih, a magazine i časopise kao izvor informacija ne koristi 63% mladih.

Internet je svaki dan, prethodni mjesec u odnosu na trenutak anketiranja, koristilo 81,1% mladih, a skoro svaki dan 15,7% ispitanika. Mladi internet najviše koriste putem pametnih telefona, i to njih 92%.

Grafik 37. Svakodnevno korištenje interneta / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koliko često ste koristili internet u posljednjih mjesec dana?

Što se tiče društvenih mreža i online servisa, najzastupljeniji je Instagram, koji svaki dan koristi 90,4% mladih. Facebook na dnevnoj bazi koristi 66,2% mladih, TikTok 54,5%, Youtube 53,5%, a Snapchat 42,3% mladih. Naprimjer, Twitter (X) nikako ne koristi 73,1% mladih, a LinkedIn njih 80,6%.

SLOBODNO VRIJEME

Mladi najčešće slobodno vrijeme provode s prijateljima, družeći se uživo ili online, gledajući TV i u druženju s porodicom.

Prema njihovim odgovorima u upitniku, mladi u općini Bugojno dosta vremena provode družeći se uživo sa svojim prijateljima.

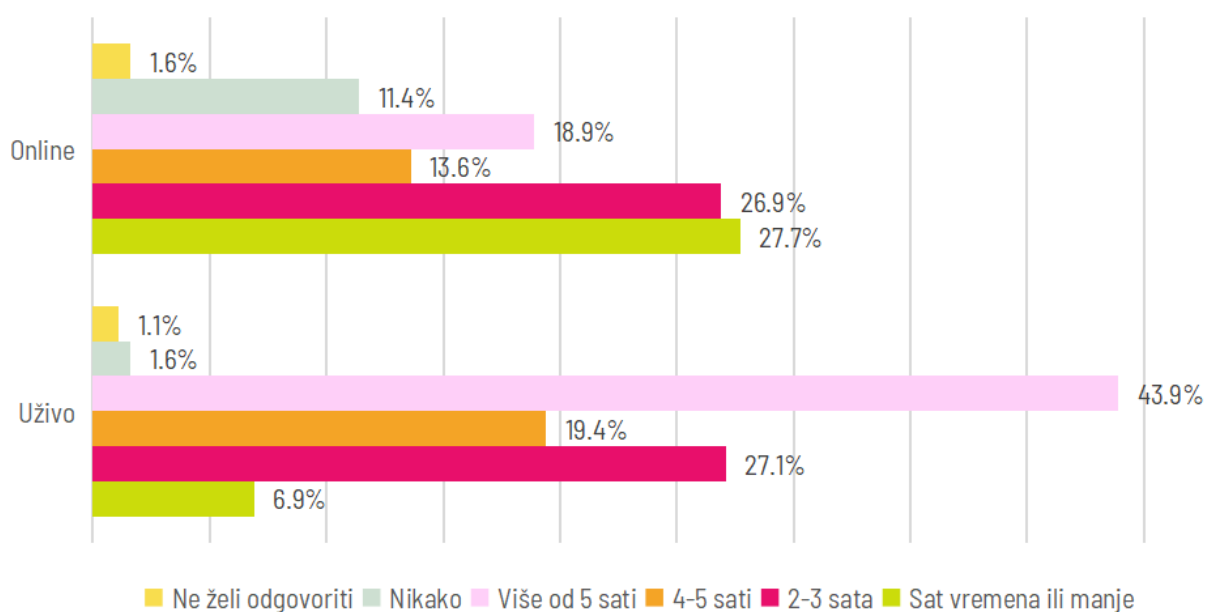
Tako je 43,9% mladih potvrdilo da s prijateljima dnevno provede više od pet sati. Od dva do tri sata prosječno s društvom vrijeme provodi 27,1% Bugojanaca, a između četiri i pet sati njih 19,4%. Sat vremena i manje s prijateljima dnevno provodi 6,9% mladih.

U proteklih sedam dana od vremena anketiranja u druženju s prijateljima online više od pet sati dnevno provelo je 18,9% mladih, dok u tu istu svrhu na internetu 26,9% mladih dnevno utroši od dva do tri sata. Od četiri do pet sati dnevno s prijateljima se online druži 13,6% mladih Bugojna. Sat vremena ili manje u druženju online s prijateljima provelo je 27,7% , a nikako 11,4% mladih.

Na pitanje kako upoznaju nove osobe, 47,6% ispitanih mladih odgovorilo je da to rade preko prijatelja i poznanika, dok njih 21,3% nove osobe upoznaje tokom obrazovanja (škola ili fakultet) i na poslu. Prilikom izlazaka i druženja vani nove ljude upozna 16% mladih, a putem interneta 7,2%.

Grafik 38. Druženje s prijateljima uživo i online / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koliko ste se dnevno u prosjeku družili s prijateljima uživo i online u posljednjih sedam dana?

Dodatno, 41,2% mladih kazalo je da više od pet sati dnevno provodi družeći se s članovima porodice. Od dva do tri sata dnevno vrijeme s porodicom provodi 24,7% mladih, a od četiri do pet sati 22,6% ispitanika. Sat vremena i manje s porodicom je provelo 6,9% ispitanika.

Na pitanje koliko su dnevno u prosjeku gledali televiziju u posljednjih sedam dana, 33,8% mladih potvrdilo je da je to bilo između dva i tri sata, a 33% je istaklo da je TV gledalo sat ili manje. Prema njihovim odgovorima u anketi, televiziju nikako nije gledalo 17% mladih.

U posljednjih sedam dana od vremena anketiranja 38,3% mladih nije pročitao nijednu knjigu, a manje od sat je čitalo 29% Bugojanaca. Od 2 do 3 sata sedmično uz knjigu je provelo 17,8% mladih. Od četiri do pet sati uz knjigu je provelo 5,6% mladih, a isti postotak je onih koji su čitali duže od pet sati. Obrazovni sadržaj na internetu je u proteklih sedam dana sat vremena i manje čitalo ili gledalo 38,8% mladih, a dva do tri sata njih 25,3%. Takvu vrstu sadržaja nije pratilo 18,9% mladih.

Kad su u pitanju duhovne, odnosno vjerske aktivnosti, 18,6% mladih je odgovorilo da i u ovim aktivnostima dnevno provodi više od pet sati, a dva do tri sata 22,3% njih. Sat vremena ili manje provodi 31,1% ispitanika. Vjerske aktivnosti nikako ne obavlja 16,2% mladih.

Određenim hobbijem se u proteklih sedam dana svaki dan sat i manje bavilo 27,4% mladih, a od dva do tri sata 31,6%. Nikakvim hobbijem se nije bavilo 17,8% mladih.

Prema njihovim riječima, mladi u Bugojnu slobodno vrijeme provode u Omladinskom centru Bugojno ili u kafićima. Priznaju da bi voljeli da imaju više zabavnih sadržaja.

„Voljeli bismo zaista neki dobar koncert.“

(Žensko, Bugojno)

„Mi smo ovdje zaista na dobroj lokaciji. Zato što kod nas izlaze ljudi iz Jajca, Gornjeg Vakufa, Prozora, Travnika, Novog Travnika. Recimo, kad je ljeto, ovuda se ne može proći. Svi se sjate u Bugojno. Vi ne možete naći parking da dođete u 15 h popodne, a kamoli u 19 h navečer. I sad, mi smo na tako dobroj lokaciji gdje okolne općine dolaze kod nas. I mi trebamo da ponudimo njima kvalitetan sadržaj. Mi njima nudimo nargilhane, nudimo im Dijamant, u koji dođu da pjevaju tipa Jana. Super, ja nemam ništa protiv Jane, protiv Stoje, razumijem da svi imaju svoju klijentelu. Pritom oni to plate. Evo neka bude Stoja, ali neka bude na trgu. Da bude džaba. Da mi kažemo tim ljudima: 'Hvala vam što dolazite i ostavljate svoj novac u Bugojnu.' I kad dođe dijaspora na te ljetne praznike, daj da mi njima nešto ponudimo, da oni kažu: 'Jest nam bilo lijepo u Bugojnu.' Bude lijepo, ali svi sjedimo po baštama i kafama, i to je vrhunac šta Bugojno nudi.“

(Žensko, Bugojno)

Mladi kažu da bi im dobro došao neki centar za mlade gdje bi se mogli okupljati, družiti i zabavljati.

„Šta znam, mislim da bi svima bilo zanimljivije da postoji negdje neka, hajmo reći, ustanova gdje četvrtkom navečer, kad vam se ne ide u kafiće, a vani je hladno i pada kiša, da možemo doći svi ovdje ili bilo gdje, sjest na sećije, gledati film, slušati muziku, igrati karte, šah... Nebitno stvarno šta. I biti tu svi zajedno i upoznavati se zapravo – ko smo mi, a ne kakav telefon imamo i kakve patike nosimo.“

(Žensko, Bugojno)

„Prije par godina, možda i dalje to ima, Wagner kafić kod nas je imao svake subote kao 'movie night'. I karta je bila fazon platiš 3 KM i dosta ljudi je bilo. Dobro, platiš, ali bilo je nešto što se više ne dešava.“

(Žensko, Bugojno)

„Ovo za okupljanja, to bi definitivno bila najbolja stvar koja bi se mogla desiti u našem gradu. Mi u našoj džamiji kod mene imamo često druženja za omladinu. Tu dođe omladine onako sa svih strana. Iako je u džamiji, to nije sad nešto vjersko da mi nešto pričamo o tome. Nego bude neki kviz, neko nam spremi. Onda pripremimo mi kolače, djevojke, donesemo. I baš bude nas naprimjer 20-ak i to ne samo iz našeg džemata, nego bude i iz ostalih džemata. Pričamo viceve, onako, skroz opuštena atmosfera.“

(Žensko, Bugojno)

KULTURA I SPORT

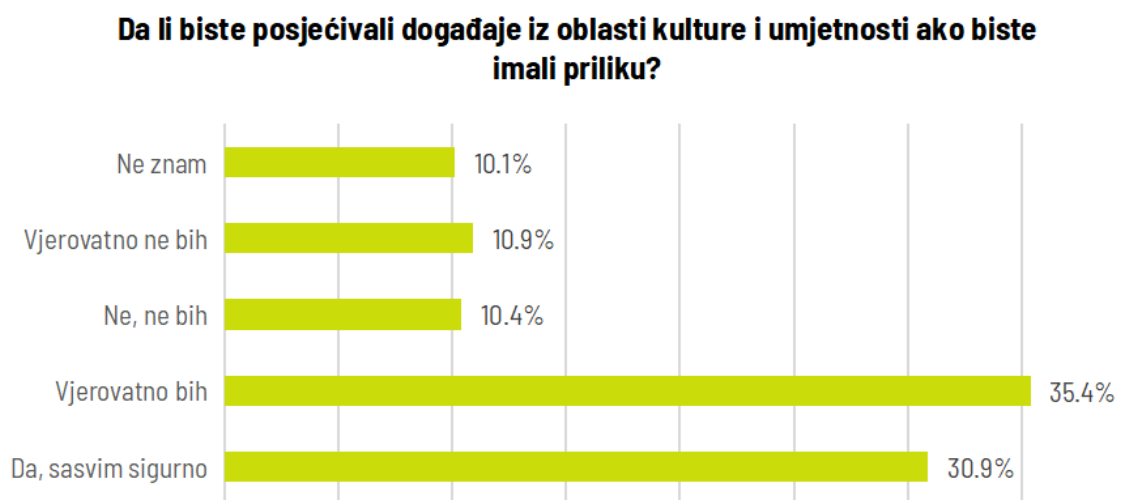
U Bugojnu djeluje Javna ustanova Kulturno-sportski centar Bugojno, u kojem se održavaju sve značajnije kulturne i sportske manifestacije, a sastavljen je od tri cjeline: kulturni centar, sportska dvorana i amfiteatar na otvorenom. Prema informacijama dostupnim na KSC Bugojno,20 kompleks raspolaže: pozorišnom/kino salom, malom salom/kamerna scena, likovnom galerijom, gradskom bibliotekom, baletnom salom, amfiteatom na otvorenom, sportskom dvoranom i teretanom.

Od kulturnih manifestacija u Bugojnu se održavaju sljedeći događaji: Teatarski festival BiH FEDRA, Susreti pozorišta/kazališta lutaka BiH, Bugojansko likovno bijenale crteža BiH, Bugojansko proljeće i Bugojanska vaza. U Budžetu za 2024. Općina Bugojno je za festivale izdvojila 50.000 KM.

Na pitanje da li imaju priliku posjećivati događaje iz oblasti kulture i umjetnosti (predstave, koncerte, izložbe i slično), bez obzira na to da li ih posjećuju, 53,5% mladih odgovorilo je da je to rijetko. Da često imaju priliku prisustvovati takvim događajima odgovorilo je 14,4% mladih. Kulturne događaje nikako nema priliku posjećivati, prema njihovim odgovorima, 20,5% ispitanika.

Da imaju priliku, 30,9% mladih kaže da bi sasvim sigurno posjećivali kulturne događaje (74,1% žena i 25,9% muškaraca), a 35,4% ih kaže da bi vjerovatno išli na takve događaje, i tu nema gotovo nikakve razlike po spolu. Nikako ne bi posjećivalo kulturne sadržaje 10,4% mladih, a da ne znaju bi li išli na kulturne događaje odgovorilo je njih 10,1%.

Grafik 39. Posjećivanje događaja iz kulture i umjetnosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi su kazali šta je to što bi oni voljeli imati u svojoj općini kada su u pitanju kultura i umjetnost, odnosno šta im nedostaje.

„Super bi bilo, ja sam to predlagala, da se napravi kino na otvorenom.“

(Žensko, Bugojno)

„Imamo kino u KSC-u, ali su projekcije povremeno. Najčešće ljeti.“

(Žensko, Bugojno)

„Mi imamo taj teatarski festival FEDRA, koji bude otprilike juni-juli mjesec. To bude zanimljivo. Što se tiče publike, mi imamo publiku. Kod nas šta se god pušta u tim salama, kod nas svijet ide. Stvarno, predstave su pune, promocije su pune, filmovi, stvarno imamo tu publiku. I šteta je da se tim ljudima ne ponudi nešto kvalitetno. Predstave, evo kad je ljeto, da imamo barem svake subote predstavu. Ili kino. Ne mora sad to biti svaki dan, eto svaki petak da bude. Da bude svaki petak od jula do septembra, da mi znamo da možemo otići gledati neki film, da možemo otići na predstavu. Meni je kino na otvorenom dobra ideja, da bude na nekom parkingu, da vi možete doći autom, da to bude autokino. Ili da to bude na otvorenom, da stavimo one 'lazy bagove', da prostremo dekice, da se družimo. Da je to stvarno neka opuštена atmosfera gdje mogu doći svi mladi koje to zanima. Eto i ti koncerti. Nama je dvije godine zaredom bila Amira Medunjanin. Ona je super. Ali ja da sam srednjoškolka i da biram između koncerta Amire Medunjanin, za koju ću dati 20 KM, i otići sa svojim društvom u Swiss, ma ja bih otišla u Swiss sto posto. Ma ne bi meni Amira bila ni u planu. Mislim, dolazili su nama u Dijamant i Adi Šošić i Mirza Selimović, ali to su koncerti koje ja treba da platim. Tinejdžeri obično nemaju para da plaćaju subotom koncerte po 15-20 KM.“

(Žensko, Bugojno)

„Ima Dijamant, ima Oaza, koji dovode super pjevače. Ali ja kao pokrivena djevojka stvarno ne bih voljela da izlazim na takva mjesta. Slušam ja muziku i pjevače koji imaju lijepu muziku, ali ja zaista ne bih voljela u Oazu, gdje većina ih pije, u Dijamant, gdje svi piju, jednostavno bi bilo organizovati nešto na otvorenom. Neka budu i stolovi gdje neko pije, ali neka bude što dalje od mene, da se to fino rasporedi. Ovako da negdje dođem i da svi oko mene piju, ne bih mogla tu da budem.“

(Žensko, Bugojno)

Priliku da često prisustvuju sportskim događajima ima 22,1% mladih, a 56,1% ih kaže da imaju priliku za to, ali rijetko. Na drugoj strani, 14,4% mladih ističe da nemaju uopće priliku posjećivati sportske događaje.

Više od trećine mladih u općini Bugojno sasvim bi sigurno posjećivalo sportske događaje kada bi za to imali priliku (35,4%), a vjerovatno bi išlo na ovakve događaje 32,4% ispitanih. Da vjerovatno ne bi išli na sportske događaje odgovorilo je 14,9% ispitanika. Mladih koje uopće ne zanima sport ima 9,6%, odnosno ne bi posjećivali sportska takmičenja i da imaju priliku.

Bugojanci kažu da im sport nije baš na nekom visokom nivou, te da plaćanje klubovima da bi se treniralo predstavlja mnogima udarac za kućni budžet.

„Sport nam je užas.“

(Žensko, Bugojno)

„Mi imamo dosta tih klubova, imamo stvarno uspješne sportiste, imamo izbor za najbolje sportiste. Ja se stvarno ne razumijem u sport, baš sam totalni laik za to. To sigurno puno bolje znaju ljudi koji treniraju, koji plaćaju. Nedavno je bio problem s rukometom koji je u sportskoj dvorani, tu se trenira. I kada imate one nogometne termine koje vi platite, bude grijanja, a kada dođe rukomet, znači djeca koja plaćaju članarinu mjesečnu, njima se ugasi grijanje u Kulturno-sportskom centru. Recimo, prvi nam je problem bio taj. Klubovi, plaćaju im se te mjesečne članarine ne znam ni ja više koliko, mislim da su u nekim klubovima i po 50-ak maraka, mi imamo ovdje i streljaštvo, karate, tekvando i kik boks, puno mogućnosti za sport, ali je i to nešto što se plaća i naravno nemaju sva djeca tu mogućnost. Odnosno, nemaju svi roditelji tu mogućnost da plaćaju svom djetetu po 50 KM mjesečno sport.“

(Žensko, Bugojno)

„Kad se generalno sve sagleda, šta se danas to ne plaća? Baš zato što se sve plaća ne moram ja plaćati tvoj sport. To je dodatni trošak. Danas se sve na to svelo.“

(Žensko, Bugojno)

„Dosta slučajeva u našem gradu ima da uspješni sportisti, nebitno, bio karate ili bilo koji sport, dosta puta se napravi apel da bi ti sportisti otišli na neka takmičenja zbog toga što nemaju finansija. Lokalna zajednica bi to trebala podržati. Evo, naprimjer, imamo kik boks, stvarno imamo uspješnih momaka koji ostvaruju odlične rezultate. Ja mislim da bi

bilo uredu da se takvi momci podrže na neki način. Bilo finansijski ili kako god, samo da ih se podrži. Jer ima ih koji se trude i koji zaista imaju volju da nastave.“

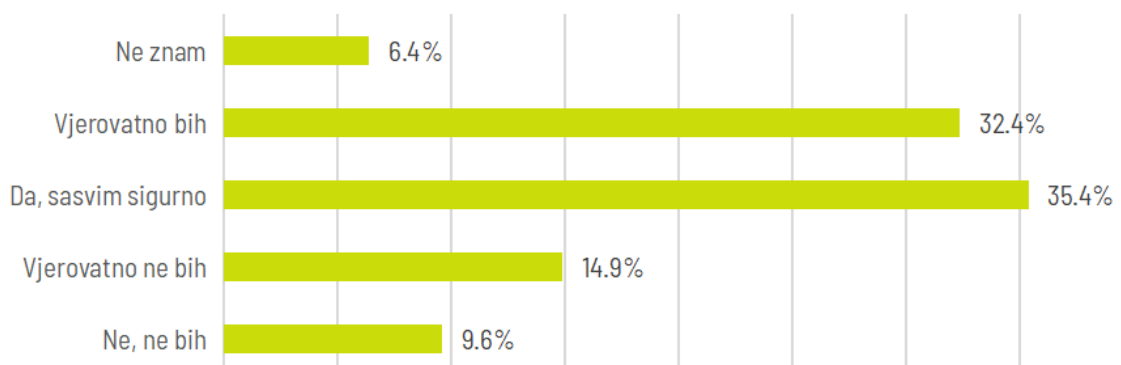
(Žensko, Bugojno)

„Sutra kad bi ta osoba bila preuspješna, šta ja znam, da je Ronaldo iz Bugojna, mi bi se svi hvalili da smo mi iz grada gdje se rodio Ronaldo. A ne gledamo na to što mi tog Rivalda nismo ni podržavali ni finansirali kad je bio u početku. A sad kad je neko, svima nam je bitan.“

(Žensko, Bugojno)

Grafik 40. Posjećivanje sportskih događaja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da li biste posjećivali sportske događaje ako biste imali priliku?

Najviše je neodlučnih kada je u pitanju zadovoljstvo mladih odnosom medija prema vremenu posvećenom kulturnim događajima, te je 39,6% onih koji su niti zadovoljni niti nezadovoljni. Zadovoljnih je 20,5%, a nezadovoljnih 16,5%.

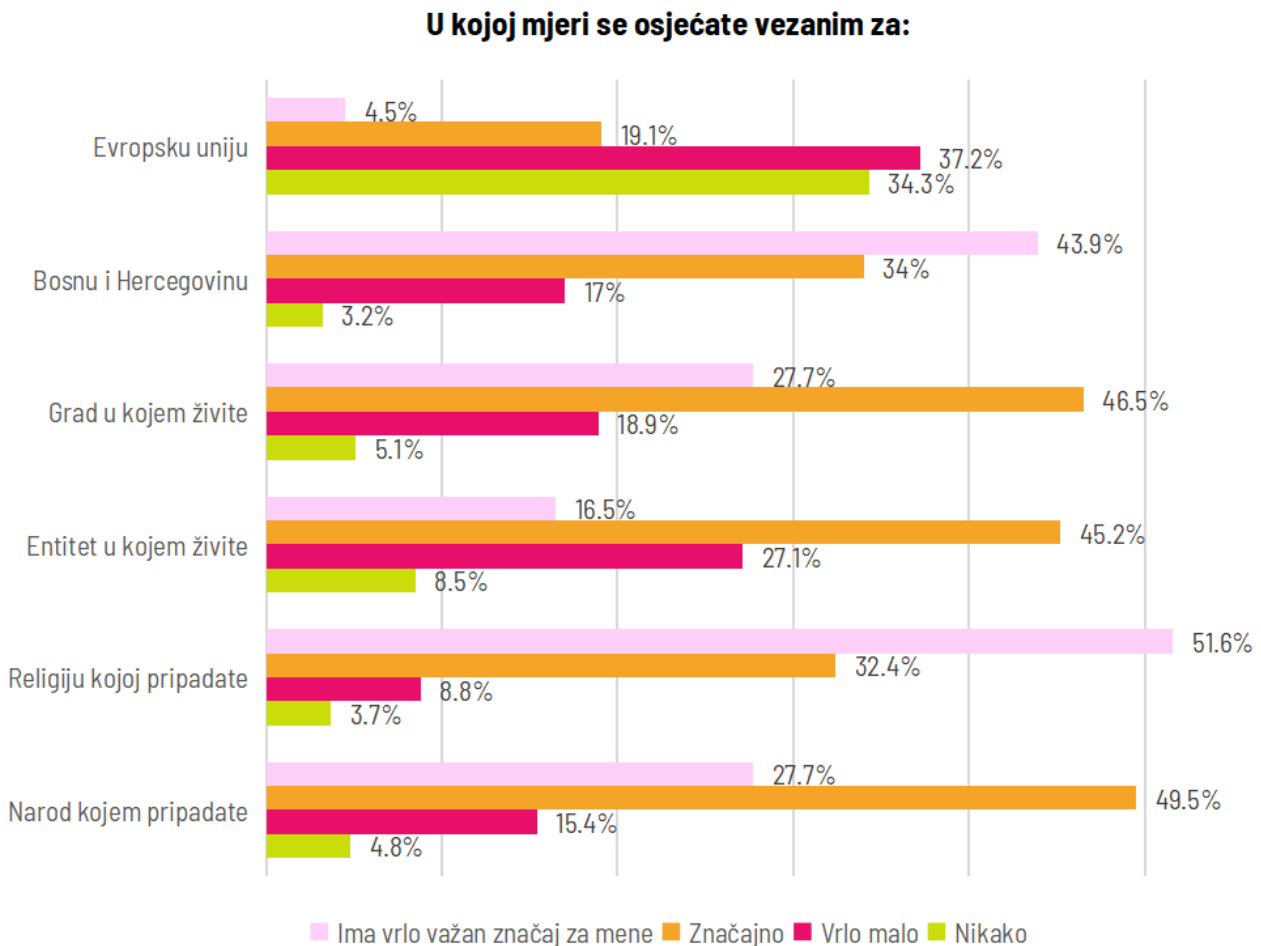
Isti je stav i kada je u pitanju odnos lokalne zajednice prema kulturnim događajima (42,8% niti zadovoljni niti nezadovoljni), kao i sportskim događajima (37,5% niti zadovoljni niti nezadovoljni).

IDENTITET

Mladi u Bugojnu najviše su vezani za religiju kojoj pripadaju, a pokazali su to njihovi odgovori na pitanje u kojoj su mjeri povezani s religijom. Veoma značajnu povezanost i značajnu povezanost s religijom ima 84% mladih. S druge strane, 8,8% mladih osjeća vrlo malu povezanost s religijom, a 3,7% njih ne osjeća nikakvu povezanost. Na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 3,5% mladih. Na drugom mjestu po značaju za njih je država. Značajnu i vrlo značajnu vezanost za BiH izrazilo je 77,9% ispitanika. Da su vrlo malo vezani za BiH odgovorilo je 17% mladih, a nikakvu vezu sa svojom državom ne osjeća 3,2%. U ovoj općini je ukupno 77,2% mladih istaklo da osjećaju značajnu i vrlo značajnu povezanost s narodom kojem pripadaju. Vrlo malu povezanost s narodom kojem pripadaju ima 15,4% mladih, a 4,8% ih ne osjeća nikakvu povezanost. Kad je u pitanju Evropska unija, 4,5% mladih kazalo je da EU ima vrlo važan značaj za njih, a njih 19,1% je značajno povezano s EU. Međutim, nikakvu vezu s EU ne osjeća 34,3% mladih, a vrlo malu 37,2% ispitanika. Za grad u kojem žive značajno i vrlo značajno je vezano 74,2% mladih. Vrlo malu povezanost osjeća 18,9%, a nikakvu 5,1% mladih.

Skoro dvije trećine mladih u Bugojnu je značajno i veoma značajno vezano za entitet u kojem žive (61,7%). Vrlo malo je za entitet vezano 27,1% ispitanih, a nikako 8,5%.

Grafik 41. Osjećaj vezanosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Većina mladih kazala je kako im nacionalnost i religija nisu bitan kriterij za odabir prijatelja (72,9%), dok je to bitan kriterij za 12% ispitanika. Da nisu sigurni koliko im je to bitno odgovorilo je 11,4% Bugojanaca.

Skoro trećina ispitanih (30,9%) kazala je kako bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti, dok 48,1% njih kaže da to ne bi uradili. Tu u odgovorima dominiraju žene, kod kojih 66,3% ne bi sklopilo brak s nekim druge nacionalnosti, a muškaraca je 33,7%. Osim toga, 18,6% mladih je kazalo kako nisu sigurni da li bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti. Nije željelo odgovoriti 2,1% ispitanika.

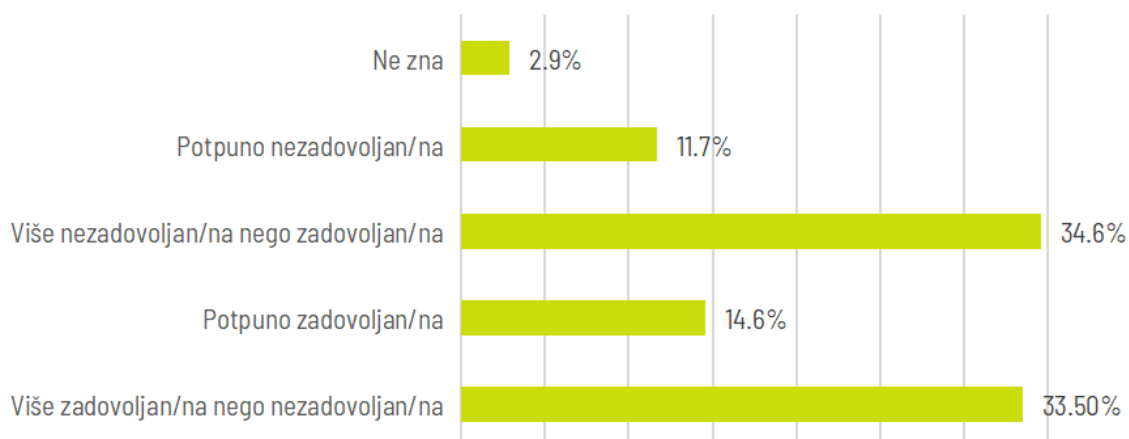
Potom, 82,7% ispitanika odgovorilo je da im ne bi smetalo da im poslodavac ili nadređeni bude osoba druge nacionalnosti, od toga je 52,7% žena i 47,3% muškaraca.

SIGURNOST

Sigurnosnom situacijom u Bugojnu 34,6% mladih više je nezadovoljno nego zadovoljno. S druge strane, sigurnošću u Bugojnu je više zadovoljno nego nezadovoljno 33,5% ispitanih. Da su potpuno zadovoljni sigurnosnom situacijom odgovorilo je 14,6% mladih, a potpuno nezadovoljnih je 11,7%.

Grafik 42. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koliko ste zadovoljni sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem živite?

Procjena prisutnosti nasilja oko mladih vrši se direktnim pitanjem o tome da li su bili žrtve nasilja, ali i kroz projektivno pitanje na koje mladi odgovaraju tako što se pokušaju prisjetiti znaju li nekoga ko je bio žrtva određenih oblika nasilja. Prisutnost nasilja je na ovako postavljenom pitanju znatno veća u odnosu na direktno izjašnjavanje o tome da li su mladi bili žrtva nekog oblika nasilja.

U slučajevima kada se trebaju sjetiti znaju li nekoga ko je bio žrtva nasilja, značajni oblici nasilja koje su mladi istakli je nasilje u porodici, i to 20,7% mladih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja. Kod međuvršnjačkog nasilja 28,7% mladih je odgovorilo da poznaje nekoga ko je bio žrtva, a kod nasilja na internetu 21,5% mladih ističe da poznaje takve žrtve. Mladi Bugojanci potvrdili su da poznaju i neke žrtve razbojništva, i tu je 11,4% ispitanika dalo potvrđan odgovor, kao i žrtve seksualnog nasilja (7,2%). Osim toga, žrtve nasilja na radnom mjestu poznaje 12,2% mladih. Mladi su odgovorili i da poznaju one koji su pretrpjeli nasilje od partnera ili partnerice (14,4%), kao i žrtve neke ekstremističke grupe, religijske ili navijačke (3,5%).

Inače, 42,6% mladih odgovorilo je da ne poznaje nikoga ko je bio žrtva bilo kojeg oblika nasilja, a na ovo pitanje nije željelo odgovoriti 6,9% mladih.

Na pitanje da li su oni bili žrtve nekog oblika nasilja, 66,2% mladih je kazalo kako nikada nisu bili žrtve. Potom, 13,8% ih je odgovorilo da su bili žrtve međuvršnjačkog nasilja, 6,9% nasilja na internetu i 4,3% nasilja u porodici. Žrtava

nasilja na radnom mjestu, prema njihovim odgovorima, je 5,9%. Pored toga, 2,9% ih je odgovorilo da su bili žrtve razbojništva. Na pitanje da li su bili žrtve bilo koje vrste nasilja nije željelo odgovoriti 4% ispitanika, a da ne znaju da li su bili žrtve odgovorilo je njih 5,6%.

U kontekstu teme sigurnosti korisno je spomenuti i to da 78,7% mladih kaže da nisu bili žrtve provale ili krađe, ni oni niti članovi njihove porodice u posljednjih pet godina. S druge strane, 10,9% ispitanih mladih potvrdilo je da su oni ili članovi njihove porodice bili žrtve provale ili krađe.

Kada je u pitanju rad policijskih službi u Bugojnu, neodlučnih ima 44,9% (ni zadovoljni ni nezadovoljni), a nezadovoljnih njihovim radom je 22,1%. Zadovoljstvo radom policije izrazilo je 20,2%, a potpuno zadovoljnih je 2,9% mladih. Potpuno nezadovoljnih njihovim radom je 6,1% ispitanika.

Značenje pojmova mobing i buling tvrdi da zna 56,4% mladih, a 13,6% istaklo je da im je donekle jasno značenje tih pojmova. Mladih kojima nije poznato značenje navedenih pojmova ima 10,1%. Bugojanaca koji znaju šta je buling, ali ne i mobing je 6,9%, a onih koji znaju šta je mobing, ali ne i buling ima 6,1%.

Na pitanje osjećaju li se sigurno u Bugojnu, mladi su podijelili svoja iskustva o tome koje su to situacije kada se oni ne osjećaju sigurno, te su iznijeli i svoje mišljenje o radu policije u njihovoj lokalnoj zajednici.

„Ne znamo šta se dešava u našem gradu, ali mi često imamo udare. Mislim, ja se stvarno isprepadam živa kad su ti udari. I niko ništa ne radi po tom pitanju. Svake dvije sedmice se dešavaju ti udari, a prvi nam se desio 26. 3. (2025. godine). To bude isto da vam se neko zabije u kuću, cijela kuća se zatrese i to traje sekundu i onda se zaustavi sve. Ali to tako bude strašno i glasno. Sad u subotu se to isto desilo, kao da se kuća ruši. Naš načelnik je rekao da će instalirati tu neku aplikaciju da mjeri eto te niske udare. To košta baš puno, mislim oko 10.000 KM, i on je bio u fazonu: ‘Mi nemamo dovoljno para, ne možemo mi to nabaviti.’ I niko ništa da kaže o tome, da kaže: ‘Sve okej, provjerit ćemo’, niko ništa. Moja mama se toga jako boji, i zvala je Civilnu zaštitu u Travniku i pitala da li oni imaju informaciju o tome, a oni su bili u fazonu: ‘Nama niko nije javio te udare.’ Niko iz Bugojna to nije javio, tako da... To je samo dok nekome ne propadne kuća ili se ne sruši neka zgrada. To kad je bilo u trećem mjesecu, to je bio baš jak udar, jedan od najjačih. I ne osjete svi jednako. Sultanovići i Vesela su jako blizu i Sultanovići se počnu tresti kao da je granata pala, a Vesela jako slabo osjeti.“

(Žensko, Bugojno)

„Kad je bio taj udar predzadnji put, nas nisu htjeli pustiti iz škole taj dan. Nešto je prvo puklo, pa se počelo tresti. Mislili smo da se nešto desilo u Binasu.“

(Muško, Bugojno)

„S obzirom na to koliko ima socijalnih slučajeva kod nas samo, ne osjećam se sigurno. Naprimjer, kao djevojka da navečer sama hodam, nema šanse. I s obzirom na to da nam ne radi ulična rasvjeta baš često i da do kuće moram hodati po mrklom mraku, nije ugodno.“

(Žensko, Bugojno)

„Mi imamo ovaj gradski park u Bugojnu gdje se okupljaju narkomani i tako te vrste, gdje uopšte nije sigurno prolaziti tuda kao djevojka, a ni kao muškarac, zato što te osobe su u stanju i da te iznapadaju i tako dalje. Jer bilo je dosta situacija, a najgore od svega je što se taj park nalazi između dvije škole, to jeste blizu osnovne škole i blizu srednje škole, gdje djeca i srednjoškolci koji žive tu moraju da prolaze tuda.“

(Žensko, Bugojno)

„Mislím, generalno, svaki policajac u Bugojnu zna da je Deni u parku i da on vjerovatno trenutno radi neku glupost. Ali, zašto bi otišao, zašto bi provjerio kad ne mora?“

(Žensko, Bugojno)

„Policiju ne viđam. Sad da oni hodaju, provjeravaju koliko su neka mjesta sigurna, to ne rade.“

(Žensko, Bugojno)

„Prošetaju možda do Ake (fast food). Broadway (kafe bar), inventar im je policija.“

(Žensko, Bugojno)

„Zvala sam jednom policiju da intervenišu, ne znam više ni šta je bio razlog. Došli su, ali nakon sat i po.“

(Žensko, Bugojno)

„Ima policije dosta, samo je mi ne vidimo. Ne, stvarno, u civilu ima dosta policije.“

(Muško, Bugojno)

PREPORUKE

Analiza položaja i potreba mladih predstavlja dokument koji je osnova za donošenje strategije prema mladima. Strategija prema mladima predstavlja zakonsku obavezu lokalnih zajednica i drugih nivoa vlasti u Federaciji BiH na osnovu Zakona o mladima Federacije BiH iz 2010. godine. Rad na ovom dokumentu zahtijeva pristup kroz više aspekata. Zbog navedenog analiza je podijeljena na više oblasti, koje daju uvid u položaj i potrebe mladih u određenoj lokalnoj zajednici.

Ova analiza pokazala je potrebu, pored ostalih, da se buduće djelovanje fokusira na domene navedene u nastavku teksta.

Obrazovanje

Praktična nastava je naglašena kao jedna od glavnih potreba unapređenja nastavnog procesa. Iako lokalna zajednica nema veliki utjecaj na proces obrazovanja, sadržaj kurikuluma ili nastavne planove i programe, ona može omogućiti uvjete za praktičnu nastavu. Preporuka bi bila, posebno za tehničke i strukovne smjerove obrazovanja, da se omogući bolja i kvalitetnija praktična nastava, u dogovoru s većim brojem komercijalnih firmi koje bi mladim ljudima pružile priliku da nauče raditi ono za šta se obrazuju.

Kao drugi aspekt za unapređenje obrazovnog procesa mladi su naglasili preopširne nastavne planove i programe. Naime, 17,8% mladih u istraživanju izjasnilo se da su im nastavni planovi i programi preopširni. Ovaj problem bi se mogao rješavati inicijativama s nižih nivoa vlasti prema višim gdje će se tražiti unapređenje nastavnih planova i programa.

Također, obrazovanje je potrebno usmjeriti ka potrebama tržišta rada kako u lokalnoj zajednici tako i šire. Mladi su to upravo naveli kao jedan od problema, preveliki broj učenika određenog zanimanja koji nemaju prostor za rad nakon što završe obrazovanje.

Zapošljavanje

Mladi su u analizi pokazali da im je idealno radno mjesto u vlastitom biznisu jer se skoro polovina ispitanika izjasnila da bi voljela imati vlastiti biznis (47,1%). Iako je to nekada bilo najpoželjnije radno mjesto, opada interes kod mladih za radom u državnoj firmi ili administraciji, jer je to kao idealno radno mjesto označilo 26,9% Bugojanaca. Veća podrška mladima prilikom pokretanja vlastitih obrta i biznisa može pomoći u poboljšanju klime na tržištu rada.

Prema rezultatima istraživanja, 52,4% mladih smatra da bi im najviše odgovarala finansijska podrška za pokretanje vlastitog biznisa. Mladima je potrebna i šira podrška kroz različite oblike savjetovanja o tome kako da pokrenu vlastiti biznis i na taj način ostvare mogućnost vlastitog zaposlenja. U istraživanju je 18,9% mladih istaklo kako bi im

savjetodavna, odnosno mentorska podrška najviše koristila, dok je 17% mladih kazalo da bi im odgovarala edukativna podrška.

Mladima su također potrebna praktična znanja koja će ih pripremiti na izazove koje nosi tržište rada. Ovaj domen posebno je važan jer veliki broj mladih ne radi u struci za koju se školovao. Poželjno bi bilo uvezati mlade s poslodavcima koji su zainteresirani da pruže obuku i priliku za prvo zaposlenje.

Zdravstvo

Sistem preventivne zdravstvene zaštite mladih u općini Bugojno potrebno je unaprijediti. Naime, veliki broj mladih ne vodi brigu o zdravlju i ne obavlja ni preventivne sistematske preglede. Potrebno je raditi na razvoju svijesti kod mladih ljudi o važnosti obavljanja redovnih sistematskih pregleda te razvijati im navike da vode računa o vlastitom zdravlju. Tu spada i briga o psihičkom zdravlju mladih osoba, koje nerado traže pomoć, uprkos psihičkim problemima, najčešće uzrokovanih stresom i vršnjačkim nasiljem. Psihološku pomoć ne traže najčešće jer im psiholozi u školama nisu dostupni, ali i zbog osuda okoline ako se neko i odluči potražiti stručnu pomoć.

Kad je u pitanju ženska populacija, redovni ginekološki pregledi mogu spriječiti i pravovremeno otkriti moguća oboljenja, te je potrebno omogućiti djevojkama redovne ginekološke preglede i osvijestiti ih o važnosti redovne kontrole njihovog zdravstvenog stanja.

Programi za mlade

Potrebno je kreirati prilike i pružiti mogućnosti za veću uključenost mladih osoba u volonterske aktivnosti kroz nastavni ili vannastavni proces.

Mladi su iskazali interes da imaju svoj prostor u kojem bi provodili vrijeme u druženju, razmjenjivanju ideja i informacija, a koji bi bio popraćen adekvatnim programom i zabavom. Isto tako bi bilo poželjno da sve eventualne aktivnosti budu besplatne jer su mladi nedostatak novca naveli kao razlog zbog kojeg ne učestvuju u određenim aktivnostima. Osim toga, pošto u Bugojnu već postoji Omladinski centar, pored svega navedenog, bilo bi dobro da se osigura dodatna podrška Omladinskom centru kako bi mogao unaprijediti ili obogatiti sadržaje koje nudi mladima.

Komunikacija

Uzimajući u obzir da mladi najčešće informacije dobijaju putem društvenih mreža i internetskih portala, komunikaciju s mladima je najbolje ostvariti kroz navedene kanale. Promocija aktivnosti koje su vezane za mlade osobe puno je efektivnija ako se odvija online i putem društvenih mreža, jer na taj način veći broj mladih ima mogućnost da sazna za njih.

Slobodno vrijeme i rekreacija

Potrebno je unaprijediti sadržaje iz oblasti kulture i umjetnosti kako bi mladi mogli kvalitetnije provoditi svoje slobodno vrijeme. Naime, treba stvoriti uvjete da u Bugojnu ima veći broj kulturnih događaja, a koji će biti privlačni mladim ljudima. U provedenom istraživanju 30,9% mladih kazalo je da bi sasvim sigurno posjećivalo kulturne događaje da imaju priliku za to, a 35,4% njih kaže da bi vjerovatno išli na takve događaje ako bi im se ukazala prilika.

Pored toga, mladima u Bugojnu nedostaje i događaja zabavnog karaktera, poput koncerata bh. pjevača, koji bi bili dostupni svima, na otvorenom, a samim tim i besplatni.

Mladi iz Bugojna smatraju da se malo ulaže u sport, odnosno da se sportisti ne podržavaju dovoljno. Ukazali su na slabo stanje u bugojanskom sportu, a više od trećine mladih reklo je da bi sasvim sigurno posjećivalo određene sportske sadržaje da imaju priliku za to (35,4%), dok ih je 32,4% istaklo kako bi vjerovatno posjećivali sportske sadržaje.

Sigurnost mladih

Sigurnosnom situacijom u Bugojnu 34,6% mladih više je nezadovoljno nego zadovoljno, a potpuno nezadovoljnih je 11,7%.

Kroz razgovor s mladima naglasili su da se osjećaju nesigurno zbog udara koji se dešavaju od marta 2025. g., a podsjećaju na zemljotrese jer im se kuće zatresu u tom trenutku. Voljeli bi da se više ispita uzrok svega toga te da vlasti poduzmu nešto po tom pitanju.

Osim toga, mladi su rekli da se osjećaju nesigurno navečer zbog nedostatka rasvjete na ulicama, te da se, naročito djevojke, plaše same vraćati kući. Voljeli bi i da se riješi pitanje gradskog parka, za koji mladi kažu da je okupljalište ovisnika, a nalazi se u neposrednoj blizini dvije škole.

LITERATURA

Agencija za statistiku BiH [online]. Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0> [pristupljeno: 28. 4. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 28. 4. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <https://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 29. 4. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: [Obrazovanje – Federalni zavod za statistiku \(fzs.ba\)](#) [pristupljeno: 29. 4. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <https://fzs.ba/wp-content/uploads/2022/06/nezaposlenost-2021.pdf> [pristupljeno: 29. 4. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/publikacije/godisnji-bilteni/trziste-rada-zaposlenost-nezaposlenost-i-place/> [pristupljeno 29. 4. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: [Migracije stanovništva: – Federalni zavod za statistiku \(fzs.ba\)](#) [pristupljeno 6. 5. 2025].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <https://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno 7. 5. 2025].

Službena stranica općine Bugojno <https://www.opcina-bugojno.ba/ba/>

Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta SBK: <https://mozks-ksb.ba/osnovne-skole/>

Ministarstvo obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta SBK: [Srednje škole - Ministarstvo obrazovanja, mladih, znanosti, kulture i sporta](#)

Analiza rezultata položaja i potreba mladih općine Hadžići: <https://mladi.org/storage/2023/10/Analiza-polozaja-i-potreba-mladih-opcine-Hadzici.pdf>

Analiza rezultata položaja i potreba mladih Grada Bihaća: www.bihac.org/files/media/65dc337392ac6.pdf

Analiza rezultata položaja i potreba mladih Grada Gradačca: <https://mladi.org/storage/2024/07/Analiza-rezultata-polozaja-i-potreba-mladih-grada-Gradacca.pdf>

